

Сайфуз-Зафар
НАВБАҲОРИЙ

ДУРР
ул-мажолис

Тошкент
«Ёзувчи» нашриёти 1991

Ўз I
Н 14

Масъул муҳаррир — Беруний мукофоти лауреати,
филология фанлари доктори,
профессор **Исматулла Абдуллаев**

Нашрга тайёрловчилар:
Хайдарбек Бобобеков,
Маҳмуд Ҳасаний

Навбаҳорий Сайф уз-Зафар.

Дурр ул-мажолис / Масъул муҳаррир: И. Абдуллаев; Нашрга тайёрловчилар: Ҳ. Бобобеков, М. Ҳасаний.— Т.: Ёзувчи, 1991.—168 б.

Навбахори Сайф уз-Зафар. Жемчужина собраний.

Ўз I

4702620101
Н ————— Без об'явл. 1991

М 362 (04)

ISBN 8255—0069—3

© Сайф уз-Зафар Навбаҳорий,
«Ёзувчи» нашриёти, 1991 йил.

Мажлислар дурдонаси

Сайф уз-Зафар Навбаҳорийнинг «Дурр ул-мажолис» («Мажлислар дурдонаси») асари Шарқда кенг тарқалган бўлиб, қўлёзма ва босма ҳолда қўлдан-қўлга ўтиб, севиб ўқиб келинаётган асарлардан биридир. Биргина Ўзбекистон Жумҳурияти ФА Шарқшунослик илмгоҳининг қўлёзмалар хазинасида унинг турли даврларда кўчирилган 15 та форсий қўлёзма нусхалари сақланмоқда. Бу асар Қозон шаҳрида 1887, 1898, 1905, 1909, 1910 йиллари кўплаб нусхада чоп этилган. Бу — ҳозиргача бизга маълум бўлган нашр йиллари, холос. Унинг Лоҳурда ҳам икки марта литографик усулда чоп этилгани маълум.

Бу машҳур асар форсий тилда ёзилган бўлиб, 33 бобдан иборатдир. Унинг қаерда, қачон ёзилгани афсуски, ҳозирча аниқланмаган. Муаллифи ҳақида ҳам жуда кам маълумотга эгамиз. Турли хил нусхаларда муаллиф номи турлича келтирилади. Масалан, 6304 рақамли қўлёзмада Саййид Музаффар бин Бурхон Умарий, 7647 рақамли қўлёзмада Саййид Зафар Навбаҳорий Умар, 5772 рақамли қўлёзмада Саййид Зафар Бўстоний, яна бошқа қўлёзмаларда эса Сайф уз-Зафар Бухорий тарзида учрайди. Рёе томонидан тузилган каталогда эса Сайф уз-Зафар Навбаҳорий деб ёзилган. Шарқда машҳур бўлган Сомибекнинг «Қомус ул-аълум» номли қомусий асарида муаллиф ҳақида қисқа маълумот бўлиб, унда шундай дейилади:

«Сайф ул-Зафар Навбаҳорий бешинчи қарни ҳижрий уламосиндан ўлуб, «Дурр ул-мажолис» унвони-ла бир таълифи вордур».

Демак, бу асарга суянадиган бўлсак, муаллифнинг исми Сайф уз-Зафар Навбахорий бўлиб, унинг бу асари XI асрда тасниф этилган.

«Дурр ул-мажолис»нинг Туркистон ҳудудида беш марта ўзбек тилига таржима қилинишининг ўзиёқ бу асарга нисбатан қизиқиш улкан бўлганлигидан далолатдир. Ўзбекистон жумҳурияти ФА Шарқшунослик илмгоҳида унинг 4 та таржимаси сақланмоқда. Улардан учта таржима қўлёзма, биттаси эса босма ҳолдадир. Улар билан қисқача танишиб ўтамиз.

I. 6633 (III) рақамли таржима. Мазкур таржима Хива хони Саййид Муҳаммад Баҳодир (1856—1865) даврида унинг кўрсатмаси билан амалга оширилган. Таржимон — Мулла Саййид Назарбек ибн Давлат Назорбек. Бу «Дурр ул-мажолис»нинг шарҳланган ва кенгайтирилган нусхаси бўлиб, таржимон шарҳда Саъдий Шерозий, Жалолиддин Румий, Сўфи Оллоёр, Росух ҳамда ўзининг шеърларидан фойдаланган¹.

2.7363 рақамли таржима. Бу таржима Хоразм хони Муҳаммад Раҳимхон II (1865—1910) буйруғи билан Мулла Раҳмонқули ал-Қори ал-Мударрис томонидан амалга оширилган. Таржима 1296 йилнинг ражаб ойи (1879 йил июль ойи)да тугалланган. Бу нусхада муаллиф номи Сайфуддин Тутҳорий деб кўрсатилган бўлиб, у мутаржимнинг асл дастхати (автографи)дир².

3.10820 рақамли таржима. Бу таржима 29 бобдан иборат бўлиб, охиридан тўрт боби етишмайди. Таржимоннинг номи ва таржима йили номаълум. Анъанавий киришдан сўнг ҳеч қандай муқаддимасиз биринчи боб бошланади³.

4. Тошкентда амалга оширилган таржима. Унинг таржимони Султон Саййидхожа ибн Маҳмудхожа Эшон бўлиб, 1911 йилда Тошкентда чоп этилган. Муқаддидада ёзилишича, таржима муаллифи Тошкендий Қодирий лақаби билан машҳур бўлган, бироқ СВРда Маҳдум Қори лақабли бўлгани кўрсатилади⁴.

¹ Қаранг: Собрание восточных рукописей Академии наук УзССР (СВР), Т., УП, № 5555.

² Уша китоб. № 5556.

³ Уша китоб. № 5557.

⁴ Уша китоб, 5555 рақам изоҳи.

5. Бешинчи таржима мазкур мақола муаллифларидан Ҳ. Бобобековнинг шахсий кутубхонасида 163 рақами билан сақланмоқда. Бу таржима юқоридаги таржималардан қадимийроқдир. Шу боис мазкур таржима — нусха хусусида муфассалроқ тўхташни лозим топдик.

Қўлёзма яхши сақланмагани етмаганидай, чаласавод котиб томонидан кўплаб хатоларга йўл қўйилиб кўчирилган, ёмғир остида қолганми — бир қанча саҳифалардаги хатлар чаплашиб, ўқишни мушкуллаштиради. Муқаддидада асар 32 бобдан иборат дейилса-да, аслида у 30 бобни ўз ичига олади. Қўлёзмада таржимоннинг исми ҳамда китоб номи кўрсатилмаган. Китоб охирида: «Таммат ул-китоб биавни Малик ил-Ваҳҳоб. Сана 1267» (Малик ва Ваҳҳоб сифатли Аллоҳ кўмаги билан китоб тугади, санаси 1296 (1850) дейилган. Бу сана таржиманинг тугасани йилими ёки китобнинг кўчирилган йилими эканлигини билиш қийин. Бироқ бу сана биз юқорида кўриб ўтган таржималар йилидан қадимийроқ эканини кўрсатиб турибди.

Ўтмишда қилинган таржима ҳозирги замондаги таржималардан кескин фарқ қилган. Таржима қилинган асарларга мутаржимлар ўзларидан боблар қўшиб юборганлар ёки айрим бобларни ўзларича тушириб қолдирганлар. Баъзан эса янги ҳикоятлар ёхуд шеърлар билан бойитганлар. Сўнг уни ўз давриларидаги бирор кишига бахшида қилганлар. Бизнинг таржимон ҳам ана шундай йўлдан бориб, бу ҳақда муқаддидада: «Билгилки, бу каминайи гуноҳкор ва заифу шикастайи хоксор ҳазрати Мустаъон (Тангри)нинг раҳматидан умидвор бўлиб, (бу китобни) туркий тилда ўттиз икки боб билан тасниф қилдим»,— дейди. Қуйироқда эса: «Абулмузаффар Муъиниддин Хоразм Баҳодур Султон... нинг отиға ва ҳумоюн зотиға туҳфа бўлсин учун туркий қилиб эрдим» деб ёзади. Кўриниб турибдики, таржимон бу асарни ўз мустақил асари сифатида талқин қилмоқда.

Умуман олганда, Сайф уз-Зафарнинг ўзи ким, қаерда яшаган, ҳақиқий исми нима, бу ҳақда алоҳида тадқиқот ўтказиш талаб этилади. Юқорида айтиб ўтилганидек, бир котиб уни Сайф деб ёзса, бошқаси

Сайид деб ёзиб, лақабини Навбахорий, Бухорий, Тутхорий, Утхорий деб кўрсатадилар. Унинг барча таржималарини ўзаро қиёслаш, форс тилидаги нусхаси билан қай даражада мос эканлигини аниқлаш, таржималар савиясига холис баҳо бериш учун ҳам шундай тадқиқот лозим.

Биз аввало, мазкур асар туркий тилда қандай бўлса ҳозирги ёзувга шундайлигича кўчириб, яъни табдил (транслетарация) қилиб берган эдик. Бироқ, у билан ким танишган бўлмасин, тили оғир, ҳозирги оддий китобхон тушунмайди, китоб охиридаги луғатдан фойдаланиш китобхонни толиқтиради, уни ҳозирги ўзбек тилига яқинлаштириш зарур, деган фикрни билдирдилар. Натижада унинг қўлингиздаги нусхаси пайдо бўлди. Биз таржима услубини сақлаб қолишга мумкин қадар ҳаракат қилдик.

Асарнинг мазмунига келсак, у том маънода ахлоқ масалаларига бағишланган бўлиб, турли ҳикоятлар орқали кишиларнинг виждонли, пок, ҳалол бўлишга, бировнинг ҳақини емасликка, сахий ва олийжаноб бўлишга, айниқса, ота-онани қаттиқ ҳурмат қилишга чақиради. Ҳикоятлар мазмуни Қуръон оятлари ва ҳадислари билан мустаҳкамланиб, исботланиб борилади. Кўпгина ҳикоятлар ўтмиш пайғамбарларининг ибратли ҳаётлари ҳамда Муҳаммад пайғамбар, чорёрлар — Абу Бакр Сиддиқ, Умар, Усмон ва Али, улардан кейин ўтган машҳур тасаввуф шайхлари, ўз даврининг аллома олимларининг ибратли ҳаётларини баён қилади. Ундан яна Лукмон ва ўғли ҳақидаги ҳикоятлар ҳам ўрин олган. Баъзи ҳикоятлар ҳозирги замон ўқувчисига афсонадек туюлса-да, бироқ бу ҳикоятлар заминада кучли тарбиявий мазмун ётади. Бу китобнинг кенг тарқалгани ҳам шунинг далилидир.

Хулоса шуки, мазкур асар кучли тарбиявий аҳамиятга эга бўлишидан ташқари, Ўрта Осиёда бунёд этилган ноёб ёзма обида сифатида ҳам қадрли бўлиб, ундан ҳар ким ўзига тегишли хулоса чиқариб олади, деган умиддамиз.

*Маҳмуд Ҳасаний,
Ҳайдарбек Бобобеков.*

Бисмиллоҳир раҳмонир раҳим

Чеки йўқ мақтовлар ва ҳисобсиз санолар бўлсин ўшал қодир Аллоҳгаким, у ўзининг чексиз инояти билан бандаларининг тилини сано учун гўё қилди... Бандаларнинг мукаммали ва мавжудотларнинг хулосаси ҳазрати Муҳаммад Мустафо саллаллоҳу алайҳи васалламга чексиз саловатлар ва саломлар бўлсин...

Муқаддима

Билгилки, бу каминайи гуноҳкор, бу заиф, шикаста ва хоксор мадад берувчи Ҳазратнинг раҳматидан умидвор ҳолда бу китобни туркий тилда ўттиз боб билан тасниф этдим. Ул маҳдумзодайи олампаноҳ Абул Музаффар Муъиниддин Хоразм Баҳодур Султоннинг — унинг мамлакати ва салтанати боқий бўлсин, олам халқига яхшилиги доимий бўлсин — муборак исмига ва бахтиёр зотига тухфа бўлсин дея туркий тилда қилдим, яна ундан барча улуғу кичик баҳраманд ва ҳеч нарсасиз бу фақирларни ва тоати йўқ мискиннинг хатосини афв этиб, дуойи хайр бирла ёд этгайлар.

Биринчи боб — Меҳтар Одамнинг яратилиши ҳақида... . 9

Иккинчи боб — Меҳнат Иброҳим алайҳис саломнинг саховатлари ҳақида.... 19

Учинчи боб — Меҳтар Шуайб алайҳис саломнинг фазилатлари ҳақида.... 30

Тўртинчи боб — меҳтар Мусо алайҳис саломнинг фазилатлари ҳақида

Бешинчи боб — Ҳазрати Сулаймоннинг фазилатлари баёнида.... 37

Олтинчи боб — Меҳтар Исо алайҳис саломнинг фазилатлари баёнида....42

Еттинчи боб — Ҳазрати Муҳаммад Мустафо саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг фазилатлари ҳақида.... 49

Саккизинчи боб — Ота-онанинг шод қилмоқнинг фа-
зилатлари баёнида...62

Тўққизинчи боб — Молики Динор раҳматуллоҳи алай-
ҳининг фазилатлари баёнида...67

Ўнинчи боб — Саййиди оламнинг ўз ҳимматлари учун
тилак қилганларининг баёнида 72....

Ўн биринчи боб — Амир ул-мўъминин Али каррам-
аллоҳу важҳаҳунинг зикрида...76

Ўн иккинчи боб — Мориййа ҳақида ривоят...80

Ўн учинчи боб — Юсуф деган йигитнинг ҳикояти... 84

Ўн тўртинчи боб — Холид ибн Валиднинг баёнида... 89

Ўн бешинчи боб — Ҳилол ва Билол ҳамда Араб
подшосининг фазилатлари ҳақида... 96

✓ Ўн олтинчи боб — Ҳазрати Луқмоннинг ўз ўғлига
қилган насиҳатлари баёнида...103

Ўн еттинчи боб — Озар буттарош ҳақидаги ҳи-
коят...107

Ўн саккизинчи боб — Иброҳим ибн Адҳам ҳақидаги
ҳикоят... 112

✓ Ўн тўққизинчи боб — Сахий эр ва бахил хотин ҳақи-
даги ҳикоят... 116

Йигирманчи боб — Озар буттарош ҳақидаги
ҳикоят... 123

Йигирма биринчи боб — Сулаймон алайҳис салом
билан сўзлашган тўти ҳақидаги
ҳикоят... 127

Йигирма иккинчи боб — Ҳасан Басрий раҳматуллоҳи
алайҳининг ҳикояти... 129

Йигирма тўртинчи боб — Шайтони лаъиннинг ҳикоя-
ти... 132

Йигирма тўртинчи боб — Нишопур подшосининг ҳи-
кояти ҳамда мазлумнинг воқеаси... 136

Йигирма бешинчи боб — Хожа Ҳисом Рабӣ ҳикояти...139

Йигирма олтинчи боб — Абу Суфён Саврий ҳикояти... 143
туллоҳининг ҳикояти... 146

Йигирма еттинчи боб — Хожа Ҳасан Нурий раҳма-
туллоҳининг ҳикояти...146

Йигирма саккизинчи боб — Шайх Барсисо Зоҳиднинг
ҳикояти... 152

Йигирма тўққизинчи боб — Рамазон ойининг фазилат-
лари ҳақида... 156

Ўттизинчи боб — Каъбаи муаззаманинг фазилатлари
баёнида...162

Биринчи боб

Меҳтар¹ Одамнинг яратилиши ҳақида

Ҳазрати Ҳақ субҳонаҳу ва таоло ўзининг қудрати билан меҳтар Одамни йўқликдан борлиқ оламда пайдо қилмоқчи бўлиб, шундай нидо қилди:

— Мен бир мавжудот яратмоқчиманки, у ҳузуримдаги энг яқинларимдан бўлади, яна унинг зурриётидан бандалар яратажакманки, улар мени дўст тутадилар. Мен ўзимнинг камоли қудратим билан уларни бахтиёр ва сарафроз қилажакман,— деб «юҳиббуҳум ва юҳиббунаҳу»² нидосини қилди.

Арш деди:

— Эй Худо, бундай бахтиёр бандани мендан пайдо қил, сен мени улуғ Арш қилиб яратдинг, «ва ҳува арш ул-азим»³ дединг, махлуқ ва мавжудотлардан ни-майки яратган бўлсанг, ҳаммасини мендан яратдинг.

Курси деди:

— Эй пок парвардигорим, мени ўз лутфинг била «васиъа курсиюссамовоти ва-л-арз»⁴ деб ёд қилдинг, ўша саодатли қулингни мендан яратгил.

Осмон эса:

— Сен мени юлдузлар билан безадинг ва ўз Қуръонингда: «Ва лақад заййаннас самоа ад дунё би масобиҳа»⁵ дебсан, бу давлатманд бандангни ўз муҳаббатинг билан сарафроз қилар экансан, уни мендан яратгил, токи мен учун шодлик ҳосил бўлсин,— деди.

¹ Меҳтар — улуғ, олий, бузруквор.

² «Уларни яхши кўради, уни ҳам яхши кўрадилар».

³ «Ва у улуғ Аршдир».

⁴ «Унинг Курсиси осмону ердан ҳам кенгдир».

⁵ «Ва дунё осмонини чироқлар билан зийнатлади».

Хуллас, ҳар бири ўз арзини айтиб, мақсудларини изҳор қилар эдилар. Шунда Ҳақ субҳонаҳу ва таолодан фармон бўлди.

— Эй Ер, Одам алайҳис салом сендан яратилишини нега орзу қилмайсан?

Ер деди:

— Эй илоҳим, сен ўзинг доносан ва биносан¹, Аршинг ўзининг улканлиги билан ноз қилади, осмон юлдузлари билан мақтанади, мен эса барча мавжудотларнинг оёғи остидаман, мен шунчалик заиф ва бечора бўла туриб, шундай улуғ хилқатни қандай қилиб ўзимга раво кўрай?

Воҳиб ул-атоё²дан фармон бўлди:

— Эй Ер, сен шунчалик ожиз ва шикасталик изҳор қилдинг, мен дўсти ҳабибимни сендан яратажакман.

БАЙТ:

Ҳар кишиким тутса ўзини ратил,³

Ҳам Худойим лутф айлар, ҳам халил.⁴

Ривоят қилишларича, Меҳтар Сулаймон алайҳис салом қўлига подшолик узугини тақмоқчи бўлганида беш бармоқлари сўзга кирди. Бири деди:

— У мен орқали икки саховат қилади, шунинг учун икки узук менга муносиб.

Бири деди:

— Мен кўрсаткич бармоқман, сизлардан азизроқман, менга муносиб.

Кичик бармоқ барчасидан ўзини паст тутиб турди. Шунда Воҳиб ул-атоёдан фармон бўлди:

— Эй Сулаймон, кичик бармоғингдан сўра, у нима учун жим турибди?

Меҳтар Сулаймон алайҳис салом сўради. Кичик бармоқ шундай деди:

— Эй пайғамбар, улар ўзларининг улуғ ва бузрук эканликларини изҳор қилдилар, мен барчасидан камроқ ва ожизу бечораман.

Кичик бармоқ ўзини паст тутганлиги учун Рабб ул-иззат⁵дан фармон келди:

¹ Биносан — кўриб турувчисан.

² Воҳиб ул-атоё — ато қилувчи, яъни Худо.

³ Ратил — оғир.

⁴ Халил — дўст.

⁵ Рабб ул-иззат — ғолиблик эгаси, яъни Худо.

— Эй Сулаймон, подшолик узугини кичик бармогингга тақ, чунки у ўзини барчадан пастроқ ва зубунроқ тутди.

Ал-ғараз¹ бир кун Боязид², Аллоҳ унинг сирларини муқаддас қилсин, ҳазрати Зул-Жалол³дан сўради:

— Илоҳим, сенинг ҳузурингда азизроқ нарса нима? Худойи таоло деди:

— Эй Боязид, менинг даргоҳимда азизроқ нарса, биринчиси — синиқлик, иккинчиси — узр сўраш, учинчиси — ожизлик ва бечоралик.

Ал-ғараз, Ҳақ субҳонаҳу ва таоло Одам алайҳис саломни яратишга киришар экан, осмондаги фаришталарга:

— Эй Худоё, лавҳ ул-маҳфуз⁴да кўришимизча, Одамнинг ўзи фармонга бўйсунмайди, фарзандлари эса ноҳақ қон тўкишиб, ёмон ишларни қилишаркан, Сен бизларни пок деб ёдга олган эдинг? — дейишди.

Шунда ҳазрати Зул-Жалолдан фармон бўлди:

— Эй фаришталар, мен билган нарсани сизлар билмайсизлар. «Қола, инни аъламу ма ла яъламуна»⁵.

Сўнг Воҳиб ул-атоё фармон қилди:

— Эй Жабраил, ердан бир ҳовуч тупроқ олиб кел.

Жабраил алайҳис салом ердан тупроқ олмоқчи бўлди ва шунда ер титраб тилга кирди:

— Эй Жабраил, Худо сизни, мени, барча махлуқлар ва барча нарсаларни яратди, уларнинг ҳаққи ҳурмати учун мендан тупроқ олманг.

Жабраил қайтиб бориб, Худога мурожаат қилди:

— Илоҳим, сен доносан ва биносан, Ер менга-онт ичирди.

Шунда: «Ердан тупроқ олиб кел»,— деб Мекоилга⁶ фармон бўлди. Ер ҳазрати Мекоилга ҳам Худойи

¹ Ал-ғараз — ҳуллас, ҳулоса.

² Ўтмишда яшаган улуғ шайхлардан бири.

³ Зул-Жалол — улуғлик эгаси, яъни Худо.

⁴ Лавҳ ул-маҳфуз — одамнинг тақдири, қиладиган ишлари ёзиб қўйилган китоб.

⁵ «Айтди: «Улар билмайдиган нарсани мен биламан».

⁶ Мекоил — тўрт улуғ фариштадан бири.

талонинг ҳаққи хурматидан онт берди. У ҳам қайтиб келиб, Худойи таолога аҳволни арз қилди. Сўнг: «Ердан тупроқ келтир» деб, Меҳтар Исрофилга¹ фармон бўлди. Унга ҳам ер онт берди. Исрофил ҳам қайтиб бориб, Худойи таолога аҳволни айтди. Шундан сўнг тупроқ келтиришни Азроилга буюрди. Азроил алайҳис салом Ер қошига келди. Ер унга ҳам онт берди. Шунда Азроил:

— Мен Худойи таолонинг буйруғини бузмайман,— деб Ер юзидан бир сиқим тупроқ олиб, Худойи таолонинг даргоҳига олиб борди. Парвардигори оламдан шундай фармон бўлди:

— Эй Азроил, Ер менинг ҳаққи хурматимдан онт берди, нега унга раҳм қилмадинг?

Азроил деди:

— Эй парвардигорим, мен сенинг газабингдан кўрқиб, Ерга раҳм қилмадим.

Худойи таолодан фармон бўлди:

— Сен Ерга раҳм қилмадинг, энди қобиз ул-арвоҳ² сен бўласан. Тупроқ олиб, Маккаи Муаззам била Тойиф ўртасига қўйгил.

Ер ўзидан тупроқ беришни хоҳламаганининг ҳикмати нимада эди? Ҳикмати шунда эдики, Одам ердан яратилгач, бепармонлик қилиб, мени шарманда қилиб ҳижолат қилади, деб ўйлади.

Тупроқ хамир қилиниб, Одам ясалгач, фаришталарнинг улуғи Азроил ўзича: «Бориб Одамнинг тупроғини кўрай, на мақому, на манзилда турган экан» деб, Одам ёнига келди ва унинг ичига кирди. Қараса, тупроқдан бир ҳуққа³ ясаб қўйилибди. У қанча мулоҳаза қилмасин, унинг нима эканини барибир билолмади. Сўнг ўзича: «Мен ошиқман десам, мендан ҳам ошиқроқ пайдо бўлибди, аммо мен нурдан, у эса тупроқдан яратилган» деб ўйлади.

Ер юзида бир от бор эди. Иблис:

— Отни олиб келай, бу тупроққни бузсин,— деди. Шундай деб отга хабар берди.

¹ Исрофил — тўрт улуғ фариштадан бири.

² Қобиз ул-арвоҳ — жон олувчи, яъни Азроил.

³ Ҳуққа — сандиқча, тақинчоқлар сақланадиган кичкина идиш.

Шу пайт Одам алайҳис салом гавдасига жон киргизилди. Одам аксирди ва «алҳамду лиллоҳи раббиоламин»¹ деди. Парвардигори оламдан: «Ярҳамукаллоҳу ва яшфийка»² деган жавоб эшитилди.

Фаришталар:

— Илоҳо, Одам сени таниб, бандалик лаззатини тотмай туриб ярҳамукаллоҳ жавобини эшитди. Бизлар неча йиллардирки, даргоҳингда тасбиҳу таҳлилга³ машғулдирмиз, бироқ бизга бундай иноят бўлмаган,— дедилар.

Худодан жавоб келди.

— Тупроққа кўрсатган лутфу карамим ҳеч қачон сизларга бўлмайди, Одам бандалик завқини тотмаган бўлса-да, менга ҳамду сано айтди...

Ҳақ субҳонаҳу ва таоло яна фаришталарга деди:

— Мен бандаларимнинг вужудида бир неча нарса пайдо қилибманки, бу нарсалар сизларда йўқ: биринчиси — ейиш, иккинчиси — шаҳват⁴ туғени, учинчиси — ҳирс ва ҳасад, тўртинчиси — ҳою ҳавас, бешинчиси — шайтон васвасаси, олтинчиси — маккор дунё иштиёқи. Эй фаришталар, агар бу нарсалар сизларда бўлса эди, албатта, гуноҳ қилган бўлар эдингиз. Эй Арш ва фаришталар, сизлар жаннат ва дўзахни кўз билан аниқ кўрасизлар. Одам фарзандларидан ҳеч ким уни аниқ кўрмайди, бироқ менинг борлигимга кўрмай иймон келтирадилар.

Ҳикоят

Ривоят қилишларича, Зулайҳо Юсуф алайҳис саломга етишиш учун шундай бетоқат бўлдики, уни етти қаср ичига киргизиб, эшикларини беркитди ва ўзи унга арз қилиб деди:

— Эй Юсуф, менинг муродимни ҳосил қил. Ҳазрати Юсуф алайҳис салом юзини ўгирди. Зулайҳо унга деди:

¹ Рабб ул-оламин — оламларнинг парвардигори.

² «Аллоҳ сенга раҳм қилсин ва шифо берсин».

³ Таҳлил — ло илоҳа иллаллоҳ жумласини такрорлаш.

⁴ Шаҳват — жинсий алоқа истаги.

— Эй Юсуф, менинг дилим орзусини ҳосил қилма-
гунингча қўймасман.

Юсуф алайҳис салом Зулайҳодан бу сўзни эшитиб,
деди:

— Эй Зулайҳо, бу сўзни этмаки, менинг Худойим
ҳозирдир.

Зулайҳо:

— Эй Юсуф, буларнинг ичида Худо қандай қилиб
кўради? — деди.

Юсуф:

— Эй Зулайҳо, билмайсанми, сенинг ва менинг
барча аъзоларимиз гўр ичида банд-бандидан жудо
бўлажак, танамиз тупроққа айланажак,— деб Худойи
таолодан қўрқиб қочишга тушди. Ҳазрати Юсуфни
тутмоқчи бўлиб, қўлларини узатди. Ҳазрати Юсуф-
нинг кўйлаги йиртилди. Шу пайт Худойи таолодан
барча фаришталарга мурожаат келди.

— Эй малоиклар¹, сизлар «одам зино қилади,
одам бузуқлик қилади» деб айтган эдингиз, мана
кўринг, Юсуф менинг қўрқинчимдан, азобимдан, ҳай-
батимдан Зулайҳога қандай муомала қилди?

Ал-қисса ривоят қилишларича, Юнус алайҳис са-
лом фармон билан бир балиқнинг ичига тушиб қолди,
у балиқни эса яна бир балиқ ютиб юборди. Аввало,
дарёнинг қоронғилиги, иккинчи — туннинг қоронғили-
ги, учинчи — балиқ ичининг қоронғилигида қирқ кеча-
кундуз турди. Шу ҳолатда Юнус алайҳис салом
балиқнинг ичида таҳрима намозини² ўқиди. Шунда
Ҳақ субҳонаху ва таоло фаришталарга:

— Эй фаришталар, сизлар биз ҳамду сано айтамиз,
дер эдингиз, Юсуфнинг ишига қарангиз, қоронғилик
ичида менга қандай ҳамду сано айтмоқда. Эй фариш-
талар, сизларда, Арш Курсида, Лавҳу Қалам ва дўзахда
ҳеч бир ғуссаю меҳнат йўқ. Агар бундай оғирликни
сизларга берсам, мени бутунлай унутасизлар,— деди.

Ҳазрати Парвардигордан фармон бўлдики:

— Энди Одамни эъзозу икром билан тахтга ўтиргиз-
иб, сажда қилинглар.

¹ Малоик — фаришталар.

² Таҳрима — намозда такбир айтиш, асл маъноси — барча
нарсани ўзига ҳаром қилиш, фақат Худони ўйлаш

Шунда барча фаришталар сажда қилдилар, аммо Иблис лаъин сажда қилмади. Фармон бўлдики: «Эй Иблис, фармонимга бўйсунмадинг, менинг дўстимга сажда қилмадинг, такаббурлик қилдинг, мен эса такаббурликни дўст тутмайман».

БАЙТ:

Агар бўлсин бошингда ақл, эй ёр,
Такаббур қилмагил, эй ёр, зинҳор,
Такаббур қилди ул Шайтони мардуд¹,
Сазойи лаънат они қилди маъбуд².

— Эй малъун, билгилки, лаънатга сазовор бўлдинг, сени абадий мардуд қилдим.

Шайтон деди:

— Илоҳим, етмиш юз минг йил сенга тоат қилдим, аммо на қилайки, бадбахтлик ва хорлик менга юз тутди. Шу қадар боқий саодат ва абадий лутфу марҳамат гупроқдан ясалган Одамга насиб этибди. Эй Худойим, энди шунча йиллик қилган ибодатимнинг мукофотини бер. Фармон бўлди:

— Нима тилайсан?

Шайтон деди:

— Худоё, менинг абадий мардуд бўлишимга бадбахтлигим сабаб бўлди, энди улардан то қиёматгача ўчимни олай.

Фармон бўлди:

— Бердим, аммо, айт-чи, улардан қандай қилиб ўч олмоқчисан?

Шайтон деди:

— Ҳар бир мўъминга ҳар куни етмиш-юз марта хамла қиламан.

Аллоҳдан фармон бўлди:

— Эй малъун, ўз карамим бирла ҳар бир мўъминга ҳар куни бир юз олтмиш марта раҳмат назарим бирла боқаман.

Шайтон деди:

— Илоҳим, мен уларга шундай васваса соламанки,

¹ Мардуд — ҳайдалган, қувилган.

² Маъбуд — яратувчи, илоҳ.

ўлгунларича фармонингдан бўйин товлайдилар, айтмайдиған гапларни айтадилар, эшитмайдиған нарсаларни эшитадилар.

Аллоҳдан яна фармон бўлди:

— Эй малъун, мен ўз қулимга иймон ато қилсам, қиёмат кунида фармон қилурманки, бандаларим қайси аъзоси била гуноҳ қилған бўлса, гўрга қўйғанларида бир-биридан узилған барча аъзолари ҳар бир қилған гуноҳларига каффорат¹ бўлажак. Юборған фаришта-ларим гўр ичида улардан менинг бирлигим ва кимлигимни сўрайдилар. Улар менинг иноятим бирла жавоб бергайлар ва қиёмат куни бегуноҳ бўлиб тирилгайлар...

Шундан сўнғ фармон бўлди:

— Эй Одам, сен Ҳаво билан жаннатда яшаб, биҳишт неъматларини еб-ичиб юринглар. Аммо, буғдой дарахтининг мевасини есангиз, ўзларингизга зулм қилған бўласизлар...

Ал-қисса, ривоят қилишларича, Одам сафиуллоҳнинг сабру оромлари қолмай, ўша мевадан олиб, оғзига солған эди, ҳануз тамоғидан ўтмай туриб, нидо эшитди. Бошидан карам тожи кетди, баданидан ҳамла тушди. Шармисор бўлиб, ҳар томонга югурди, ҳар дарахтдан барг сўради.

«Гумроҳ ва осий бўлдинг» деб барг бермадилар. Охири анжир барг берди. Авратларини² ёпдилар. Худодан анжир дарахтига фармон бўлди:

— Ўзга дарахтлар Одамга барг бермади, сен нега авратпўш³ бердинг ва фармондан бўйин товладиңг?

Дарахт деди:

— Илоҳим, сен Одамни пайдо қилмоқчи бўлиб, дединки, мен бир мавжудот пайдо қилурман, у мени дўст тутади ва менинг лутфим билан ҳамиша сарафроз бўлади. Илоҳим, мен шу назарингни мулоҳаза қилиб, унга паноҳ бердим. Илоҳим, бир кимсани азизу хурматли қилиб, даргоҳингга лойиқ қилсанг-у, нега орқасидан хорлик билан мардуд қилурсан?

¹ Каффорат — гуноҳни ювиш.

² Аврат — уят жой.

³ Авратпўш — уят жойни ёпадиған нарса.

Байт:

Агар бўлса кишига фазли Аллох,
Қачон бўлгуси бу давлатга гумрох.

Шундан сўнг анжир дарахтига фармон бўлди:

— Сени барча дарахтлардан ортиқ кўриб, фазилатлар ато қилдим, кимки сенинг мевангдан еса ҳадду ҳисобсиз савоб топгай.

Рабб ул-иззат¹ (Аллоҳдан) фармон бўлди:

— Эй Одам, бефармонлик қилдинг, жаннатдан чиқ, жаннат бефармонлик қилувчиларнинг жойи эмас.

Одам бу дунёга келгач, қилган гуноҳининг шармандалигидан беш юз йил осмонга боқа олмади, кечакундуз эса йиғидан бўшамади. Бир куни қушлар йиғилиб, Одам йиғлаган кўз ёшидан ичиб: «Биз бундай лазиз ва ширин сувни ҳеч қачон ичган эмасмиз»,— дедилар. Одам алайҳис саломнинг кўнглида: «Бу қушлар менинг кўз ёшимни масхара қиляптилар, эй илоҳим, бу қулингни жони чиқишга етди»,— деди.

Парвардигори оламдан нидо келди:

— Кимки бизнинг даргоҳимизда йиғласа, кўзининг ёши шахду шакардан ҳам тотлироқ бўлади.

Бу нидони эшитгач, кўнгли тасалли топиб, осмонга боқди ва Арши азимда «Ло илоҳа иллаллоҳу Муҳаммадур расулуллоҳ» деган ёзувни кўрди. Одам алайҳис салом ҳасратда қолиб деди:

— Илоҳим, бу қайси бахтли қулингни номидур, ўзингни отинг била ёнма-ён турибди?

Фармон бўлди:

— Эй Одам, Муҳаммад сенинг фарзандингдур, агар уни яратмасам, дунёни яратмас эдим, Худолигимни ошқор қилмаган бўлардим.

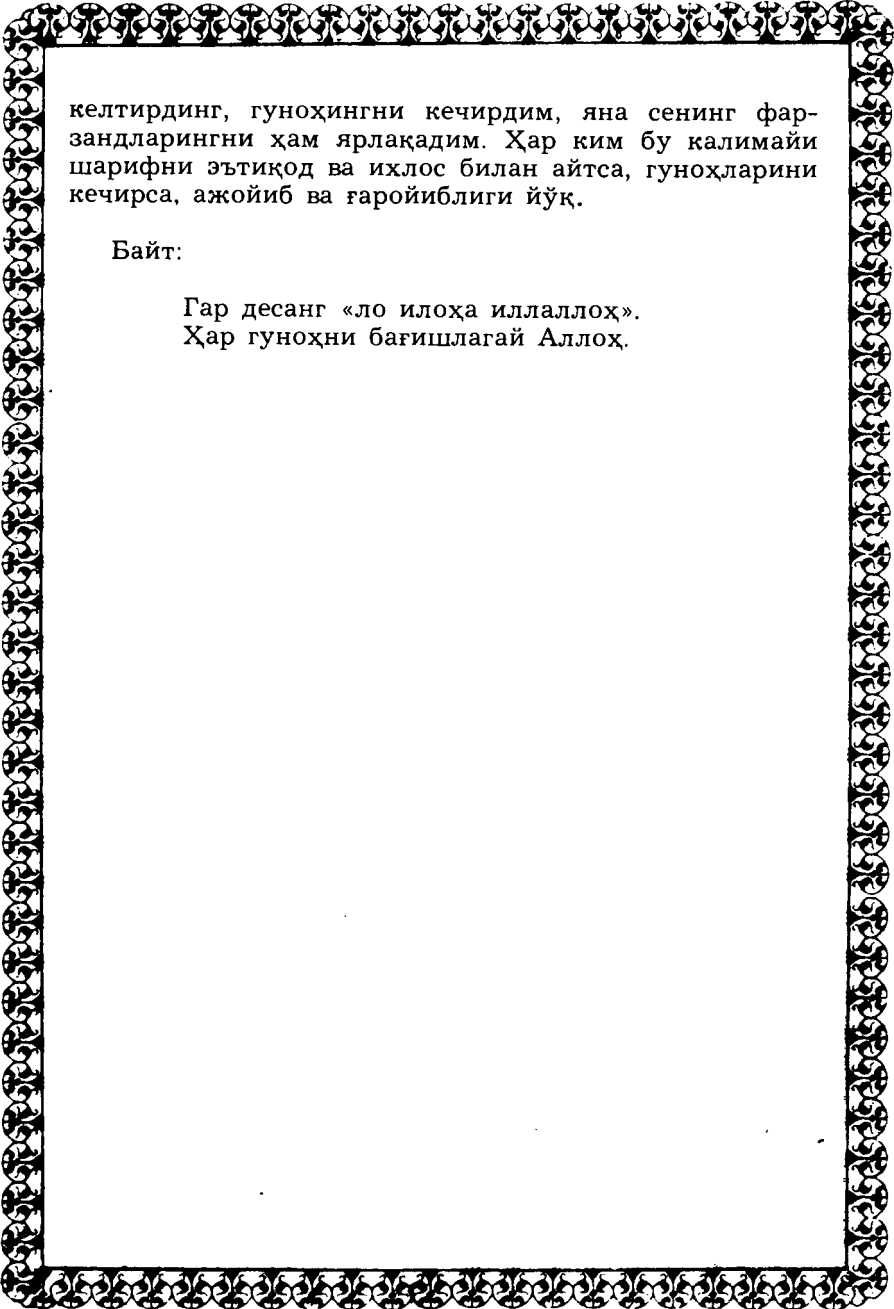
Одам алайҳис салом бу фарзандининг улуғлигини эшитгач, деди:

— Илоҳим, бу калимаи шарифни ҳаққи ҳурматидан гуноҳимни кечиргайсан.

Фармон бўлди:

— Эй Одам, бизнинг даргоҳимизга яхши шафиъ

¹ Р а б б у л - и з з а т — улуғлик эгаси.

келтирдинг, гуноҳингни кечирдим, яна сенинг фар-
зандларингни ҳам ярлақадим. Ҳар ким бу калимаи
шарифни эътиқод ва ихлос билан айтса, гуноҳларини
кечирса, ажойиб ва ғаройиблиги йўқ.

Байт:

Ғар десанг «ло илоҳа иллаллоҳ».
Ҳар гуноҳни бағишлагай Аллоҳ.

Иккинчи боб

Меҳтар Иброҳим алайҳис салом саховатлари баёнида

Ривоят қилишларича, Ҳақ субҳонаҳу ва Таоло Иброҳим алайҳис саломни саховат фазилати билан шундай ораста қилган эдики, у меҳмонсиз асло таом емас эди. Бир куни бир дарвиш: «Менга таом бергил»,— деди. Иброҳим унга:

— Сен кофирга таомим йўқ,— деди.

Дарвиш ноумид бўлиб қайтди. Ўша онда Жабраил Рабб-ул-иззат (Аллоҳ)дан хитоб келтирди:

— Ўша кофир неча йиллардан буёқ бубпарастлик қилиб келади, бир соат ҳам унинг ризқини кам қилмадим, сендан бир марта таом сўради, таъна қилдинг.

Иброҳим алайҳис салом бу хитобни Парвардигордан эшитиб, шу онда кофирнинг орқасидан югурди. Унга етиб, узрлар айтди. «Не таом тиласанг, берай» деди.

Кофир унга:

— Эй Иброҳим, нечун мунча узрлар айтиб, менга таом бермоқчи бўляпсан? — деди.

Иброҳим ҳалилуллоҳ¹ деди:

— Сени деб Худойим менга ғазаб қилди ва дедими: Эй Иброҳим, менинг қулимни нобуд қилдинг, етмиш йилдирки, у бегоналик қилиб, бутга топинади, аммо мен ўз карамим билан бир кун ҳам унинг ризқини кам қилмадим, сен не учун бир марта бўлса ҳам таом бермадинг, кўнглини оғритдинг?

Ғайридин дарвиш бу сўзни эшитиб:

— Нақадар яхши Худойинг бор экан, менингдек

¹ Халилуллоҳ — Аллоҳнинг дўсти.

душманни деб сенингдек дўстига ғазаб қилибди.

Сўнг деди:

— Эй халилуллоҳ, менга иймонни баён қил, токи мусулмон бўлайин. Бу кофирликдан безор бўлдим, энди иймон ва исломга мушарраф бўлайин.

Шу онда иймон келтирди.

Байт:

Кўринг, бу кофирни ҳафтод сола¹,
Тилогоч лутфини топти зиёда.

Бир куни яҳудийлардан бир гуруҳ киши халил-ур-рахмон (Иброҳим)нинг олдиларига келиб:

— Эй Иброҳим, бизга таом бергил,— деди.

Ҳазрати Иброҳим таом бериб, иззат ва икром қилдилар. Таомдин бўшаганларидан сўнг Меҳтар Иброҳим алайҳис салом деди:

— Менинг худойим неъматини единглар, сажда қилинглар.

Яҳудийлар сўровни қабул қилиб, барчаси сажда қилди. Халил-ур-рахмон (Иброҳим) қўл кўтариб дуо қилдилар:

— Бошларини саждага келтирдим, энди кўнгилларини имонга мушарраф қилурни ўзинг билурсан.

Бу дуони қилишлари билан яҳудийлар бошларини кўтариб, дедилар:

— Эй халилуллоҳ, бизга лутф қилиб, иймон арза қил. Барчалари иймон айтиб, мусулмон бўлдилар.

Байт:

Ки ул лутф бирла Ҳаййи тавоно²,
Ўзига қилди кофирларни жўё³.

Иброҳим алайҳис саломнинг тамоми ҳиммати шунга қаратилган эдики, меҳмонсиз асло таом емас эди. Бир гал уч кунгача меҳмон келмай, асло таом емайди. Кўнглида: «Дунё юзида мендек одам бормикин?» —

¹ Ҳафтод сола — етмиш йил умр кўрган.

² Ҳаййи тавоно — қодир Худо.

³ Жўё — қудирувчи

деди. Шу онда Жаброил ҳазрати Рабб-ул-оламин¹дан келиб деди:

— Эй халилуллоҳ, кўнглингдан ўтган фикр бизга маълум эди, тур, шаҳардан чиқ. Худойи таолонинг хос бандаларини кўр. Худойи таолонинг ризолиги учун қандай ишлар қилаётганини бил.

Ҳазрати Иброҳим алайҳис салом бу ваҳийни эшитиб, биёбон сари равона бўлдилар. Ногоҳ савмаъа²да ибодат қилаётган бир кишини кўрдилар. У киши ҳазрати Иброҳимни кўриб деди:

— Эй Иброҳим, хуш келибсиз, меҳмон учун мунтазир эдим. Сўнг қўл кўтариб деди: — Илоҳим сенга шукурлар бўлсинки, рўза тамом бўлганда меҳмон юбординг, ёлғиз ифтор қилмайдиган бўлдим.

Меҳтар Иброҳим деди:

— Эй банда, бу сўзни маъноси нима? Тушунтириб бер.

У деди:

— Эй Иброҳим, ўттиз кун тамом бўлди, Ҳақ субҳонаху ва таоло сендек азиз одамни меҳмон қилиб юбордиким, бундай азиз одам билан ифтор қилурман.

Бу сўзни Ҳазрати Иброҳим эшитгач, кўнглига: «Худойи таолога меҳмонсиз ёмонман», деган фикр келди. Шундан сўнг Иброҳим алайҳис салом деди:

— Эй банда, Худонинг сендан ҳам обидроқ³ ва зоҳидроқ бандасини кўрганмисан?

Зоҳид деди:

— Фалон тоғда бир зоҳид бор, мендан ҳам яхшироқдир.

Шундан сўнг Иброҳим ўша зоҳидни бориб зиёрат қилди. Ул азиз кўзини осмонга тикиб ўтирган экан. Ҳазрати Иброҳим келиб салом берди. Зоҳид ҳам салом қилиб, сўнг икки қўлини кўтариб, Ҳақ субҳонаху ва таолога сано айтиб деди:

— Ё раб, сенга шукурлар бўлсинким, меҳмонсиз ифтор қилдирмадинг, бундай азиз кишини менга муяссар этиб, саодатманд қилдинг.

¹ Рабб-ул-оламин — бутун оламлар парвардигори.

²Савмаъа — зоҳидлар уйи; хужра.

³ Обидроқ — ибодатлироқ.

Иброҳим алайҳис салом сўради:

— Эй, Худо бандаси менга айт, бу сўзингни маъноси нима?

Зоҳид деди:

— Эй меҳмон, олтмиш кундирки, рўзаман. Меҳмонсиз таом емайман, деб ваъда қилган эдим, шу сабабли шукр қилдим.

Шундан сўнг Иброҳим халилуллоҳ деди:

— Эй Зоҳид, сендан обидроқ киши борми?

Зоҳид деди:

— Фалон ғорда бир зоҳид бор, унинг мартабаси мендан зиёдароқдир.

Иброҳим алайҳис салом ўша зоҳидни кўргани қасд қилди. Унга мушарраф бўлиб ўтирган эди, Зоҳид деди:

— Эй меҳмон, сенинг учун мунтазир бўлиб ўтирган эдим. Дарҳол қўлини очиб дуо қилди: «Илоҳим, карамнинг била менга мундоқ меҳмон ато қилдинг».

Меҳтар Иброҳим деди:

— Бу сўзингнинг маъноси нима? Менга тушунтириб бер.

Зоҳид деди:

— Тўқсон кунда ифтор қилиб, оғиз очаман, деб назр қилган эдим. Назр бугун охирига етди.

Шундан сўнг шом намозини ўқиб ўтирган эди, бир тўда кийиклар келди. Бу зоҳид ориф¹ эди, айтди:

— Эй кийиклар, меҳмон келибди, уни меҳмон қилайин. Шу онда тўдадан бир кийик ажралиб чиқди. Ориф деди:

— Эй кийик, бисмил² бўл.

Дарҳол бисмил бўлди ва ерга йиқилди. Ориф унга: «Бирён³ бўл» деди. Оловсиз бирён бўлди.

Сўнг: «Товоққа туш»,— деди. Осмондан бир қизил дастурхон ва дастурхон устида эса қизил ёқутдан бир товоқ пайдо бўлди. Бирён гўшт товоқларга тушди.

Ориф деди:

— Эй меҳмон, энди егил.

¹ Ориф — Аллоҳдан хабардор, билимдон.

² Бисмил этмоқ — сўймоқ.

³ Бирён бўлмоқ — пишмоқ, қовурмоқ.

Едилар, шунда у дуойи такбир қилди. Иброҳим алайҳис салом кўнглида деди: «Ҳақ субонаху ва таолонинг даргоҳига яқин кишилар бор экан». Сўнг Орифга деди:

— Эй, бузруквор, Худойи таолонинг даргоҳида мени дуо билан ёд қилгил.

Ориф деди:

— Қирқ йилдирки, доимо Ҳақ субҳонаху ва таолонинг мулоқотини тилайман. Асло мустажоб¹ бўлмайди, шундай экан, сенга нима деб дуо қилгайман.— Ориф давом этди: — Бир куни биёбонда кетаётган эдим, тасодифан бир неча қўйни кўриб қолдим. «Бу қўйлар кимники?» — деб сўрадим. «Бу қўйлар Иброҳим халилуллоҳнинг қўйлари», — деб жавоб берилди. Иброҳим халилуллоҳнинг муборак номларини эшитиб, ўзимга дедим: «Субҳоналлоҳ қандай саодатманд бандаларки, мен кеча-кундуз ўша пайғамбарнинг жамолини кўрмаганимча бу дунёдан кетқизма, деб доимо Худойи таолодан тилар эдм». Меҳтар Иброҳим бу сўзни эшитиб деди:

— Эй зоҳид, сенинг дуойинг мустажоб бўлди, мен ўша Иброҳим халилуллоҳман.

Зоҳид шодланиб кетди, ўрнидан сакраб туриб, Меҳтар Иброҳим билан кўришди ва деди:

— Эй пайғамбари Худо, қарам қилиб, бир пас тур, токи мен икки ракаат шукр намозини ўқиб олай. У саждага бошини қўйиб:

— Илоҳим, халил-ур-рахмон (Иброҳим) жамолига етқиздинг, энди тўлиқ қараминг билан дийдорингни насиб эт,— деди-ю, жонини Ҳақ субҳонаху ва таолога таслим қилди.

Ҳикоят

Ривоят қилишларича, Абдуллоҳ Муборак Каъбага бормоқчи бўлди. Бағдодга етганда бир мурдор қуш²ни кўйнига солиб кетаётган аёлни кўрди. Абдуллоҳ Муборак ундан:

¹ Мустажоб — қабул бўлиш.

² Мурдор қуш — гўшти ҳаром қуш.

— Эй хотин, бу мурдорни нима қиласан? — деб сўради.

Хотин деди:

— Бир неча фанзандим бор, бугун уч кундирик, ҳеч нарса ейишмаган. Бу қушни сўйиб, гўштини уларга едираман. Чунки, бу ҳазрати пайғамбар саллаллоҳу алайҳи вассаллам сўзи бўйича мубоҳ¹дир.

Абдуллоҳ Муборак бу сўзни эшитиб, кўп ғамгин бўлди. Ўзига: «Эй Абдуллоҳ, агар Каъбани тавоф қилиш керак бўлса, мана шу заифани кўнглини шод қил»,— дея барча йўл озигини ўша хотинга бериб юборди.

Байт:

Кўнгил олмоқ ҳажжи акбар² ўлди,
Ки юз минг Каъбадин бу беҳтар³ ўлди.

Ҳожилар ҳажни тавоф қилиб қайтганларида Абдуллоҳ Муборак деди:

— Каъбани тавоф қилиб олмаганимга яраша, ҳожиларни тавоф қилайин.

У шундай деб ҳожиларнинг мулозаматига келди. Қараса, бир жамоа ҳожилар карвони келаяпти, бориб уларни зиёрат қилди. Ҳожилар ундан:

— Эй Абдуллоҳ, биз сени Каъбада кўрдик. Бағдодга қачон келдинг? — деб сўрашди.

Абдуллоҳ бу сўзни эшитиб, таажжуб қилди ва ўзича: «Худонинг ҳикмати шундай бўларкан-да»,— деб мулоҳаза билан уйига борди. Кечаси тушида унга дейишди:

— Эй Абдуллоҳ, нега ҳайрон бўласан, ҳожилар рост айтяптилар, лутфингни ўша аёлга кўрсатган эдинг, бир фариштани сенинг суратингда қилиб ҳажга юборилди. Бу ҳожиларнинг ҳажи ҳам сенинг лутфинг туфайли қабул бўлди.

¹ Мубоҳ — рухсатли. қилса бўладиган иш.

² Ҳажжи акбар — улуг ҳаж, пайғамбар туғилган кунига тўғри келадиган ҳаж.

³ Беҳтар — яхши, соз.

Барча мўминларга маълум бўлсинки, хайру саховат сабабли кишининг мартабаси Ҳақ субҳонаху ва таолонинг даргоҳида шундай муаззам ва мукаррам бўлажакдир.

Ривоят қилишларича, бир мазлума мусулмон аёл яҳудийлар маҳалласида яшар эди. Бу аёлнинг бир неча норасида болалари бўлиб, камбағаллиги сабабли бир-икки кун егали таом тополмади. Ўғлонлари бир куни унинг олдига югуриб келишиб; «Она, нима келтирдинг?» — дейишди.

Аёл:

— Жигаргўшаларим, мен мусулмон, булар кофир, нима қилай булар ҳеч нарса бермади,— деди.

Ўғиллари йиғлашиб:

— Яна бир марта боргин, шоядки бу гал бирор нарса беришса,— дейишди.

Аёл ўғилларининг кўнгли учун бир яҳудийнинг уйига борди. Яҳудий, бу аёл ўғирликка келибди, деб у билан сўзлашмади. Аёл паришон бўлиб, яҳудийнинг уйидан чиқиб, ўз уйига келди. Яҳудий ҳам аёлнинг орқасидан то уйгача кузатиб борди ва аёлнинг болалари югуриб чиқишганини ва ундан: «Эй она, нима олиб келдингиз?» деганини эшитди.

Аёл деди:

— Эй фарзандларим, Ҳақ субҳонаху ва таолонинг даргоҳида сабр қилинглар, шунда сизларга қиёмат куни жаннат ичида хилма-хил таомлар беради.

Яҳудий бу сўзни эшитиб, уйига қайтиб келди ва хилма-хил таомларни олиб, уларга келтириб берди. Узр айтиб: «Мен буларни билмас эдим» деб ортига қайтди.

Аёл бошини саждага қўйиб деди:

— Илоҳим, бу яҳудий бизга таом берди, сен ўз лутфу караминг билан унга иймон ато қилгайсан.

Аёл ҳануз бошини саждадан кўтармаган эдики, овоз келди:

— Эй заифа, бошингни кўтар, дуойинг мустажоб бўлди.

Бошини дарҳол саждадан кўтарди. Ул яҳудийни кўрди, зуннорини ташлаб, содиқ ихлос билан мусулмон бўлди.

Байт:

Иноят қилди ул дам лутф Аллоҳ,
Саодатга мушарраф бўлди гумроҳ.

Яҳудий мусулмон бўлиб уйига борди. Хотини кўриб:

— Эй ёри мувофиқ¹, бугун юзингни ғоятда нуроний кўрмоқдаман.

Яҳудий деди:

— Эй хотин, мен иймон халқига мушарроф бўлдим.

Хотин деди:

— Менга ҳам иймон арза қил.

У ҳам иймон келтириб, мусулмон бўлди. Демак, мўъмин банда шундай бўлиши керакки, ҳамиша саховатли бўлсин.

Аллоҳ иноят ва тавфиқ бериб, мен шикаста дуоғўйни ва барча мўъминларни саховатпеша қилиб, тинчлик давлатидан маҳрум қилмагай.

¹Ёри мувофиқ — мос, лойиқ эр.

Учинчи боб

Меҳтар Шуайб алайҳис саломнинг фазилатлари ҳақида

Ривоят қилишларича, меҳтар Шуайб алайҳис салом Худойи таолонинг қўрқинчидан шундай йиғлар эканки, охири кўзи кўр бўлиб қолди. Ҳазрати Воҳиб ул-атоё (Аллоҳ)дан фармон бўлди:

— Эй Шуайб, нега йиғларсан?

Ҳазрати Шуайб деди:

— Худовандо, дўзахнинг олови мени йиғлатмоқда.

Худойи таолодан фармон бўлди:

— Эй Шуайб, барча пайғамбарларга дўзах ўтини бекор қилдим. Кўзингни равшан қилиб, ўзингга лут-фимни ато қилурман.

Меҳтар Жабраил унинг кўзига қанотини суртди, кўзлари очилди. Неча вақтдан кейин яна йиғлай бошлади. Шунчалар йиғладики, яна икки кўзи кўр бўлди. Жабраил алайҳис салом ундан:

— Эй Шуайб, энди нечун йиғларсан? — деб сўради. Ҳазрат Шуайб жавоб берди:

— Эй Жабраил, энди Ҳақ субҳонаҳу ва таолонинг жамоли орзусида йиғларман, шоядки, унинг боқий дийдорини кўрсам. Фармон бўлди:

— Эй Шуайб, ҳар доим йиғлагилки, кўз ёшининг мукофоти дийдордир.

Байт:

Жамоли шавқидин гар йиғласанг зор,
Жазо¹ бергай санга Аллоҳ дийдор.

¹ Жазо — мукофот.

Ҳикоят

Келтиришларича, ҳазрати пайгамбар замонида бир соҳоба бор эди. Икки кўзи кўр эди. Бир куни ҳазрати пайгамбар қошига келди ва деди:

— Ё расулаллоҳ, масжидга бориб, жамоат намозининг савобини олай десам, қўлимдан тутиб, етаклаб юрвчи киши йўқ.

Пайгамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам унинг уйдан то масжидгача таноб тортиб қўйишни тайинлади. Таноб тортдилар. Шу тариқа намозни масжидда ўқий бошлади.

Аммо бир неча мунофиқлар: «Бу кўр бўлса ҳам Муҳаммаднинг суҳбатидан қолмайди» дер эдилар. Бир куни пичоқ келтириб, танобга боғлаб қўйдилар. Саҳоба танобни ушлаб, намозга кетаётганда пичоқ кўлини кесиб, манглайига тегиб қонатди. Ҳазрати Расуллоҳнинг олдиларига келди. Расул алайҳис салом дедилар:

— Сенга нима бўлди?

Кўр деди:

— Ё Расулаллоҳ, душманлар сенинг суҳбатингни менга раво кўрмаяптилар, бу саодатдан мени маҳрум қилмоқчилар.

Пайгамбар алайҳис салом бу сўзни эшитиб, маҳзун бўлдилар. Шунда Жабраил алайҳис салом келиб деди:

— Эй Муҳаммад, фармон бўлдики, бу киши онасининг қорнида ҳам кўр, дунёда ҳам кўр, гўр ичида ҳам кўр, қиёмат куни ҳам кўр, гўрдан чиққанда ҳам кўр, сирот кўпригидан ўтганда ҳам кўр бўлади. Аммо жаннатга етгач, ўз карамим билан кўзини равшан қилиб жамолимга мушарраф қилурман. Энди кўрдан сўра, қайси бирини ихтиёр қилади? Агар бу дунёда кўзининг очилишини хоҳласа, охиратда менинг дийдоримга барча мўъминдан кейин мушарраф бўлади.

Пайгамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам бу хабарни кўрга етқизди. Кўр деди:

— Ё Расулаллоҳ, менинг юз минг бундай кўзим
ўша ваъданинг фидоси бўлсин.

Байт:

Зиҳи ҳар бандаким истар жамолин,
Иноят бирла лутф этса висолин.

— Қиёмат куни ул абадий саодат ва боқий
давлатга мушаррф бўлғайман...

Тўртинчи боб

Меҳтар Мусо алайҳис саломнинг фазилатлари баёнида

Келтиришларича, бир куни Меҳтар Мусо алайҳис салом Тур тоғининг тепасига чиқди. Саттор-ул-уйуб¹ (Аллоҳ)дан фармон бўлди:

— Эй Мусо, бизга ҳамду сано айтгил.

Мусо алайҳис салом Худойи таолони ўша ондаёқ тўрт юз ном билан ёд қилди. Хаёлидан: «Қандай ажойиб саодату давлатки, Худойи таолони тўрт юз ном билан ёд қилдим»,— деган фикр ўтди. Фармон бўлди:

— Эй Мусо, Тур тоғининг этагига туш, сенинг хаёлингдан ўтган фикрни Биз илми қадим билан билдик.

Меҳтар Мусо алайҳис салом Тур тоғидан тушди. Сахро каби бир ғорни кўрдик, унда дарахтлар ўсиб ётарди. Мусо алайҳис салом деди:

— Бу дарахтнинг тагида бир оз ёнбошлаб олай.

Ногоҳ дарахт устида ўтирган бир жониворни кўрди. У Аллоҳу таолога ҳамду сано айтарди. Меҳтар Мусо алайҳис салом жониворнинг ҳамду саносига кулоқ солди. У Худойи таолони минг исм билан ёд қилди. Мусо алайҳис салом буни кўриб ҳайронликда қолди. Шунда Худойи таолодан нидо келди:

— Эй Мусо, сен мени тўрт юз ном билан ёд қилдинг. Кўнглингда эса: «Мен қандай ажойиб бандаманки, Худойи таолони тўрт юз ном билан ёд қилдим, мендек ёд қилувчи бирор кимса бормикин?» — дединг.

¹ Саттор-ул-уйуб — айбларни яширувчи.

Эй Мусо, бу жониворни қараки, ҳар соатда мени тўрт минг ном билан ёд қилади.

Мусо алайҳис салом мурожаат қилиб деди:

— Илоҳим, бу жониворни менга сўзлатгил, то мен у билан суҳбатлашай.

Фармон бўлди:

— Эй Мусо, мен бу жониворни яратганимдан буён менинг отимдан ўзга сўзни тилга олмаган, майли, сенинг дуойингни мустажоб қилдим.

Мусо алайҳис салом:

— Эй жонивор, сўзлагил,— деди.

Жонивор.

— Ассалому алайкум, ё Расулаллоҳ. Тўрт юз йилдирки, бу дарахтнинг шохиди ўтирибман, менинг таомим Худойи таолонинг зикридир.

Мусо алайҳис салом деди:

— Тўрт юз йилдан бери бу дарахтни устиди ўтирган бўлсанг, ҳеч нарса емадингми?

Жонивор деди:

— Эй Мусо, ўттиз йилдирки, кўнглимда тумшугимни сувга етқазсам деган бир орзу бор.

Мусо алайҳис салом деди:

— Бу дарахтнинг тубида катта булоқ бор, нега ундан ичмадинг?

Жонивор Мусо алайҳис саломдан сувнинг отини эшитиб, деди:

— Ул Худонинг буюклик ва улуғлик ҳаққи ҳурмати сабабидан тўрт юз йил бўлибдики, унинг зикрига ғарқ бўлганимдан кўнглимга бу хаёл келган эмас. Борди-ю, сувдан ичишга тушсам, Азроил келиб жонимни олса, Худойи таолонинг зикридан ғофил қоламан, деб қўрқаман.

Мусо алайҳис салом бу сўзни эшитиб, Худойи таолонинг сепоси¹га машғул бўлди...

Ал-қисса, Мусо алайҳис салом меърож шарафига муяссар бўлгач, Аллоҳ каломи қулоғига етиб, ажойиб сўзларни эшитиб, ғаройиб нарсаларни кўриб, орқасига қайтди.

¹ Сепос — мақтов, ҳамд.

Унга:

— Фиръавн лаъинни иймонга даъват эт,— деди.

Мусо алайҳис салом илоҳий фармон билан Фиръавн лаъиннинг олдига бориб деди:

— Эй Фиръавн, токайгача Худойи таолодан бегона бўлиб, куфр гумроҳлигига мубтало ҳолда юрасан? Бир марта бўлса-да, ибрат кўзини очиб, назар қилгилки, шундай баланд осмонни устунсиз тутиб турибди, юлдузлар билан зийнат берибди. Эй Фиръавн, иймон келтир. Сен Худойи таолонинг неъматини ейсан, нечун кўнглингни қорайтириб, зулму туғён қиласан.

Фиръавн деди:

— Эй Мусо, охират Худойингни мулки бўлса, бу дунё менинг мулкимдир. Бу дунёда нима иш қилиб, нима ҳукм қилсам, ўша бўлади.

Мусо деди:

— Эй Фиръавн, сен ожизу бечорасан, ўз қудратинг билан нима қила оласан?

Фиръавн:

— Нил дарёси менинг қудратим билан қуриб, яна оқади. Бундан менинг қодирлигим сенга маълум бўлсин,— деди.

Мусо алайҳис салом деди:

— Эй Фиръавн, сенинг сўзларинг ва ишларингдан таажжуб қиламан, Худойи таолонинг ишлари бунга асло ўхшамас. Менинг подшоҳ Худойим шундай шохдирки, осмонлар билан Ерни пайдо қилди, Ой ва Кун ҳамда кеча-кундузни яратди. Ўн саккиз минг оламини мавжуд қилди. Сен Нил дарёсини қандай равон қиласан?

Фиръавн деди:

— Эй Мусо, бугун қайт, эртага барча халойиққа нидо қиламан, менинг худодлигимни ўшанда тамоша қиласан.

Мусо алайҳис салом бу ярамас сўзларни эшитиб, орқасига қайтди ва ҳужраларига келди. Шундан сўнг Фиръавн юзини қиблага қаратиб, оёғига занжир солиб, бошини қўйи солиб, зору тазарру билан муножат қилди: «Илоҳим, менинг кўп айбим бор, беайб даргоҳингга юзимни қўйибман». У ўз айбларини Худо даргоҳида бир-бир айтаверди: «Ул боқий мулкни бу

фоний жаҳонга алишибман, Мусо билан жам бўлиб келган халқим олдида эртага шарманда қилмагил, фармоним билан Нил дарёсини равон айлагил»,— деб йиғлади.

Олим-ул-ғайб¹ (Аллоҳ)дан фармон келди:

— Фиръавн, Нил дарёсини сенинг фармонингга бўйсундирдим.

Фиръавн бу хабарни эшитиб шодмон бўлди. Қасридан чиқиб нидо қилди:

— Миср халқи йиғилсин, менинг маъбудлигимни² кўрсин.

Бу кофирнинг олдида Мусо ва жами халойиқ ҳозир бўлди. Фиръавн деди:

— Эй, Мусо, менинг қудратимни томоша қил. У Нил дарёсига қараб: «Дарё равон бўл»,— деди. Шу онда Нил равон бўлди. Фиръавн қайси томонга ишора қилса, дарё ўша томонга оқарди. Бу ҳолни Мусо ва барча халойиқ кўрди. Унинг қавмидан бўлган халқнинг баъзилари: «Агар Фиръавн Худо бўлмаса, Нил унинг ҳукми билан юрмаган бўларди»,— дейишди.

Байт:

Инояти илоҳни кўрингиз,
Алтофи³ шоҳни кўрингиз...

Мусо алайҳис салом бу ишни кўриб, муножот қилиб деди:

— Илоҳим, иймонга даъват қил, деб буюрдинг, бу ишнинг сабаби недур?

Ўша онда Меҳтар Жабраил тушди ва деди:

— Эй Мусо, Худойингни зоти покида бахиллик йўқ, дўсту душман ҳар на тиласа рад этмас. Фиръавн бўйнига занжир солиб тиладики, истагини рад қилмади, Нил дарёсини унинг ҳукми билан равон қилди. Эй Мусо, сенинг дуонг билан Фиръавн Нил дарёсида ҳалок бўлғусидир.

Ал-қисса, айтганидек, уни Нилда ҳалок этди.

¹ Олим-ул-ғайб — ҳар қандай яширин нарсаларни билувчи.

² Маъбуд — Худо, ибодат қилинадиган нарса.

³ Алтоф — лутфлар, қарамлар. Бу ерда «ҳадя» маъносида келяпти.

Ривоят қилишларича, бир куни Мусо алайҳис салом биёбонда юрар экан, ногоҳ Малак-ул-мавт¹ (Азроил) пайдо бўлиб унга деди:

— Мусо, жонингни олиш учун менга фармон бўлди.

Мусо деди:

— Эй Азроил, Худойи таоло мени дўстим деган, дўст ўз дўстини жонсиз қилмас.

Меҳтар Азроил бу ҳақда Худойи таоло даргоҳига арз қилди ва яна қайтиб келиб деди;

— Эй Мусо, Рабб-ул-иззат² (Аллоҳдан): «Ҳеч дўст ўз дўстидан жонини аямас, дўст дўстсиз орому қарор топмас»,— деган фармон келди.

Байт:

Кўринг парвонани ўтдин тиярму,
Киши жононадин жонни аярму?

Меҳтар Мусо алайҳис салом сўради:

— Эй Азроил, жонимни қайси еримдан оласан?

Азроил деди:

— Оғзингдан олурман.

Ҳазрати Мусо:

— Бу оғзим билан Тур тоғида роз айтишганман,— деди.

— Унда кўзингдан олурман,— деди Азроил.

— Бу кўзим билан тажаллий нури¹ни кўрганман,— деди Мусо.

— Унда қулоғингдан олурман,— деди Азроил.

Мусо эса:

— Қулоғим билан Тур тоғида роз эшитганман,— деди.

— Унда ўнг қўлингдан олурман,— деди Азроил.

Ҳазрати Мусо:

— Ўнг қўлим билан Таврот китобини олганман.

— Унда оёгингдан олурман,— деди Азроил.

— Оёқларим билан Тур тоғига чиққанман,— деди Мусо.

¹ Малак ул-мавт — ўлим фариштаси, Азроилнинг лақаби.

² Рабб-ул-иззат — иззат-икром парвардигори.

Малак ул-мавт қайси аъзони айтса, Мусо юқоридаги сингари жавобларни бераверди. Азроил:

— Бориб, Аллоҳу таолога арз қиламан,— деди.

— Эй Азроил, жон бермак гоят оғир,— деб ижозат олди-ю, уйига келди. Онаси ҳазрати Мусони бу ҳолда кўриб:

— Эй кўзимнинг нури, жигаримнинг парчаси, не сабабдан сарғайибсан? — деб сўради.

Мусо деди:

— Эй Каъбаи мақсудим, алвидо, менга охират сафари яқин қолди.

Бу сўзни эшитиб онаси паришон бўлди. Ҳазрати Мусонинг хотини ҳазрати Шуайбнинг қизи бўлиб, исми Сора эди. Мусодан сўради:

— Нега бунчалик ҳасрат, андуҳдасан?

Мусонинг онаси:

— Мусога охират сафари яқин қолибди! — деди.

Мусо алайҳис саломнинг авлодларининг ҳаммаси: «Шундай азизу ширин пайғамбар дорул-фанодан¹ дорул-бақога² рихлат қилар экан» деб доду фарёд қилдилар.

Ҳазрати Мусо алайҳис салом фарзандлари учун гамгин бўлиб кўнгли хиралашди. Шунда фармон етди:

— Эй Мусо, ҳассани тошга ургил.

Ҳазрати Мусо ҳассасини тошга урди, тош иккига бўлиниб, ичидан оғзида кўкат тишлаб, Аллоҳга ҳамду сано айтиб турган қурт чиқди. Рабб-ул-иззат (Аллоҳ)дан фармон бўлди:

— Эй Мусо, тош ичидаги бу қуртга ризқ етказибманки, қандай қилиб фарзандларингни бебаҳра қолдурман?

Биби Сора бу ваҳийни эшитиб, шод бўлди. Шундай қилиб, Мусо алайҳис салом аҳли оиласи билан хўшлашиб, Азроил билан учрашган жойига борди. Қараса, икки киши гўр қазиб турибди. Мусо алайҳис салом:

— Бу гўрни кимга қазияпсизлар? — деб сўради.

Улар:

¹ Дорул-фано — ўткинчи олам, яъни бу дунё.

² Дорул-бақо — боқий, абадий олам, у дунё.

— Кимки Аллоҳу таолонинг дўсти бўлса, ўша одамга! — дедилар.

Мусо алайҳис салом бу сўзни эшитиб:

— Бу гўрга кирган одамга шодликлар бўлсин! — деди.

Шу онда Жабраил алайҳис саломга

«Мусога бир олма элтиб бер!» — деган фармон бўлди. Мусога олма бердилар. Мусо олмани ҳидлаган эдики, Азроил унинг жонини олди. Ўша икки гўрковдан бири Жабраил, бири Мекоил эди.

Илоҳим, барча пайғамбарлар ҳаққи ҳурмати, мен шикастани, барча мўминларни қиёмат куни лутфу караминг бирла дўзах азобидан асраб, беҳишти анбар сиришдан¹ насиб этгайсан. Ё илоҳ ал-оламин, ё хайр ан-носирин!²

¹ Беҳишти анбар сиришт — анбар ҳиди келиб турадиган жаннат.

² «Эй оламларнинг Худоси, эй ёрдам қилувчиларнинг энг яхшиси!»

Бешинчи боб

Ҳазрати Сулаймоннинг фазилатлари баёнида

Ривоят қилишларича, Меҳтар Сулаймон тахтини шамол учириб юрарди. Бир гуруҳ қизлар ўйнаб юриб, унинг тахтини кўрдилар ва бу кимнинг тахти деб сўрадилар.

— Сулаймоннинг тахти! — дейишди уларга. Қизларнинг орасида балиқчининг қизи бор эди. У дугоналарига:

— Мени Сулаймон олса қандай соз бўлар эди! — деб қолди.

Дугоналари унга:

— Ўзингга ярашадиган гапни гапир! — дейишди ва уни шундай маломат қилишдики, қиз айтган гапига пушаймонлар еди. Бироздан сўнг бошини кўтариб: — Мунча маломат қилмасаларингиз, мени унга бераман деса, Худо қодирдир! — деди.

Меҳтар Сулаймон тахти билан бир шаҳарга етди. Қараса, бир қария ўтин кўтариб боряпти. Меҳтар Сулаймон ундан:

— Эй қария, отинг нима? — деб сўради.

— Сулаймон! — деди у.

Ҳазрати Сулаймон ўзича: «Субҳоналлоҳ, бир Сулаймон мен эдим, ер юзи халқи менинг фармоним остидадирлар деб билардим, ўтин ташиб, тирикчилик қиладиган бу Сулаймон ким бўлди экан?» — деб ўйлади. Сўнг бошидаги тожидан бир қимматбаҳо лаълни олиб, унга берди. Қария ўтинини ташлаб, тухфани олди, хурсанд бўлиб, лаълга тикилганича:

— Қандай қодир Худодирки, бир парча тошга сув бериб, баҳосини орттирибди! — деди.

Ногоҳ осмондан бир қуш келиб, чолнинг қўлидан лаълни тортиб олдию учиб кетди. Қария ҳайронликда қолди, хомуш тортди:

— Лаъл қўлимдан кетди, болаларимнинг насибаси қирқилди,— деди. Сўнг ўтинини қолдирган жойга борди, қараса, уни ҳам олиб кетишибди. Ўша куни уйига борибди. Тонг отганда яна ўтин йиғи бошлабди. Тасодифан Сулаймон яна ўша ердан ўтиб қолди ва ўтинчи қарияни кўрди. У қарияни ҳузурига чорлаб:

— Эй қария, кеча мен сенга бир лаъл берган эдим, у бир юрт хирожига тенг бўлиб, фарзандларингдан фарзандларингга етар эди! — деди.

Қария:

— Эй пайғамбар, бир жонивор лаълни қўлимдан олиб, ҳавога учиб кетди. Мен фарзандларимдан уялиб, уйга ҳам бормадим, ўтинимни олгани келсам, уни ҳам олиб кетишибди! — деди.

Меҳтар Сулаймон бу сўзни эшитиб, раҳми келди. Унга яна битта лаъл берди. Қария лаълни олиб, уйига равона бўлди. Йўлда кетаётиб, бир ариқдан сакраган эди, оёғи тойиб, ариққа йиқилиб тушди, чиқишга уринган эди, лаъл қўлидан тушиб кетди. Не машаққатлар билан ариқдан чиқиб, ўйга толди ва ўзича: «Бу лаъл ҳам қўлимдан кетди, энди бориб ўтигимни олай», дея изига қайтди. Қараса ўтин жойида йўк. Қария: «Бунчалар расво бўлмасам!» деб чуқур ғамга ботди ва ўтин йиғишга киришди.

Меҳтар Сулаймон уни кўриб:

— Яна нима гап? — деди.

Қария деди:

— Сувга йиқилиб тушдим, бу лаъл ҳам қўлимдан кетди, жоним чиқар ҳолатда қирғоққа чиқиб олдим. Бугун уч кундирки, шармандалиқдан фарзандларимнинг олдига боролмайман, билмадим, уларнинг ҳоли не кечди! — деди.

Меҳтар Сулаймон шафқат қилиб, яна битта бебаҳо лаъл берди. Қария йўқотиб қўйишдан қўрқиб, лаълни салласига ўради ва йўлга тушди. Бироз юргач, қаршисидан бир отлиқ пайдо бўлди, саллага чанг солиб олиб қочди. Қария зор-зор йиғлаб, яна Сулаймоннинг олдига борди ва деди:

— Эй пайғамбари Худо, бу лаълни ҳам қароқчи
• уриб кетди, ўзинг восита бўлиб, мени камбағаллик-
дан қутқар!

Ҳазрати Сулаймон деди:

— Эй қария, мен нима қилай, Худойи таоло
юқтирмаганини мен қандай қилиб берай! — деди.

Қария уялиб уйига келди.

Ҳазрати Сулаймон эса турган еридан кўчиб кетди.
Яна янги манзилга бориб тушди. Ғулга эҳтиёж тушди.
Сулаймон алайҳис салом узугини тахтининг қирғоғига
қўйди. Бундан бир дев хабардор эди, узукни олиб,
дарёга ташлади. Сулаймон пайғамбарнинг ходиму
чўрилари кетган эди, ёлғиз қолиб, ғамга чўмди. Бир
неча кундан сўнг бир балиқчига ҳаммоллик қилди.
Уйимга олиб бор деб, балиқчи унга бир неча балиқ
берди. Ҳазрати Сулаймон балиқларни кўтариб, унинг
уйига келтирди. Балиқчи хотинига:

— Эй хотин, бу йигит хушхулқ ва диёнатли
кишидир, анчадан буён мен билан ҳамроҳ, ундан ҳеч
қандай хиёнатли иш содир бўлмади, қизимни унга
берсам! — деди.

Қизни Сулаймонга никоҳлаб бердилар. Қизлар
«Ўзингга қараб гапир!» деб таъна қилганлари шу қиз
эди. Қизнинг отаси Сулаймонга иккита балиқ берди.
Сулаймон балиқларни хотинига бериб: «Ичини тоза-
ла!» — деди. Хотини балиқнинг ичини ёрди. Қараса,
балиқлардан бирининг ичида узук бор экан. Узукни
олиб ҳайрон бўлиб қолди. Нима қилишини билмай,
охири уни Сулаймонга берди. Сулаймон бармоғига
солган эди, девлар, парилар, ҳайвонлар, қушларнинг
барчаси унинг хизматига ҳозир бўлдилар. Тожу тахт ва
подшолик анжомлари муҳайё бўлди. Шаҳар халқи буни
кўриб, таажжубга тушди.

Қиз ундан:

— Бу давлатни қаердан олдинг ва унга қандай
мушарраф бўлдинг? — деди.

У деди:

— Мен Сулаймонман. Худойи таоло барча халқ-
ни шу узук туфайли менга бўйсундириб берган
эди, девлар ўғирлаб, дарёга ташлаб юборган эдилар.
Худойи таоло уни менга яна қайтарди!

Хотин деди:

— Эй пайғамбари Худо, бир куни сен ҳашамат ва салтанат билан борар эдинг, бу кимнинг тахти деб сўрадим. «Сулаймоннинг тахти» дейишди. Шунда мен: «Парвардигорим, бу иш жуда душвордир*, аммо сенга осондир, мени шу тахт эгасига жуфти ҳалол қилсанг ва пайғамбарнинг никоҳида хизмат қилсам, на бўлгай!» деган эдим. Ҳамроҳларим менга таъна қилган эдилар, айтганимдан пушаймон бўлиб, шарманда бўлган эдим. Парвардигорга юз минг шукрлар бўлсинки, мени сендек пайғамбарга мушарраф қилди.

Сўнг ўша қизларни чақириб, уларга деди:

— Мана кўринг, Худойи таолодан тиллаган нарсамага ўз лутфу карами билан муяссар қилди, мақсадимга етдим, демак, ҳар ким пок эътиқоди билан Худойи таолодин тиласа, берар экан!

Сулаймон алайҳис салом кекса ўтинкаш шаҳридан ўтаётиб, бўлган воқеалар эсига тушди. Кекса ўтинчини келтиринг, деб буюрди. Одамлар унинг олдига бориб: «Пайғамбар сени чорламоқда!» — дейишди.

Қария: «Қуллукдан сўнг Сулаймонга айтингларики, мен пиёда боролмайман!» — деди.

Сулаймонга бу сўзни етқизганларида у ажабланиб, бир отни юборди. Кекса ўтинкаш отда келди. Сулаймон алайҳис салом қараса, кекса ўтинкаш ажойиб хилъатлар кийиб, салтанат билан кириб келяпти. Ҳазрати Сулаймон ундан:

— Бу ашёларни қайдан олдинг? — деб сўради.

Қария деди:

— Эй пайғамбари Худо, сен олдимдан кетганингдан кейин Худойи таолога нола-ю зор қилдим. Дедимки, Худоё парвардигор, барча ишда Сен ўзинг доно ва бийносан, Сенинг пайғамбаринг мени камбағаллик балосидан қутқара олмади, бу балодан халос бўлмадим, ўзинг бермагунингча бу балодан кутула олмайман, деб ўтин теришга чиқдим. Бир дарахтда қушнинг ини бор экан, қарасам, не кўз билан кўрайки, сен берган ўша уч лаъл ўша инда

* Душвор — қийин, оғир.

турган экан. Олдимү Худого бениҳоя шукрлар қилдим!

Демак, ҳар бир мўмин ҳар вақт, ҳар бир ишда Аллоҳнинг ўзидан ўзга нарсага кўнгил боғламаслиги керак, шунда Аллоҳ таоло унга дунё ва охираш ишини муҳайё қилади, иншоаллоҳ таоло, Рабб-ул-оламин.

Илоҳим, пок ҳазратингдан, пок қулларингни ҳаққи-ҳурматидан бу заиф шикаста бечора билан барча мўминларнинг дунё ва охираш камоли қудратинг билан маъмур қилиб, беҳишти анбар сириштин насиб этгайсан, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирин.

Олтинчи боб

Меҳтар Исо алайҳис саломнинг фазилатлари баёнида

Ривоят қилишларича, Исо алайҳис саломнинг мўъжизаси шу эдики, тўрт юз йилги ўликни дуо қилиб, Худойи таолонинг фармони билан тирилтирар эди. Шундан сўнг ул банда сўрар эдики: «Эй Исо, менга дуо қил, бу дунёда тирик юргунча ўлайин, ажал шарбатини бир марта ичибманки, унинг аччиғи ҳануз кетгани йўқ, гўр азобига эса менда тоқат йўқ!» Исо алайҳис салом дуо қилар, тирилган ўлик яна ўлар эди. Кофирлар буни кўриб, ҳазрати Исони сеҳргар дер эдилар. Баъзилари эса Худонинг ўғли дер эдилар.

Бу сўзларни эшитган Исо шаҳардан чиқиб, биёбонларни ихтиёр қилар эди. Бир куни у биёбондан ўтаётганида етти кечаю кундуз ёмғир ёғди. Ҳазрати Исо алайҳиссалом пана жой тополмай, бир қуён ковагига кириб ётди ва нидо қилди: «Эй Худое, бир қуёнга паноҳ бердинг, Марям ўғлига паноҳ бермасан!» Яна деди: «Шукр ва сабр ул Худогаким, нима юз берса, унинг қудратидан юз беради. Бундай неъматни ҳеч кимга бермайди, фақат дўстларига ато қилади.» Шу онда Жабраил алайҳис салом тушди ва деди:

— Эй Исо, шундай фармон бўлдики, қиёмат куни саксон минг соҳибжамол ҳурни бергайман, ул ҳурлар тирногининг равшанлиги икки дунёга етгай, улар билан айшу фароғатлар қилгайсан, у сурурлар бу дунё маишатидан юз чандон яхшироқ бўлгай ва барчалари сенинг хизматингда бўлурлар, боис шуки, бу дунё машаққатларига тоқат қилдинг, бир неча кун кўнглингни хуш тутгил. Охират азоби абадий мавжуддир, ундан асло халос бўлмагайлар.

Шундан сўнг, Исо алайҳис салом бир гўристондан ўтиб кетаётган эдилар, қараса бир киши бир гўрнинг қошида йиғлаб ўтирибди. Исо алайҳис салом ундан:

— Бу кимнинг гўри, нега йиғлаб ўтирибсан? — деб сўради.

У киши:

— Эй Исо руҳуллоҳ * бу хотинимнинг гўри, у билан аҳд қилиб, агар сен мендан аввал ўлсанг, то ўлгунимча қабринг устида ўтираман, деган эдим! — деди.

Ҳазрати Исо бу сўзни эшитиб, раҳми келди ва унга:

— Эй йигит, агар хотининг аввалгидек тирик бўлса, унга нима берар эдинг? — деди.

Йигит:

— Қолган умримнинг ярмини берар эдим! — деди.

Исо алайҳис салом дуо қилди. Гўр иккига ажралиб, ичидан хотин тирилиб чиқди. Йигитни шодлик қоплади. Исо алайҳис салом бу ердан жўнади. Эру хотин эса қолдилар. Тасодифан шу ердан подшозода ўтиб қолди ва хотини олдида ухлаб ётган бир кишини кўрди. Шунда подшозода:

— Ётган киши ким? — деб хотиндан сўради.

Хотин:

— Мени бу киши ўғирлаб келган! — деди.

Подшозода унга:

— Эй раъно, мен сенга ошиқ бўлдим, агар рози бўлсанг, сени шаҳарга олиб борай! — деди.

Хотин унга:

— Аввал бунни ўлдир, сўнг мени олиб кет, бу ёмон ва айёр кишидир! — деди.

Подшозода:

— Мендан ололмайди! — деб уни олиб кетаверди.

Баногоҳ ҳалиги киши уйғониб, хотинининг кетаётганини кўрди. Оҳ уриб югурди ва бир баландликка чиқиб қараса, бир неча отлиқ кетиб боряпти. Уларга

* Рухуллоҳ — Аллоҳ руҳи, Исо пайғамбарнинг лақаби.

яқинлашиб: «Тўхтаглар!» — деди. Улар тўхтаганда ҳалиги киши: «Менинг хотинимни қаёққа олиб кетяпсизлар? Худойи таолодан қўрқмайсизларми?» деди.

Хотин:

— Мен сизларга бу айёр ва таррор¹ деб айтмаганмидим? Сизлар эса ишонмадиларингиз,— деди уларга.

Подшозода:

— Отнинг қуйруғига боғлаб, шаҳарга элтинглар! — деб буюрди. Ўзи келиб, воқеани подшога тушунтирди.

Подшо:

— Эр билан хотинни келтиринглар! — деди.

Дарҳол олиб келдилар, подшо эркакдан:

— Бу хотин сенга ким бўлади? — деб сўради.

— Менинг хотиним бўлади! — деди киши.

Хотин эса:

— Бу киши мени ўғирлаб қочган! — деди.

Подшо:

— Сен хотиним дейсан, хотин сени ўғри дейди! — деб таажжубда қолди.

Ҳалиги киши:

— Эй подшо, мени танийдиган гувоҳларим бор! — деди.

Подшо:

— Гувоҳинг ким? — деб сўради.

— Ҳазрати Исо пайғамбар! — деди у.

Подшо:

— Бўлмаса уни олиб кел! — деб буюрди. Киши йўлга тушди.

Шунда хотин:

— Эй подшоҳ, бундай айёру таррор жаҳонда бўлмас, сизлар унинг сўзига ишониб, рост ҳаёл қилдингиз, у қайтиб келмайди, ҳийла билан ўзини озод қилди! — деди.

Подшо дарҳол бир неча кишини унинг орқасидан юборди. Бу фақир киши бир пора йўл юргач, кўнглига: «Исо пайғамбар кўпинча биёбонда юрар эди, уни қандай топаман?» деган ҳаёл келди. Бир ерда ётиб, уйқуга

¹ Таррор — ўғри, юлғич.

кетди ва туш кўрди. Тушида Исо алайҳис салом: «Эй фақир, кўп ғамгин бўлма, тонгда келаман»,— деди. У ҳали уйқуда экан, подшоҳ юборган одамлар етиб келишди ва унга: «Яхшиям уйқуда экансан, Исо алайҳис салом қани? Тур ўрнингдан, олдимизга туш, подшоҳ сени чақирмоқда!» дейишди.

Бечора подшонинг олдига борди. Подшо ундан:

— Исо қани? — деб сўради.

Дарвиш:

— Мен сизнинг олдингиздан кетаётим, кўп фикр қилдим, музтар бўлиб, Исо алайҳис саломни қаердан топаман деб, ётиб ухлаб қолибман. Туш кўрдим, тушимда Исо алайҳис салом хабар бердилар: «Тур қайтиб бор, эртага у ерда ҳозир бўламан»,— дедилар. Ҳали уйқудан уйғонмаган эдимки, ногоҳ булар келиб, тутиб олдилар! — деди.

Подшо вазирга боқди, вазир:

— Бир кеча сабр қилмоқ керак! — деди.

Бу фақирга бир кеча муҳлат бердилар. Агар унинг сўзи ёлғон бўлса, хоҳлаган жазоларини бермоқчи бўлдилар.

Эртасига биёбонда бир нур пайдо бўлди. Қарасалар, Исо алайҳис салом тўлин ойдек тулу¹ қилиб келаяптилар. Подшо манзилига етиб келганда, подшо тахтидан тушиб, истиқболлига пешвоз чиқди ва иззату икром бажо келтирди. Подшо деди:

— Эй пайғамбари Худо, подшоода овга бориб, бир эр-хотинни ўзи билан олиб келди. Сўрасам, эр бу менинг хотиним дейди, хотин эса бу эрақ мени ўғирлади, дейди. Бу киши сизни гувоҳ қилмоқчи. Бу воқеани тушунтириб берсангиз!

Меҳтар Исо алайҳис салом:

— Ҳар икковини ҳозир қилинг! — деди.

Ҳозир қилдилар. Исо алайҳис салом:

— Эй хотин, воқеани баён қил! — деди ва қиблага қараб ўтиришни буюрди. Хотин қиблага қараб ўтирди. Исо алайҳис салом давом этди:

— Эрингни умрини қайтариб бердингми?

¹ Тулуъ қилмоқ — чиқмоқ, мас.: Ой ва Қуёш чиқиши.

Хотин:

— Бердим! — деди ва бу сўзни айтиб улгурмасдан бир тўда тупроққа айланди.

Шунда подшо:

— Эй пайгамбари Худо, бу сўзлар сизга маълум, бизга эса номаълум! — деди.

Ҳазрати Исо алайҳис салом воқеани тушунтириб бердилар.

Ривоят қилишларича, бир куни Исо алайҳис салом бир биёбондан ўтиб борар эди. Қараса, икки эру хотин ўтирибди. Исо алайҳис салом:

— Сизлар ким бўласизлар? — деб сўради.

Улар:

— Эру хотинмиз, бу ўғлимиз бўлади. Эй рухуллох, жуда ҳам камбағалмиз, ноиложлик сабабидан бозорга бора олмаймиз. Бу учовимизнинг орамизда фақат чопон бор, навбат билан кийиб, шаҳарга борамиз. Эй рухуллох, Худо сизни бизнинг олдимизга юборибди, бизнинг тилагимизни Худойи таолодан тилаб беринг, токи учовимиз очлик балосидан нажот топайлик! — дейишди.

Исо алайҳис салом муножат қилиб деди:

— Эй бор Худоё, бу бандаларингни очлик балосидан қутқар!

Фармон бўлди.

— Эй Исо, азалда бу уч кишига тақдир қалами шуни ёзган.

Исо қайтиб келиб, бу хабарни уларга айтган эди, улар:

— Қалам унинг қўлидами ёки қўли қаламдами? — дейишди.

Исо алайҳис салом бу сўзни бениёз даргоҳга арз этди. Парвардигори оламдан ҳукм бўлди:

— Субҳи содиқ¹ да нима тиласалар қабул этаман!

Ҳазрати Исо алайҳис салом бу башоратни уларга етқизди. Улар ғоятда шод бўлдилар. Шунда хотин эрига деди:

¹ Субҳи содиқ — ҳақиқий тонг, бу субҳи козиб, яъни ёлгон тонгнинг акси.

— Биз нима тиласак, Худойи таоло берадиган бўлди, сен нима тилайсан?

Эри деди:

— Менинг тилагим сенинг висолингдир!

Эри хотинидан:

— Сен нима тилайсан? — деб сўради.

Хотин деди:

— Ёшликни тилайман. Менга шундай ҳусну жамол берсаки, бу ҳусну жамол мендан бошқа ҳеч кимда бўлмаса!

Шундай қилиб, субҳи содиқ ҳам бўлди. Аёл булоқ лабига бориб, таҳоратини янгилади, икки ракаат намоз ўқиб, бошини саждага қўйди, тилагини айтиб тугатмасдан Худойи таоло унга шундай ҳусну жамол ато қилдики, ҳақақатан ҳам бундай ҳусну жамол ҳеч кимда йўқ эди. Шу пайтда подшо овга чиққан бўлиб, аёлнинг юзидан таралаётган нурнинг шуъласини кўрди ва ошиқи беқарор бўлиб қолди. Унга деди:

— Эй жони жаҳон, сарви равон, сен одаммисан ёки паримисан?

Хотин:

— Одам фарзандиман! — деб жавоб берди.

Подшо деди:

— Агар мени қабул қилсанг, сени маҳрам¹ қилиб олай.

Аёл бу сўзни эшитиб, рози бўлди ва ўзига-ўзи: «Агар эрим ҳам тиласа, подшоҳ ҳам тиласа, нима қилай?» — деди.

Подшоҳ уни маҳофа²га солиб олиб кетди. Ўғил ва эрини хаёлига ҳам келтирмади. Ўғил ва ота бири-бирига қараганича ҳайрон бўлиб қолавердилар. Аёлнинг эри рашкда ёниб:

— Эй илоҳим, бу хотин менга бевафолик қилди, ундан интиқом олай, унинг бошини тўнғиз бошига ўхшатиб қўй! — деб муножот қилди.

Подшоҳ аёл билан маҳофа ичида кетиб борарди. Худойи таоло аёлнинг бошини бирданига тўнғиз бошига айлантириб қўйди. Подшо бирдан бу суратни

¹ Маҳрам — ҳарам аҳли, яъни хотин.

² Маҳофа — тахтиравон.

кўриб, ҳайратга тушди. Яқинларига қараб: «Бундай сурат дев ва парилардагина бўлади!» деб, бу аёлни маҳофа билан аввалги ерига элтиб қўйишни буюрди. Ходимлар уни аввалги ерига етқиздидар. Уғли онасини бу шаклда кўриб, раҳми келди. Булоққа бориб, таҳорат олди. Икки ракаат намоз ўқиб, бошини саждага қўйиб:

— Эй бор Худоё, менинг онам бағоят ёмон иш қилди ва бу шаклга кириб қолди, Сен ўзинг қодирсан, онамни асл ҳолатига қайтариб бер! — деб муножат қилди. Аёл аввалги асл ҳолига қайтди.

Байт:

Чунки тақдири азалга ғам емак беҳудадур,
Қилмагил жангу жадал тақдир ўзга бўлмағай.

Бу ҳикоятдан мақсад шуки, ҳар қандай ишда Ҳақдан ўзгага умид боғласанг, вафо қилмас!

Мажнун Лайлининг вафотидан хабар топди, юзига тупроқлар сочди. Сўрадилар:

— Эй Мажнун, нега бундай қиялсан?

Мажнун деди:

— Худойи таолони севганим учун.

Эй содиқ киши, шундай нарсага кўнгил боғлагинки, охиратда завоқ топмасин, ҳамиша сен билан бирга бўлсин. Сен Аллоҳ таолога дил бергинки, бундан тану жонингга роҳатлар етади. Эй Аллоҳ, сен ўз камолу караминг билан бу фақирни шикастани ва барча мўъминларни собир ва рози этиб, ҳамиша иймонун исломда тутгин. Жон берур дамда омон ва охиратда гавҳари иймонни ато қил, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирин!

Еттинчи боб

Ҳазрати Муҳаммад Мустафо саллаллоҳу алайҳи васалламнинг фазилатлари ҳақида

Ривоят қилишларича, ҳазрати Ҳақ субҳонаҳу ва таоло ҳазрати Муҳаммад Мустафо саллаллоҳу алайҳи васалламни пайғамбарликка мушарраф қилганда душманлардан кўп ғамгинлик тортдилар. Ҳаммадан аввал ҳазрати Абу Бакр Сиддиқ иймон келтирдилар. Ҳазрати Рисолат паноҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам:

— Эй Абу Бакр Сиддиқ, Худойи таоло бирдир ва дин ҳам биттадир, энди ўзга динлар ботил ва ўзга бўлди! — дедилар.

Абу Бакр Сиддиқ ўша ондаёқ иймон келтирди, ҳеч қандай мўъжиза талаб қилмади, тавҳид калимасини сидқи билан айтди. Кундан-кунга Ислом шарафи ва иззати зиёда бўлаверди.

Бир куни Абу Жаҳл алайҳ-ил-лаъна¹ Умар ибн Хаттобнинг қўлидан тутиб:

— Эй Умар, Муҳаммад пайғамбарлик даъвосини қилиб, оталаримиз динини хароб қилмоқда. Сенга юзта туя берай, яна нимани хоҳласанг бераман, бориб Муҳаммаднинг бошини келтир! — деди.

Ҳазрати Умар унинг сўзини қабул қилиб:

— Эй Абу Жаҳл, рост айтасан, юр, бутхонага кирайлик, мадад тилайлик! — деб, бутхонага кирдилар. Шунда бутлардан: «Ло илоҳа иллаллоҳу Муҳаммадур расулуллоҳ!»² деган овоз эшитдилар. Умар разий-

¹ Алайҳ-ил-лаъна — унга лаънатлар бўлсин!

² «Аллоҳдан ўзга яратувчи йўқ, Муҳаммад Аллоҳнинг элчисидир!»

аллоху анху¹ бутлардан бундай иқро­р ва хитобни эшитиб, Абу Жаҳл­га деди:

— Эй Абу Жаҳл, биз бутларнинг Худолигига сиғиниб, ма­дад сўрасак, Муҳаммаднинг пайгамбарли­гига иқро­р бўлишяпти!

Абу Жаҳл бутларнинг олдида шарман­да ва расво бўлиб қолди. Бир неча кундан сўнг Абу Жаҳл ҳазрати Умарни яна бутхонага олиб борди ва унга:

— Эй Умар, бу оламда сен каби баҳодир йўқ. Бориб Муҳаммаднинг бо­шини менга олиб кел! — деди.

Бутлардан шундай овоз келди: «Бир одам Худойи таолонинг қули бўлиб, сизларни ҳам унинг қул­лигига чорласа, шундай кишини ўлдирмоққа қасд қи­ласизларми?»

Умар ибн Хаттоб бутлардан иккинчи мартаба бундай овозни эшитиб, ҳайратга тушди.

Абу Жаҳл деди:

— Эй Умар, бу воқеани зинҳор ҳеч кимга айтмаки, барча халқ Муҳаммадга иймон келтиради, Макканинг подшолиги эса қўлимиздан кетади. Эй Умар, сен каби жангчи дунёда йўқ, Муҳаммад динни хароб қилди, агар уни ўлдирсанг, сен учун молу жоним фи­до бўлсин!

Ҳазрати Умар мастлик ҳолатида: «Муҳаммад­нинг бо­шини олиб келаман» деб бутларга қасам ичди. Белига пичоғу қилич осиб, йўлда кетар экан, кўзи икки бузоқни қувлаб келаётган ва ҳеч тута ол­маётган одамга тушди. Ҳазрати Умар бузоқларни тутиб беришга қасд қилди. Қанчалик қувламасин, барибир тутол­мади. Чарчаб жойида туриб қолди. Шунда бузоқ унга:

— Эй Умар, сен бизни тутишга ожизлик қилдинг, бир одам Худонинг дўсти бўлса, одамларни Худойи таолонинг бандалигига даъват этса, сен уни ўлдириб, бо­шини Абу Жаҳл лаъиннинг ол­дига олиб бормоқчи­мисан? — деди.

Ҳазрати Умар бу сўзни эшитгач, интиқом ғазаби

¹ Разийаллоху анху — Аллох ундан рози бўлсин!

сусайди. Оҳиста-оҳиста кетиб бораётган эди, олдидан икки киши чиқиб:

— Эй Умар, қайга боряпсан? — деб сўради.

— Муҳаммад қураший¹нинг бошини олгани! — деб жавоб берди.

Улар:

— Сен ҳали билмадингми, онанг ва синглинг Муҳаммаднинг динига кирдилар! — дейишди.

Умар:

— Қаердан билдинглар? — деб сўради у.

— Бир оқ товуқни сўйиб, сўнг пишириб, уларнинг олдига қўй ва «егил» деб айт, улар сен билан таом емайдилар, шундан биласан! — дейишди.

Ҳазрати Умар бу сўзни эшитиб, бир товуқни сўйди, буни бизга пишириб беринг деб, онасига элтиб берди. Синглиси унга:

— Эй Умар, Худойи таоло бизга буни ҳаром қилибди! — деди.

Она бу сўзни эшитиб, қўлини тишлади ва «айтма» деб ишорат қилди. Синглиси эса:

— Мусулмонлик сўзини яшириб бўлмас! — деди.

Ҳазрати Умар бу сўзни эшитиб, ғазаби пасайди, ётиб ухлашга тушди. Синглиси эса Қуръон ўқишга киришди. Умар ибн Хаттоб Каломуллоҳ сўзларини эшитиб, кўнгли иймон шарафига зиёда бўлди. Ирғиб туриб деди:

— Эй синглим, Каломуллоҳнинг бўйи кўнглининг қорасини ювиб, куфр залолатини тарқатиб юборди, бўйнимдан боғлаб, ҳазрати Муҳаммад Мустафо саллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдига олиб бор!

Синглиси деди:

— Эй ака, агар сен ҳазратнинг қошига бориб, муборак камолларига мушарраф бўлсанг, раҳмат дарёсига шўнғисанг, Каломуллоҳи раббоний² ва танзили осмоний³ лаззатини шунда тушунасан.

Ҳазрати Умар деди:

¹ Қураший — қурайш қабиласига мансуб киши.

² Каломуллоҳи раббоний — Аллоҳу таолонинг сўзлари.

³ Танзили осмоний — осмондан туширилган, яъни Қуръон.

— Эй синглим, ҳозир Муҳаммад расулуллоҳнинг жамолини кўришга муштоқман, бўйнимдан боғлаб, хонасидан қочган қулдек, мени судраб унинг даргоҳига олиб бор!

Синглиси:

— Эй ака, бундай қилишга ҳожат йўқ, чунки ул ҳазрат жуда ҳалим ва ҳақим кишилардир! — деди.

Ҳазрати Умар эса:

— Синглим, ҳазрати Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларида қаттиқ шармандаман, мени бирорта йўл билан олиб бор! — деди.

Синглиси унинг кўлидан тутиб, ҳазрат олдиларига олиб борди. Шу пайт Жабраил алайҳис салом ҳазрати Расул алайҳис саломнинг қошларига келиб:

— Эй Муҳаммад, бир куни Умар разийаллоҳу анҳу олдиндан ўтаётганда сен дуо қилиб, эй илоҳим, Умарга ислом йўлини ато қил, деган эдинг, бугун дуоинг ижобат бўлди, энди Умарнинг олдига чиққинки, у иймон ва ислом шарафига муяссар бўлсин! — деди.

Ҳазрати пайғамбар уйдан чиқиб қарасалар, Умарнинг синглиси уни қўлидан тутиб келаётган экан. Ҳазрати пайғамбар алайҳис саломнинг назарлари унга тушди, ҳазрати Умар ерга йиқилдилар. Сўнг ирғиб туриб, югуриб келдилар-да, ҳазрати пайғамбар алайҳис саломнинг оёқларига юзларини суртиб дедилар:

— Эй дунёнинг барғўзида¹си, оламда мен учун сендан кўра ёмонроқ душман йўқ эди, энди эса сендан кўра яхшироқ дўст йўқ. Эй расулуллоҳ, энди калима-йи шарифни² арз қил, токи мусулмон бўлайин.

Ҳазрати Расул алайҳис салом:

— Эй Умар, ло илоҳа иллаллоҳу Муҳаммад-ур-расулуллоҳ дегин! — дедилар.

Ҳазрати Умар дарҳол иймон айтиб, мусулмон бўлди, сўнг:

— Эй Муҳаммад, Абу Жаҳл бошлиқ Макканинг улуғлари Каъбанинг эшигида ўтирибдирлар, мен уларнинг олдига сенинг бошингни олиб бормоқчи эдим,

¹ Барғўзида — танлаб олинган, сараланган.

² Калимайи шариф — иймон калимаси.

энди уларнинг бошини сенга олиб келай,— деб, қўлига шамширини олиб, кофирларга ҳамла қилиб, бир нечасини ўлдириб, бошини олиб келди ва деди:

— Ё расулаллоҳ, менга рухсат бер, Каъбанинг ичига кирай.

Ҳазрати Расул:

— Хуш бўлгай! — деб ўзлари бир неча саҳобалар билан бирга Каъбага келдилар. Шунда ҳазрати Жабраил келиб деди:

— Ё Муҳаммад, Каъбага сиз олдин кирманг, кейин киринг, Муҳаммад бутларимизга сизнинг аввал кирди, деб кофирлар исбот келтиргайлар! — деди.

Ҳазрати Умар жами саҳобалар билан Каъбага биринчи кириб:

— Эй бутлар, қуланглар энди, Ислому ғолиб, Муҳаммад шариати ошкор бўлди,— дейиши биланоқ барча бутлар қулаб тушди. Бироздан сўнг Расул алайҳис салом кирдилар. Барча бутлар: «Ло илоҳа иллаллоҳу Муҳаммад-ур-расулуллоҳ» деб иймон арз қилдилар.

Абу Жаҳл ҳазрати Умар разийаллоҳу анҳу пайгамбар алайҳис саломнинг нубувватига¹ иқроп бўлиб, иймон келтирибди деб, кофирлик залолати баттар ошиб кетди. Араб подшосига, Макканинг улуғларига: «Муҳаммад пайгамбарлик даъвосини қилмоқда, ота-боболаримизнинг динини хароб қилғусидир!» деб киши юборди.

Араб подшоси бу хабарни эшитиб: «Лашкар отлансин!» деб ҳукм қилди. Подшони иззату иқром билан Маккада кутиб олдилар. Бу воқеа кўп шаҳарларга маълум бўлди. «Муҳаммад охири замон зухур қилибди!»² деган хабар тарқалди.

Араб подшоси Муҳаммадни олиб келинлар, деб киши юборди. Ҳазрати Муҳаммад алайҳис салом Ҳадичаи кубро³нинг уйида ўтирган эдилар. Ногоҳ Ҳадичаи кубро билан Абу Бакр Сиддиқ кириб келдилар:

¹ Нубувват — пайгамбарлик.

² Зухур қилмоқ — чиқмоқ, ошкор, маълум бўлмоқ.

³ Кубро — улуғ, олий.

— Ё расулаллоҳ, Муҳаммадни Араб подшоси чорламоқда, деб душманлардан элчи келди. Душманлар сенга қасд қилишмоқчи, энди ҳолинг нима кечади, маълум эмас! — дедилар.

Расул алайҳис салом:

— Эй Абу Бакр Сиддиқ, эй Ҳадичаи кубро, сизлар ҳам еманглар, Муҳаммаднинг ҳимоячиси парвардигори оламдир, у нимани хоҳласа, шу бўлади! — дедилар.

Шу гап устига ҳожиб кириб келди ва:

— Пайғамбарлик даъво қилувчи киши сенмисан? — деб сўради.

— Ҳа, менман! — дедилар Расул алайҳиссалом.

— Юр, Араб подшоси чорламоқда! — деди ҳожиб.

Расул алайҳис салом Абу Бакр Сиддиқ билан подшонинг олдига бордилар. Ҳадичаи кубро эса юзларини кўкка қаратиб: «Эй бор Худоё, пайғамбарни сенга топширдим!» — деб дуо қилди.

Абу Жаҳл лаъин Араб подшоси ва Макка улуғларига:

— Муҳаммад келса ўринларингиздан турманглар ва сўз билан ҳақорат қилиб, жавоб айтинглар, — деб турган эди, Муҳаммад алайҳис салом ўн тўрт кунлик ойдек юзлари оламини мунаввар қилиб, эшикдан кириб келдилар. Кофирлар бир-бирига қараб, Муҳаммад келмоқда деб, Араб подшоси ва бошқалр ўринларидан туриб, эъзоз ва икром билан кутиб олдилар ва «курси кўйинглар» деб Муҳаммад алайҳис саломни курсига ўтқаздилар. Яна бир курсига подшонинг ўзи ўтирди.

Абу Жаҳл алайҳ-ил лаъна буни кўриб, бағоят ғамгин бўлди ва ўзига: «Менинг мақсадим ҳосил бўлмади», — деди.

Араб подшоси ҳазрати пайғамбар саллалоҳу алайҳи васалламга:

— Ё Муҳаммад, эшитдимким, сен пайғамбарлик даъво қилар эмишсан, — деди.

Ҳазрати пайғамбар:

— Ҳа, Ҳақ субҳонаҳу ва таоло мени пайғамбарликка буюрди, — деб жавоб қилдилар.

Араб подшоси:

— Сендан аввал Иброҳим алайҳис салом пайғамбарлик даъвосини қилган эди. Унинг мўъжизаси шу эдики, Намруд олов ёқиб, Иброҳимнинг бўйни ва оёғига занжир солиб, ўтга ташлади. Ўт гулистонга айланди, занжирлари эриб кетди, Иброҳим оловдан зарар топмади. Мусо алайҳис саломнинг мўъжизаси шу эдики, ҳассасига нима буюрса, буюргани бўлар эди. Агар эҳтиёж бўлса, ерга санчар, санчган еридан булоқ пайдо бўларди. Душман қасд қилса, ҳассаси билан ҳалок қиларди. Сояга эҳтиёж тушса, ҳассаси дарахт бўлиб соя берарди. Яна Мусо алайҳис салом, унинг қавми Фиръавни дарёга гарқ қилишди. Ундан кейин Исо алайҳис салом пайғамбарлик даъвосини қилди. Мўъжизаси шу эдики, Худойи таоло унинг дуоси билан юз йилги ўликни тирилтирар эди. Бундан ташқари, ҳар бир пайғамбар ўз умматига бир мўъжиза зоҳир этган!

Шундан сўнг деди:

— Эй Муҳаммад, бу даъвоники қилибсан, сен ҳам бизларга мўъжиза кўрсат!

Ҳазрати пайғамбар алайҳис салом:

— Қандай мўъжизани хоҳлайсан? — дедилар.

Араб подшоҳи:

— Агар сен ростдан пайғамбар бўлсанг, шу кечаси шундай қоронғилик пайдо бўлсинки, бундай қоронғилик ҳеч қачон юз бермаган бўлсин. Яна дуо қилки, бир ёруғлик пайдо бўлсин ва бундай ёруғлик илгари ҳеч қачон бўлмаган бўлсин. Яна ой тўлишиб, Каъба устига келсин ва Каъбани етти марта айлансин, сўнг қаттиқ овоз билан сенга салом бериб, ҳамду сано ўқисин. Сўнг Ойга ишорат қил, токи иккига бўлиниб, бир бўлаги ёқангдан кириб, этагингдан чиқиб кетсин, иккинчи бўлаги этагингдан кириб, ёқангдан чиқиб кетсин, сўнг бир-бири билан қўшилиб, Машриқ томонга борсин. Сўнг қайтсин ва осмон томонга чиқиб, яна иккига бўлинсин, бир бўлаги Шимол томонга, бир бўлаги Жануб томонга бориб, сўнг осмон юзида аввалгидек қарор топсин! — деди.

Абу Жаҳл лаъин подшонинг бу сўзларини эшитиб, беҳад қувонди ва таҳсинлар ўқиб деди:

— Эй подшоҳ, сенга офаринлар бўлсинки, ҳеч

ким дунёда бундай мўъжиза талаб қилмаган эди. Ердаги мўъжизаларга Муҳаммад қодир бўлса ҳам, осмондаги мўъжизага ожиздир!

Араб подшоси деди:

— Эй Муҳаммад шу онда кўнглимда нималар кечаяпти, қани, дарҳол жавоб берчи?

Пайгамбар алайҳис салом бошларини кўтариб, ҳазрати Зулжалол¹ (Аллоҳга): «Ўзинг доносан ва бийносан, махфий сирларни билувчисан»,— деб қўлларини кўтариб, муножат қилдилар. Дарҳол ҳазрати Жабраил нозил бўлди ва деди:

— Эй Муҳаммад, Араб подшосининг кўнглида кечгани шуки, унинг бир қизи бор, кўзи кўрмайди, қўл-оёғи ишламайди, қулоғи эшитмайди, уни юклаб келган, агар пайгамбар бўлса қизимни тузатиб берсин, демоқда!

Ҳазрати пайгамбар алайҳис салом подшонинг кўнглидагини айтиб бердилар.

— Оре², рост айтдинг, энди дуо қил, токи қизимнинг аъзолари тузалсин! — деди подшо.

Ҳазрати пайгамбар алайҳис салом қўл очиб дуо қилдилар:

— Илоҳо, бу подшонинг қизига нимаики аъзо ато этибсан, камоли қудратинг билан саломат қилгил!

Худойи таоло ўз карами ва фармони билан ўша қизнинг барча аъзоларини соғлом қилди. Сўнг фармони илоҳий бўлди:

— Эй Муҳаммад, подшога айт, менинг қудратим ва сенинг мўъжизангни томоша қилсин!

Ҳазрати пайгамбар алайҳис салом:

— Эй подшо, уйга кир ва Худонинг қудратини кўр! — деди.

Подшо барча яқинлари билан уйга кириб, қизининг барча аъзолари соппа-соғлигини кўрди. Подшо шукрлар қилди. Қизи деди:

— Эй ота, Ҳақ субҳонаҳу ва таолонинг қудрати билан яхши бўлдим! — деди.

¹ Зулжалол — улуғлик ва қудрат эгаси, Аллоҳнинг исмларидан бири.

² Оре — «Ҳа» дегани.

Араб подшоси дарҳол ҳазрати Сайид ул-мурса-
лин¹ ва Хотам ун-набийин² Муҳаммад мустафонинг
олдиларига борди ва уларга деди:

— Эй Муҳаммад, қизим тузалиб қолибди.

Буни эшитган Абу Жаҳл лаъин яна ғамгин бўлди.
Ҳазрати Абу Бакр Сиддиқ Расул алайҳис саломнинг
қўлларидан тутиб уйларига қайта бошладилар. Абу
Жаҳл:

— Эй Муҳаммад, сенинг мўъжизанг ер юзида зўр,
аммо кечаси бўлганда, Ой мўъжизасидан ожиз бўла-
сан! — деди.

Пайғамбар дедилар:

— Эй кофир, менинг парвардигорим шундай қуд-
ратли зотки, нимани ҳохласа, ўшани қилади!

Тун бўлди. Ҳазрати Абу Бакр Сиддиқ разийаллоху
анху дедилар:

— Эй пайғамбари Худо, барча душманлар бир-
бирига боқиб, сиздан мўъжиза талаб туришибди. Агар
бу кеча мўъжиза кўрсатмасангиз, бизга жафолар
етқизишади.

— Эй Хадичаи Кубро, вей Абу Бакр Сиддиқ,
сизлар нега ғам чекасизлар? — деди Расулуллох.

Хадичаи Кубро:

— Бу кофирлардан сизга ташвиш етмаса деб
кўрқамиз! — деди.

Пайғамбар алайҳис салом дедилар:

— Хотирларингизни паришон қилмангиз, Ҳақ суб-
ҳонаҳу ва таоло менга нозир ва муъминдир,³ бу
кофирларнинг ёмонлигидан мени албатта сақлар.

Сўнг таҳорат қилиб, икки ракаат намоз ўқидилар,
бошларини саждага қўйиб, ҳазрати Зулжалолга муно-
жат қилиб:

— Эй қодири баркамол (Аллох), бу кофирлар мен-
дан мўъжиза талаб қилмоқдалар, бу қулингга лутф
этиб, душманлар қошида сарафроз қилгайсан! — деди-
лар.

¹ Сайид ул-мурсалин — барча пайғамбарларнинг сар-
дори.

² Хотам ун-набийин — пайғамбарларнинг энг сўнггиси.

³ Муъин — кўмакчи, ёрдамчи.

Саждадан бош кўтариб бўлмаган эдиларки, Жабраил алайҳис салом келиб:

— Ё Муҳаммад, бошингни кўтар, муродинг ҳосил бўлди! — деб хабар бердилар.

Расул алайҳис салом саждадан бош кўтардилар. Қарасалар, Жабраил алайҳис саломнинг қўлларида бир найза, бир шохи машриқда, бир шохи мағрибда. Орқаларида етмиш минг фаришта турибди. Ҳазрати Жабраил алайҳис салом деди:

— Ё Муҳаммад, менга фармон бер, душманларингни ярмини бир шохига, яна ярмини бошқа шохига илиб, ярмини машриққа отиб юборай, ярмини мағрибга. Яна фаришталарга фармон бўлдики, Араб подшоси Ер юзининг лашкарини йиғиб келса ҳам қириб ташлайдилар. Ё Муҳаммад, Аллоҳ ваҳийда дедикки, сизларни яратмасимдан илгари илми қадим билан билган эдимки, бу кофирлар сендан мўъжиза талаб қилурлар. Ё Муҳаммад, бизнинг даргоҳимизда нима тиласанг, тайёрдир, биз уни ижобат қилурмиз!

Ҳазрати Расул алайҳис салом Худойи таолонинг бундай лутфу иноятини эшитишлари билан кофирларга мўъжиза кўрсатиш учун жўнадилар. Амирул-мўъминин Али, ҳазрати Абу Бакр Сиддиқ ва Ҳадича йиғлашиб, бетоқатлик қилдилар ва дедилар:

— Илоҳо, Ҳабибингни¹ сендан ўзга пушти паноҳи йўқдур, ўз караминг билан уни душманларнинг ёмонлигидан паноҳингда асрагайсан!

Ҳадичаи кубронинг қулоғига бир овоз келди:

— Сенинг кўнглинг Муҳаммад учун сарсон бўлди, гарчи Ҳабибим ёлғиздир, мен учун ҳозир у нозирдир!

Ҳадичаи кубро бу сўзни эшитиб, шод бўлди.

Ҳазрати пайғамбар алайҳис салом кофирларнинг олдига бориб:

— Не тиласаларингиз тиланглар! — дедилар.

Кофирлар:

— Эй Муҳаммад, дуо қил, то оламини қоронғулик қопласин, — дейишди.

Малики дузахга²:

¹ Ҳ а б и б — дўст.

² М а л и к и д ў з а х — дўзах фариштаси.

— Қоронғиликдан нина кўзидек оламга чиқар!
— деган фармон бўлди. Шундай қоронғулик пайдо бўлдики, бир-бирларининг қўлларидан ушлашиб, бетоқат бўлдилар ва фарёд қилдилар. Расулulloҳ:

— Илоҳо, энди жаҳонни ёритгил! — дедилар.

Жаҳон ёришиб, осмонда Ой пайдо бўлди. Кофирлар пайғамбар алайҳис саломга:

— Эй Муҳаммад, айт, Ой Каъба устига келиб, уни етти марта айлансин! — дедилар.

Пайғамбар алайҳис салом дуо қилди. Ой Каъбани айланди. Кофирлар:

— Энди айт, сенга ҳамду сано айтсин! — дейишди.

Ой шу ондаёқ:

— Ассалому алайка, ё Расулаллоҳ, Худойи таоло сенга шундай улуғлик берибдики, еру кўкдаги нарсаларнинг ҳаммаси сенга ҳамду сано ва дуруд¹ айтулар! — деди.

Кофирлар:

— Эй Муҳаммад, энди Ой иккига бўлиниб, бири ўнг ва чап ёнингдан чиқсин, — дейишди.

Ҳазрат алайҳис салом ишорат қилдилар. Ўша онда Ой иккига бўлиниб, бир бўлаги ёқаларидан кириб, этакларидан чиқди, бир бўлаги этакларидан кириб, ёқаларидан чиқди. Яна ўнг енгларидан кириб, чап ёқаларидан чиқди, бир бўлаги чап енгларидан кириб, ўнг енгларидан чиқди. Сўнг ҳар иккала бўлак осмонга чиқиб турди.

Кофирлар:

— Ё Муҳаммад, икки бўлак қўшилиб, машриққа борсин, сўнг осмонга қайтиб чиқиб, бир бўлаги шимолга ва бир бўлаги жанубга томон борсин, — дейишди.

Пайғамбар алайҳис салом муножат қилиб:

— Илоҳо, кофирлар ҳар на деса, сен анга доносан, ўзингга маълум! — деди.

Ой икки бўлиниб, бири шимолга ва бири жанубга кетди.

— Улар яна қўшилиб битта бўлсин! — дейишди.

¹ Дуруд — пайғамбарга нисбатан айтиладиган дуо ва салаотлар.

Пайғамбар алайҳис салом дуо қилдилар. Ой яна аввалгидек бўлди.

Бу мўъжизаларни кўриб, Араб подшоси бетоқат бўлди, юзини қиблага қилиб, деди:

— Эй халойиқ, токай кўнглимиз тошдек қотиб, иймон давлатидан маҳрум бўламыз!

Барча йиғлаб, пайғамбар алайҳис саломнинг олдига келди. Олти юз минг киши бирданига иймон давлатига мушарраф бўлди.

Абу Жаҳл лаъиннинг оғзига тупроқ тўлиб, юзи қора, ўзи шарманда ва сарнигун бўлиб, фарёд қилди:

— Ё Муҳаммад, ажойиб жодугарсан, сенингдек жодугар оламда йўқ! — деди.

Унинг оғзига тошу тупроқ тўлсин!

Субҳоналлоҳ ҳар кимга ўз лутфу карами билан иймон ато қилса, иқлимлардин келтириб иймон насиб этар. Ҳар кимни шақовати абадий¹ га гирифтор қилса, ҳар куни иймонга даъват қилинса ҳам натижа бермас.

Байт:

Худовандо, тилагим сендин улдур,

Ҳамиша рост йўлга мани кўндур!

Шундан сўнг пайғамбар алайҳис салом фатху нусрат² билан ҳужраларига келдилар. Қарасалар, Ҳадичаи кубро эшикда ўтирибди. Ҳазрати пайғамбар алайҳис салом;

— Эй Ҳадичаи кубро, нима учун эшикда ўтирибсан? — деб сўрадилар.

Ҳадича деди:

— Сени кутиб ўтирибман, бу кофирлар ташвишидан жуда хавфда эдим. Ҳотиф³ дан овоз келдики, ғам ема, Муҳаммадни ўз паноҳимизда сақлармиз. Ё ҳабибаллоҳ, сенга нима бўлганини билолмай ўтирган эдим.

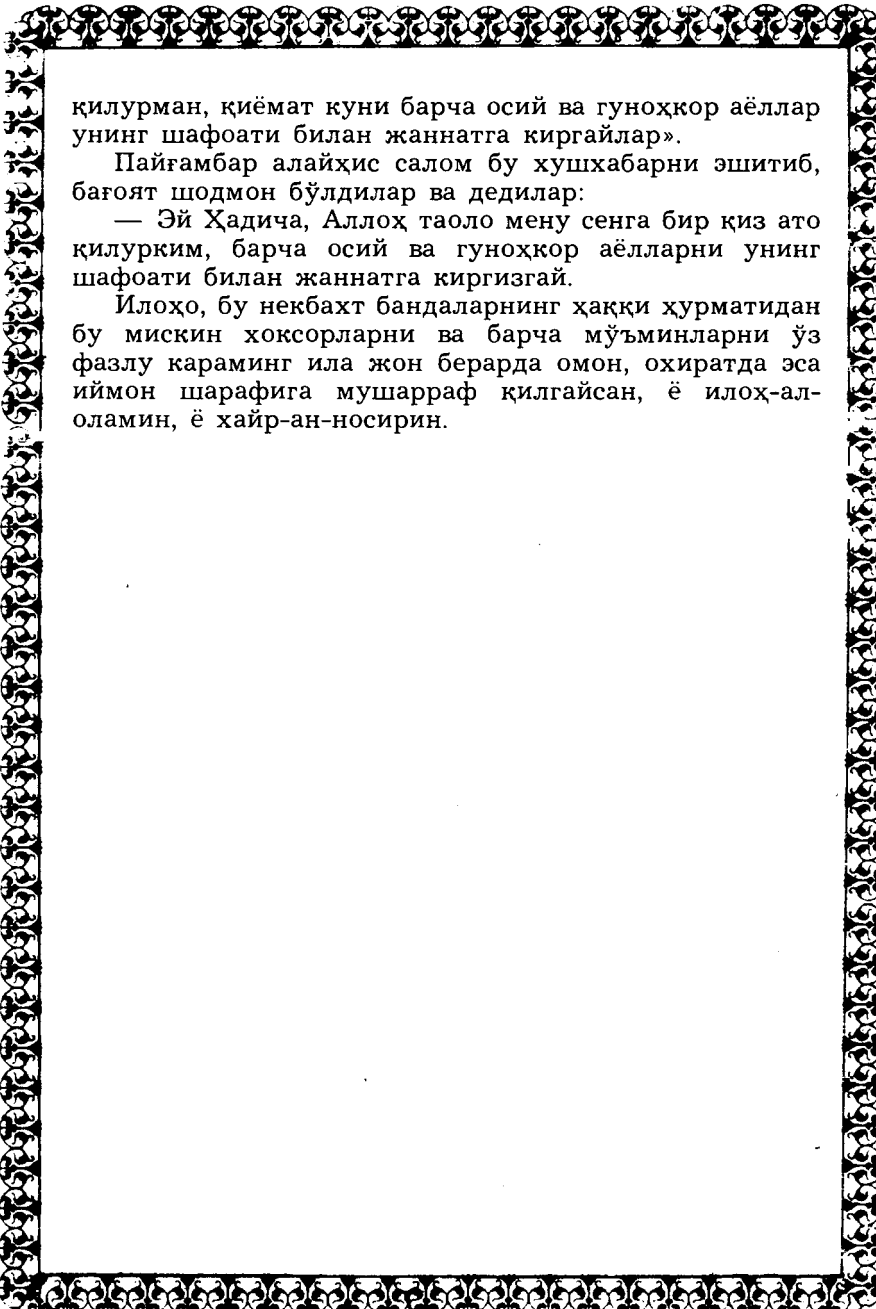
Шу пайт Аллом-ул-ғуйуб⁴ Аллоҳдан фармон келди: «Ё Муҳаммад, мен сенга Ҳадичадан бир қиз ато

¹ Шақовати абадий — абадий бадбахтлик.

² Фатху нусрат — ғалаба, муваффақият.

³ Хотиф — осмондан келган овоз, Худо овози.

⁴ Аллом-ул-ғуйуб — ғайб сирларини билувчи.

қилурман, қиёмат куни барча осий ва гуноҳкор аёллар унинг шафоати билан жаннатга киргайлар».

Пайгамбар алайҳис салом бу хушхабарни эшитиб, бағоят шодмон бўлдилар ва дедилар:

— Эй Ҳадича, Аллоҳ таоло мену сенга бир қиз ато қилурким, барча осий ва гуноҳкор аёлларни унинг шафоати билан жаннатга киргизгай.

Илоҳо, бу некбахт бандаларнинг ҳаққи ҳурматидан бу мискин хоксорларни ва барча мўъминларни ўз фазлу караминг ила жон берарда омон, охиратда эса иймон шарафига мушарраф қилгайсан, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирин.

Саккизинчи боб

Ота ва онани шод қилмоқнинг фазилатлари баёнида

Парвардигори олам: «Ота ва онангизни хушнуд қилингиз!» деб буюрган. Яна шундай амр қилган: «Ота ва она ҳақини адо қилингиз, улар сизларни парвариш қилганлар, жону танларини сизга нисор қилгандир. Ҳар ким ота-онасини рози қилмаса, онасининг кўнглини оғритса, бундай одамларнинг жон бериши қийин, гўри эса тор бўлади!»

Ривоят қилишларича, бир йигит олами фонидан олами боқийга сафар қилди. Элтиб, лаҳадга дафн қилдилар. Шу замон гўридан эшак овозига ўхшаш бир овоз чикди. Гўр олдидаги халойиқ ҳайрон бўлиб, аниқлаб кўришса, бир куни у онасига: «Эшакдек кичқирма» деб ўшқирган экан.

Эй ёронлар, бундай сўз учун гўр шундай муомала қилса, ота-онасини ранжитганларнинг ҳолига войким, уларнинг аҳволи нечук бўлар экан!

Ҳикоят

Ривоят қилишларича, бир йигит онасининг хизматини қўйиб, Каъба зиёратига бормоқчи бўлди. Қароқчилар йўлда унинг қўл-оёғини кесиб, йўл устига ташлаб кетдилар. Бу ҳол Байтул-Муқаддас муаззинининг¹ тушига кирди ва унга тушида биров:

— Тур, фалон биёбонга бориб, бир майиб йигитни топ, унинг аҳволи жуда оғир! — деди.

¹ Муаззин — азон айтувчи.

Муаззин йигитни қидириб топди ва ундан:

— Нега бу ҳолга тушдинг? — деб сўради.

— Онамнинг хизматини қилиш ўрнига Каъбага жўнаган эдим, шу сабабли бундоқ балога гирифтор бўлдим! — деди у.

Бас, онасининг хизматини қилмай, Каъбага кетаётган одамнинг аҳволи шу бўлса, онасини норози қилган одамнинг ҳолига войким, аҳволи нечук бўлғай!

Йигит:

— Худойи таолонинг ризолиги учун мени онамнинг олдига етқизинг, токи онамга узримни айтиб, қўлу оёғим йўқ бўлса ҳам, кўнглини рози қилай — деди.

Ул йигитни юклаб, онасининг олдига олиб келдилар. Баногоҳ, уй ичидан онасининг:

— Илоҳим, фарзандимнинг аҳволи Арабистонда нима кечди, билмасман, Худовандо, ўғлимни менга қайтар, токи шикаста кўнглим хотиржам бўлсин! — деяётган овозини эшитди. Йигит бетоқат бўлиб, эшикни қоқди. Онаси «эшикни қоқаётган ким экан, наҳотки ғариб фарзандимнинг хабарини олиб келган бўлса!» деб, дарҳол уйдан чиқди. Қараса, бир ғариб киши ўтирибди. Унга деди:

— Эй мусофир, очмисан, нон берайми?

Йигит:

— Нонни қандай қилиб оламан, қўлларим йўқ! — деди.

Онаси бу сўзни эшитиб:

— Эй йигит, қайдан келяпсан? Овозинг ўғлимникига ўхшайди! — деб, югуриб кириб, уйдан чироқ олиб чиқди. Қараса, мусофир худди унинг ўғлига ўхшайди!

Аёл йиғлаб деди:

— Бир ўғлим бор эди, Каъбага кетган эди, бағоят дилозор эди, сен ўша фарзандимга ўхшар экансан!

Йигит бетоқат бўлиб:

— Эй она, ўша фарзандинг менман! — деди.

Кампир бу сўзни эшитиши билан оҳ тортиб, беҳуш бўлиб йиқилди. Бирор соатдан кейин ўзига келиб:

— Илоҳим, фарзандимга адаб бердинг, энди уни ҳалок этма! — деб муножат қилди.

Эй ёри азиз, билгилки, ота-онани рози қилмоқ — энг душвор ишдир.

Алқисса, бир куни Саййиди олам¹ гўристон ичида юрган эдилар. Бир гўрдан: «Остимда олов, устимда олов, ўнг ёнимда олов, сўл ёнимда олов!» деган овозни эшитдилар. Пайғамбар алайҳис салом Макка шаҳарига хабар бериб, ҳар ким ўзига тегишли гўр олдига келиб, ўтиришларини буюрдилар. Халқ келиб ўтирди. Бир оздан сўнг, бир кампир келиб, гўр ёнига чўкди. Пайғамбар алайҳис салом кампирдан:

— Бу гўрдаги сенга ким бўлади? — деб сўрадилар.

Кампир:

— Уғлимдир, лекин мен бундай ўғилдан безорман, — деди.

Пайғамбар алайҳис салом:

— Ундан нега рози эмассан? — деб сўрадилар.

Кампир деди:

— Шунинг учунки, у менинг кўнглимни оғритган.

Пайғамбар алайҳис салом:

— Эй бор Худоё, ҳижоб¹ни кўтаргил, то ўғлининг аҳволини кўрсин! — дедилар.

Уша онда ҳижоб кўтарилди. Онаси ўғлининг гўри олов билан тўлдирилганини кўрди. Ўғли олов ичида куярди. Она гўр тўла оловда ўғлини кўриб, беҳуш бўлиб йиқилди. Бирор соатдан сўнг ўзига келиб, деди:

— Худоё, Худовандо мен ўғлимдан розиман, ўз камоли караминг билан ундан рози бўл!

У ҳануз бу сўзни тугатмаган ҳам эдики, ўғил азобдан халос бўлди.

— Эй биродари азиз, билгилки, ота-онанинг дуоси фарзандлар учун, пайғамбарнинг дуоси уммат учун доимо мустажобдир!

¹ Саййиди олам — оламнинг сарвари, яъни Муҳаммад алайҳис салом.

² Ҳ и ж о б — парда.

Ҳикоят

Ривоят қилишларича, пайғамбар алайҳис саломнинг асрида бир йигит бор эди. Маст бўлиб, онасига бир шапалоқ урди. Онаси йиғлаб, пайғамбар алайҳис саломнинг ҳузурларига борди ва деди:

— Ё расулаллоҳ, ўғлим менга шундай азоб қилди!

Ўғли маст бўлиб, ухлаб қолган эди. Бирор соатдан кейин уйғониб, ўзига келди. Унга: «Мастликда онангга бундай азоб бердинг!» дедилар. Йигит — **бу** сўзни эшитиб, пичоқ билан ўз қўлини кесди ва бандидан жудо қилди. Бир қўлига пичоқ олиб, пайғамбар алайҳис саломнинг олдиларига борди. Онанинг назари ўғлига тушиб, кесилган қўлини кўргач, ўз оғриғини унутиб, ўғлининг оёғига йиқилди ва деди:

— Эй жигаримнинг пораси, вой кўзимнинг равшани, қўлингни қим кесди?

Ўғли онасининг оёғига бош қўйиб:

— Эй она, менинг қўлим сенга беодоблик қилгани учун кесдим, унинг жазоси шудир! — деди.

Онаси бу сўзни эшитиб, унга раҳми ва меҳри келиб, кучоғига олди ва юзини юзига қўйиб, йиғлай бошлади. Пайғамбар алайҳис салом буни кўриб, хаёлга чўмдилар. Шу пайт Жабраил алайҳис салом шундай ваҳий олиб келди:

— Ё Муҳаммад, шафқат вақтидир, сен булар учун дуо қил, мен уларнинг гуноҳидан ўтдим.

Пайғамбар алайҳис салом йигитга:

— Қўлингни банди-бандига қўй! — дедилар.

Йигит банди-бандига қўйган эди, пайғамбар алайҳис салом дуо қилдилар. Шу онда унинг қўли асли холига келди.

Эй одам, агар мўъмин бўлсанг, ота-онангни рози қил, то дўзах оловидан халос бўлгайсан!

Ҳикоят

Кунлардан бир куни, бир йигит Каъба зиёратини орзу қилди. Онаси унга ижозат берди. Онаси дуо қилиб деди:

— Илоҳим, фарзандимни сенга топширдим, саломат ўзимга қайтар.

Йигит онаси билан хайрлашиб, Каъбага жўнайдиган карвонга қўшилиб, йўлга тушди. Бир куни у карвондан бироз орқада қолди. Қаердандир қароқчилар пайдо бўлиб, йигитни ўлдирмоқчи бўлди. Йигит муножат қилиб: «Худоё худовандо, яқинлардан яқинроқ ўзингсан, қўлимни тутувчисан» деган эди, «Лаббайка, ё абди»¹ деган овоз келди. Қароқчилар ҳайрон бўлиб, ўнгу сўлга боқдилар, ҳеч кимни кўрмадилар. Яна ўлдиришга шайландилар. Йигитга: «Қароқчиларнинг қўлидан қутулиб бўпсан» дейишди. Йигит яна Худойи таолога нола қилди. Уч марта: «Лаббайка, лаббайка, ё абди» деган овоз эшитилди. Қароқчилар яна осмону ерга қараб, ҳеч кимни кўрмадилар. Яна хужум қилишга киришдилар. Йигит Аллоҳу таолога тазаруў ва зори қилди. Тўсатдан қўлида қилич билан отлиқ пайдо бўлди. Қароқчиларни шундай саваладики, барчасининг боши тупроққа қорилди. Йигит ундан:

— Сен қандай зотсан, мени душмандан қутқардинг, жонимга оро кирдинг! — деди.

Йигит:

— Мен биёбонда Худойи таолога ибодат қилурман, бу от билан қилични Худойи таоло берган. Биёбонда бирор воқеа юз берса, отим нотинч бўлади. Бугун ҳам шундай ҳолатга тушди. Бу беҳикмат бўлмаса керак, деб ўйладим. Билсам, қароқчилар сенга қасд қилиб қолишган экан. Менга: «Отлан, менинг хос бандамни қутқар, унга айтгинки, унинг онаси менга топширган эди, шунинг учун уни сақлашга қарор қилдик. Онасига соғу саломат етгай!» деган фармон бўлди.

Илоҳо, ўз фазлу караминг била ўша мазлума аёлни фарзандидан жудо қилмагин. Бу фақир у шикастани ва барча мўъминларни охир дамда имонидан айирмагин, шайтоннинг шарридани асрагин, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирин!

¹ Лаббайка, ё абди — лаббай, эй бандам.

Тўққизинчи боб

Молики Динор раҳматуллоҳи алайҳнинг фазилатлари ҳақида

Ривоят қилишларича, Молики Динор туш кўрди ва тушида унга: «Ҳарамнинг¹ ҳужрасида бизга қуллик қилаётган йигитга бориб айт, у бизнинг раҳматимиздан бенасибдир» дейишди. Молики Динор уйқудан уйғониб, ҳарамга борди ва ўша йигитни топди. Қараса, у қоронғи бир ҳужрада зор-зор йиғлаб турган экан. Молики Динор раҳматуллоҳи алайҳни кўриб деди.

— Эй Молик, сен менга Худойи таолодан хабар келтирдингми?

Молики Динор:

— Қаердан биласан? — деб сўради.

Йигит деди:

— Беш йилдирки, менинг раҳматимдан бенасибсан, деган сўзни эшитаман. Бир куни маст эдим, — давом этди йигит, — тасодифан, мастлик туфайли отамга бир мушт туширдим. Бир тиши синиб тушди. Беш йилдан буён шу ҳужрада йиғлайман. Қиёмат куни ҳолим нима кечаркин, билмайман.

Молики Динор:

— Она-онанг қаерда? — деб сўради.

— Фалон ерда туришади. Бу йил отам Каъбани тавоф қилишга келган! — деди йигит.

— Бўлмаса, мен бориб, отангни топай, — деди Молики Динор. Бориб кўрса йигитнинг отаси қўлига синган тишини олиб, Каъбани айланиб, яланғоч ҳолда дер эди: «Эшитишимча, ул осий сенинг даргоҳингга

¹ Ҳ а р а м — муқаддас жой, яъни Макка шаҳари.

келиб, ибодат қилар эмиш, агар сен у осийни ярлақсанг, барча ота-оналар фарзандлари қўлида ҳалок бўлур».

Молики Динор бу сўзни эшитиб, йиғлади ва отага деди:

— Эй қария, ўғлингни ҳоли кўп ёмондир, беш йилдирки, Аллоҳ даргоҳида кечирим сўрайди, мардуд¹лик сабабли ибодатидан ҳеч нарса ҳосил бўлмапти. Сенинг норозилигинг туфайли: «Бизнинг даргоҳимизда раҳматимиздан сенга насиба йўқдур!» деган хабарни эшитади.

Ота Молики Динордан бу сўзни эшитиб, оталик меҳри жўшиб кетди. Сўнг дуо қилиб: «Эй бор Худоё, энди авф қилдим, сен ҳам ўз камоли қудратинг билан кечиргин»,— деди.

Молики Динор йигит айтгандай қилиб, уни отасининг олдига олиб борди. Ота ўғлини бу ҳолда кўриб, дарҳол бўйнидан арқонни олди ва унга:

— Ўғлим, сендан розиман, Худо ҳам сендан рози бўлсин! — деди.

Эй ёри содиқ, кўргил ва ибрат олгилки, фарзанддан ота-она рози бўлмаса, Худо ҳам рози бўлмас, раҳмат ва мағфиратидан насиб этмас!

Илоҳо, ота-оналарнинг хушнудлиги ҳаққи хурматидан бу фақир ушша² билан дарёи раҳматдан насиб қилгайсан ва маҳрум этмагайсан, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирийин.

Ҳикоят

Ривоят қилишларича, бир куни Расул алайҳис салом ёронларнинг суҳбатидан қайтиб, уйга кирдилар. Ҳазрати Оишаи Сиддиқа² уларнинг кўйлақларини тикар эдилар. Оиша дедилар:

— Эй пайғамбари Худо, игнам сизнинг ётар жойин-

¹ Мардуд — рад қилинган.

² Оиша — пайғамбарнинг хотинлари, Сиддиқа лақаблари бўлиб, садоқатли маъносини билдиради.

гизга тушиб кетди, топиб олай десам, чироқ йўқ, Сизга санчилиб кетмасин!

Бу сўздан пайғамбар алайҳис салом табассум қилдилар. Тишларининг нуридан жойлари ёруғ бўлди, Оишаи сиддиқа игнани топиб олдилар, диллари бағоят равшан бўлди. Пайғамбар алайҳис салом деди:

— Эй Оиша, табассумимнинг қадрү қимматини кўрдингми?!

Пайғамбар алайҳис салом муборак тушларидан хушхол бўлиб турганларида, бирдан Жабраил алайҳис салом келиб деди:

— Эй Муҳаммад, Ҳақ субҳонаҳу ва таоло ваҳий юбориб дедики: «Тишинга назар қилдинг, менинг иноятимга назар қилмадинг, ҳамду сано айтмадинг, бир кун тишингни бузгумдир!»

Шундан сўнг пайғамбар алайҳис салом Ўҳуд тоғига урушга бордилар. Тўсатдан бир тош муборак тишларига тегди.

Бошқа бир ривоятда айтишларича, пайғамбар алайҳис саломнинг оёқлари қавариб, шишган эди. Бир ол тошни қиздириб, оёқларига боғладилар. Тош муножат қилиб деди: «Илоҳо, сен ўзинг доносан ва биносан, барчани ҳолидан хабардорсан. Пайғамбар алайҳис салом ўз манфаати учун куйдирди!»

Ҳазрати Зулжалол (Аллоҳ)дан фармон бўлдики:

— Эй тош, бир неча кун сабр қил, сенинг додингни Муҳаммаддан олиб бергумдур!

Бир куни Муҳаммад алайҳис салом Ўҳуд урушига бордилар. Фаришталарга фармон бўлдики, ул тошни урушга сол, деб. Саҳобалар кофирлар билан юзма-юз бўлиб, жанг қилаётганида саҳобалар худбинлик қилиб, кофирларни бирданига йўқ қилайлик, дейишди. Бу сўз пайғамбар алайҳис саломга хуш келди, аммо Худойи таолога хуш келмади. Нидо келдиким: «Эй Муҳаммад, саҳобаларнинг қувватига ишондинг, энди чиқиб, кофирлар билан жанг қил!»

Ҳақ субҳонаҳу ва таолонинг фармони билан саҳобалар енгилди ва етмишта улуғ саҳоба шаҳид бўлди. Жумладан, Амир Ҳамза ҳам шаҳид бўлдилар.

Ҳабаш номли бир кофир бор эди. Пайғамбар алайҳис саломнинг қаршисида туриб, урушар эди.

Тасодифан унинг қўлига бир тош тушиб қолди. Тошни олиб отган эди, пайгамбар алайҳис саломнинг тишларига тегди. Икки муборак тишлари синди.

Эй ёри азиз, билгилким, пайгамбар алайҳис салом шунчалик камоли фазилати билан бир мартаба тишини васф этгани ёки тошни қиздириб оёқларига босгани учун муборак тишларидан айрилдилар. Энди сен ўз аҳвол ва ақволингга¹ назар қил, мулоҳаза билан охиратинг ғамини егилки, бағоят оғир ишлар олдимиздадир.

Байт:

Оҳ, нетай, келса ўшал кунда хитоб,
Ҳазратимиз тиласа биздин жавоб.
Илик² бирла оёқ ўшал кун ичра оҳ,
Бўлғуси барча ишимизга гувоҳ.

ҲИКОЯТ

Ривоят қилишларича, бир куни пайгамбар алайҳис салом урушга бориб, бағоят ташна бўлдилар. Ибн Масъуд разийаллоху анҳу ҳам ташна бўлиб тили томоғига ёпишиб қолган эди. Пайгамбар алайҳис саломнинг олдиларига келиб дедилар:

— Ё расулаллоҳ, ташналикдан жонимиз чиқар ҳолатга етди.

Расул алайҳис салом саҳро тарафга боқиб:

— Эй Ибн Масъуд, ҳу анави тоғдан сув олиб кел,— дедилар.

Ибн Масъуд:

— Ё расулаллоҳ, хўп бўлғай! — деб борди ва тоғга расулаллоҳнинг амрини етқазди ва «Мени сенга юбордилар» деди.

Тоғ тилга кириб:

— Эй Ибн Масъуд, Худойи таолодан: «Вақудуҳа-н-носу ва-л-ҳижора», яъни «дўзахнинг ўтини одамлар ва тошлар» деган оят нозил бўлганда Худойи

¹ Ақвол — сўзлар.

² Илик — қўл.

таолонинг қўрқинчидан шундай йиғладимки, менда бир қатра ҳам сув қолган эмас. Эй Ибн Масъуд, менинг саломимни ҳазратга еткурғил ва дегилким, ё Расулаллоҳ, ул тоққа бир дуо қилгил, то дўзах ўтидин халос бўлсин.

Ибн Масъуд келиб, бу сўзни ҳазратга маълум қилди. Пайғамбар алайҳис салом муножот қилиб: «Илоҳо, ул тоғ сенинг азобингдан омонлик тилайди, авф қилиб, шойистаи раҳмат қилгил, осий умматларимни куйдирмагил, ё арҳам-ар-раҳимин!»¹ — дедилар.

Эй мўъмин, фикр ва андиша қил, пайғамбар маҳлуқот ва мавжудотларнинг афзалидир, сўз билан тишларини мажруҳ қилиб олдилар. Тоғ Худойи таолонинг қўрқинчидан шундай йиғладики, бир қатра суви қолмади. Эй ёри азиз, билгил, бу дунёи фонийда охират шармандалигидан қўрқиб, шундай йиғлагилки, икки кўзингдан ёшлар дарё каби оқсин, чунки қиёмат куни йиғлаганингдан, фойда йўқ. У пайтда фаришта сенга қараб: «У дунёда шундай йиғлаганингда, бу дунёда фойдалар кўрар эдинг!» дейди.

Илоҳо, бирлигинг ва борлигинг ҳаққи ҳурматидан бу мискин ғарибни ва барча мўъминларни дўзах оловидан омон сақлағайсан, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирин!

¹ Арҳам-ар-раҳимин—раҳмиларнинг раҳмилироғи.

Унинчи боб

Саййиди оламнинг¹ ўз умматлари учун тилак қилганларининг баёнида

Бир куни Рисолатпаноҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам парвардигори оламга муножат қилиб деди: «Илоҳо, Меҳтар Иброҳим алайҳис саломга шунчалар мол бердингки, етмиш минг олтин ҳисобида эди. Меҳтар Сулаймон алайҳис саломга шунчалар молу мулк бердингки, ундан аввал ҳеч кимга бермаган эдинг ва ҳар бир пайғамбарга ўз ҳузурингдан бирор нарса ато қилдинг. Илоҳо, менга ва умматларимга қандай лутф ато қилибсан!»

Фармон эшитди: «Эй ҳабибим Муҳаммад, в-эй ошигим Муҳаммад, ва эй содигим Муҳаммад, сенга бир нарса ато қилибманки, уни ҳеч бир пайғамбарга ато қилмаган эдим, бу шунинг учунки, сен барча пайғамбарларнинг афзали ва акмали² эурсан. Эй Муҳаммад, агар сен бўлмасанг эди, ботиним ва борлигимни аён қилмас эдим, ўн саккиз минг оламини яратмас эдим. Эй Муҳаммад, сенинг фазилатинг ортиқлиги боис меърожга чиқардим, қоба қавсайн³ мақомига етқаздим, етти қат осмон ва заминнинг ажойиб ва гаройибларини кўрсатдим. «Ал-фақру фаҳри⁴» деб, ҳаргиз назарингга илмадинг, мен сендан ўзга нарсага рози ва қониъ⁵ эмасман, дединг. Сен давлати дийдоримни тилаб, ўзга нарсани ихтиёр қилмаганинг сабабли даражангни ўзга пайғамбарлар-

¹ Саййиди олам — яъни пайғамбар.

² Акмал — мукамалроқ.

³ Қоба қавсайн — икки камон ораси, яъни дунё.

⁴ Ал-фақру фаҳри — ҳадис: камбағаллигим фаҳримдир.

⁵ Қониъ — қаноат қилувчи.

дан ортиқ қилдим, умматларингни эса бошқа пайғамбарларнинг умматлари мартабасидан зиёда қилдим. Ўзга пайғамбарларнинг дунёдаги мулкани охиратда сенга бердим».

Расул алайҳис салом муножат қилиб сўради:

— Ўша мулк қайси мулкдир?

Фармон бўлди:

— Уларга жаннатда бир мулк бераман, уни кириб кўргайлар, бу дунё мулки у мулкка етмагай¹ ва у асло завол топмагай. Шунда Юсуф ва Сулаймон алайҳис саломлар, нега биз бу дунё мулкани сўрадик, деб қаттиқ пушаймон егайлар.

Ҳақ субҳонаҳу ва таолодан бундай лутфу карамни кўриб, пайғамбар алайҳис салом деди:

— Илоҳо, умматларимнинг ҳисобини мен қилсам, токи ўзга пайғамбарлар олдида шарманда бўлмагайлар!

Фармон бўлди:

— Ё Муҳаммад, ўз карамим билан шундай ҳисобкитоб қиламанки, ҳатто бундан хабаринг ҳам бўлмайди! Эй Муҳаммад, бир кун сенинг олдинга бир киши келиб:

— Ё Расулаллоҳ, катта гуноҳ қилиб қўйдим! — деди.

Сен сўрадинг:

— Қандай гуноҳ?

У киши деди:

— Ё Расулаллоҳ, подшонинг қизига ошиқ эдим, у қиз вафот қилди. Мен бориб гўрини очдим, гўрдан чиқариб, у билан яқинлик қилмоқчи бўлдим. Ўнг кўли билан уят ерини беркитди. Пичоқ билан кесдим. Сўл кўлини қўйди. Уни ҳам кесдим. Ётдим. Овоз келдики: «Эй нобакор, улуғ гуноҳ қилдинг, ўликлар ичида мени шарманда қилдинг!» Энди қилган гуноҳимдан қаттиқ пушаймонман, бу гуноҳ сабабли қайси дўзахга лойиқман?

Сен:

— Эй бадбахт, сенинг шумлигинг боис осмондан азобу бало ёғилмаса эди! — деб уни қувиб солдинг.

¹ Куръон оятларининг таржимаси.

Ул бандаи ожиз ноумид бўлиб. йиглаб, биёбонда юриб деди:

— Эй Худоё, ҳабибинг Муҳаммад мени гуноҳкор деб, олдига солиб қувди, энди сенинг даргоҳингга келдим, агар бу осий, гуноҳкор қулингни қўлламансанг, кимнинг эшигига бош уриб борай?

Дарҳол Жабраил алайҳис саломни сенинг олдингга юбордим:

—Эй Муҳаммад, менинг қулларимни ҳузурингдан қувма, мен гуноҳкорларни ярлақагумдир.

Байт:

Гуноҳ бирла хато мандадур.
Раҳмат ила фазлу ато сандадур.
Раҳмати дарёсига бўлсанг қарин,¹
Этғуси бадари гуноҳ зотидин.

— Эй Муҳаммад, ўзга пайғамбарларнинг умматлари гуноҳ қилсалар эди, барчаларини ҳалок қилар эдим. Эй Муҳаммад, сенинг умматларингга «раббун гафурун»² деган эдим.

Пайғамбар алайҳис салом дедилар:

— Илоҳо, умматларимнинг ҳисобини тилаганимнинг боиси, ўзга пайғамбарлар олдида уялиб қолмасликлари учун эди.

Рабб-ул-иззат (Аллоҳ)дан фармон бўлдики:

— Эй Муҳаммад, менинг даргоҳимда ноумидлик йўқ!

Пайғамбар алайҳис салом:

— Илоҳо, менинг умматимга қандай муомала қиласан? — деб сўрадилар.

Хитоб бўлди:

— Эй Муҳаммад, сенинг умматларинг жон беришда бир-бирдан розилик сўрасалар, ўша онда фармон бериб айтаманки: «Муҳаммаднинг умматларини томоша қилинг, менинг даргоҳимга келаётиб, бир-бирлари билан қўл беришиб. яхшиликлар тила-

¹ Қарин — яқин.

² Раббун гафурун. — парвардигор кечирувчидир.

шурлар, энди сизлар гувоҳ бўлингларки, мен уларнинг гуноҳларини кечирдим».

Яна бир куни пайгамбар алайҳис саломнинг олдига бир киши келиб деди:

— Ё Расулаллоҳ, менга айтсанг, умматларингни ҳисоби кимдадир?

Пайгамбар алайҳис салом дедилар:

— Умматларининг ҳисоб-китобини мен қилайин деб қанча интилдим, бу сўзни эшитиш билан уч марта «разийта, разийту» деган фармон бўлди, яъни пайгамбар алайҳис саломга ваҳий келдики, ул рози бўлсин, биз ҳам рози бўлдик!

Байт:

Худовандо, мани мардуд қилма,
Ўзингдан ўзгани маъбуд қилма.
Ризо бўлгил ман бечорадин сан,
Ки фазлинг бирла ул оворадин сан.

Илоҳим, мен шикаста, ожизу харобни ва барча мўъминларни қиёмат куни ҳисобини осон қилгайсан, камоли лутфинг, иноятинг ва маърифатингдан бена-сиб қилмагайсан, абадий азобдан халослик ато қилгайсан, ё илоҳ-ал-оламин. ё хайр-ан-носирин, ё арҳам-ар-роҳимин.

Үн биринчи боб

Амир ал-мўъминин Али каррамаллоҳу важҳаҳунинг зикрида

Ривоят қилишларича, бир куни амир ал-мўъминин Али каррамаллоҳу ваҳҳаҳу Фотима разийаллоҳу анҳо билан ўтириб, меҳтар Сулаймон салтанатининг улуғлиги ҳақида ҳикоят қилар эдилар ва айтар эдиларки, Худойи таоло Сулаймонга шунчалик молу давлат бердики, бундай молу давлатни ҳеч кимга бермаган эди. Сулаймон бировга қизини чиқарди. Қуёвга бир тош ясатдики, бу тошга олтмишта гавҳар ўрнатди. Ҳар бир гавҳарнинг қиймати бир мамлакатнинг хирожи билан тенг эди. Ҳазрати Фотима разийаллоҳу анҳо бу сўзни эшитиб кўнглидан: «Отам Муртазо Алига ҳеч нарса қилмагани учун бу сўзни айтмоқда», — деган фикр ўтди ва маҳзун бўлиб қолди. Худойи таолога хаёлан юзланиб жим қолди.

Бир куни ҳазрати пайғамбар алайҳис саломнинг муборак равзаларига² бориб, равзани қучиб йиғлаган ҳолда деди:

«Эй кўзимнинг нури ва эй кўнглимнинг ҳузури, менга сенсиз жаҳон қоронғу бўлди!» Шундай деб турганда бирдан уйқу ғалаба қилди, тушида ҳазрати Саййид-ус-сақлай³ ва қоба қавсайн⁴, яъни Муҳаммад Мустафо саллаллоҳу алайҳи васалламни кўрди. Фотимага дедилар: «Эй бағримнинг пораси, мен сен билан бирга ифтор

¹ Каррамаллоҳу ваҳҳаҳу — Аллоҳ унинг юзини нури қилсин, Ҳазрати Али исмидан сўнг айтиладиган дуо.

² Равза — қабр.

³ Саййид-ус-сақлайн — одам ва жинларнинг сарвари.

⁴ Қоба қавсайн — икки камон орасидаги масофа, яъни ер юзи.

қиламан» — дедилар. Фотима разийаллоҳу анҳо ўзига келиб, уйга келди. Амир-ал-мўъминин Али, имом Ҳасан ва имом Ҳусанни чақириб, уларга боқиб, йиғлар, гоҳ хурсанд бўлар эди. Али каррамаллоҳу важҳаҳу тааж-жуб қилиб дедилар:

— Эй Фотима, нима сабабдан гоҳ йиғлаб, гоҳ куласан?!

Фотима деди:

— Менга қиёмат кунининг сафари яқин бўлибди, имом Ҳасан ва имом Ҳусаннинг етим бўлиб қолишлари хаёлимга келса йиғларман, бобомни муборак жамолларига мушарраф бўлишни ўйласам, куларман.

Байт:

Етимни меҳнати, бас, ҳомил¹ эрмиш,
Балову меҳнат анга мойил эрмиш.
Агар кўрсанг етимни сан боякбор,
Тараҳҳум айлагил зинҳор, зинҳор!

Фотима разийаллоҳу анҳо бир қанча васиятларини адо қилиб, муборак жонларини Аллоҳу таолога таслим қилдилар. Шу куни гўё қиёмат қойим бўлди. Ҳазрати Абу Бакр Сиддиқ жанозада имомлик қилиб, жаноза намозини ўқиб, тобутнинг бир пойини тутдилар, бир пойини ҳазрати Умар елкага олдилар, яна бир пойини ҳазрати Усмон, бир пойини Салмони Форсий кўтардилар, элтиб, гўра дафн этдилар. Шунда Салмони Форсий деди:

— Эй лаҳад, Фотимаи Заҳро разийаллоҳу анҳо пайгамбар алайҳис саломнинг қизлари, имом Ҳасан ва имом Ҳусайннинг оналари, Ҳазрати Алининг жуфти ҳалоли ва қиёмат куни барча аёлларнинг шафоат қилувчисидир, шундай наслу насаб соҳибасини сенга топширдик, унга яхши муомала қил!

Гўрдан нидо келди:

— Бунда наслу насабмас, эзгу ишлар ҳисобдир.

Бир куни ҳазрати Али Фотимани тушларида

¹ Х о м и л — юк тортувчи, ташувчи.

кўрсалар, Фотима жаннат эшигида турганмиш. Ҳазрати Али:

— Эй Фотима, нега жаннатга кирмай турибсан? — деб сўрадилар.

Фотиماи Заҳро деди:

— Қандоқ кирай, ҳануз ризвонга¹ фармон йўқдир: сабаби — бир кишининг ҳақи бўйнимда эмиш. Ё Али, ҳамсоя хотиндан тикиш учун бир игнани сўраб олган эдим, қайтариб беришни унутибман, ўша игнани тезда эгасига қайтариб бергайсиз, шундагина жаннатга кираман, орқага сурмангиз!

Ҳазрати Али бу тушни кўриб уйғондилар.

Байт:

Назар қил Фотиманинг холига сен,
Ки зулм қилма кишининг молига сен.
Ки бир йигна кишига бўлди моний²
Ани бергач жазосин³ берди Сониъ⁴.

Ҳазрати Муртазо Али йигнани эгасига бердилар. Яна бир кеча туш кўрдилар, қарасалар, Фотима разий-аллоҳу анҳо жаннатда бир баланд тахт устида ўтирибди. Олдида ҳурлар саф-саф бўлиб, қўл қовуштириб туришибди. Ҳар бир ҳурнинг қўлида товоқларда алвон-алвон емишлар. Яна бир тугунларда жаннат либослари турибди. Ҳазрати Али қарасалар, бир қиз Фотиманинг тахти олдида ранг-баранг пиёлаларни тутиб:

— Қачонгача кутиб тураман. қарам қилиб қўлимдан олгил, — дерди.

Буни кўриб ҳазрати Али дедилар:

— Эй Фотима, сенинг улуглигинг менга маълум бўлди, аммо сенинг ёнингда турган қиз кимдир?

Фотима деди:

— Ё Али, бир кун Сулаймон алайҳис саломнинг

¹ Ризвон — жаннат.

² Моний — тўсиқ.

³ Жазо — мукофот.

⁴ Сониъ — яратувчи, Худо.

шону шавкати ҳақида менга гапириб берган эдингиз. Сулаймон аллайхис салом куёвига бир тож тайёрлаб, лаълу жавоҳирлар билан безатгани, бир дона лаъл бир мамлакат хирожи билан тенг эканлигини гапириб берган эдингиз. Ўшанда бу сўзни эшитиб, қўнглимда: «Ҳазрати Алига мен ҳеч нарса келтирмаганим учун гапиряптилар»,— деб ўйлаб. қўнглим қаттиқ гамгин бўлган эди. Худойи таолонинг ҳар на берганига сабр этдим. Ҳазрат Зулжалол (Аллоҳ)дан фармон бўлди: «Эй Фотима, жаннатга киргил!» шундан сўнг Сулаймоннинг қизига фармон бўлди, у менинг олдимда, қўлига пиёлалар олиб турибди.

Илоҳим, Муртазо Али ва қиёматда аёллар шафокори Фотиманинг ҳаққи ҳурматидан бу заиф фақирни ва барча мўъминларни охир дамда иймон нури билан қўнглимизни равшан қилгайсан, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирин!

Үн иккинчи боб

Мориййа ҳақидаги ҳикоят

Ривоят қилишларича, Ҳабаш подшоси пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламга Мориййани юборди. Расул алайҳис салом:

— Ҳафизанинг хужрасига киргизинглар! — деб буюрдилар.

Хужрага киргиздилар.

— Эй Умарнинг қизи, таом келтиргил! — дедилар.

Ҳафиза:

— Таом йўқ, таом отамнинг уйида бор! — деди.

Ҳазрати пайғамбар алайҳис салом:

— Бориб, таом келтир! — деб Ҳафизани отасининг уйига юборди.

У йўлда кетаётиб: «Ҳеч маҳалда мени отамнинг уйига юборган эмас эдилар, мен кетсам, Мориййа билан суҳбат қиладилар», — деб изтироб билан ярим йўлдан қайтиб келди. Қараса, пайғамбар алайҳис салом Мориййа билан суҳбат қилаётган эканлар. Ҳафиза:

— Ё Расулаллоҳ, бугун менинг навбатим эди, Мориййа билан нега суҳбат қилдингиз? — деди.

Онҳазрат саллаллоҳу алайҳи васаллам Ҳафизанинг бошини бағриларига олиб дедилар:

— Эй Ҳафиза, сенинг кўнглинг учун Мориййани ўзимга харом қилдим, сен бу сўзни Оишага айтма!

Яна бир ривоятда айтилишича, пайғамбар алайҳис салом ғусл қилиб бўлгач, Ҳафизага:

— Таом келтир! — дедилар.

Ҳафиза дарҳол асал олиб келди. Пайғамбар алайҳис салом асал билан нонушта қилдилар. Биби Оиша:

— Ҳафизанинг уйида асал ебсиз, оғзингиздан асал хиди келяпти! — деди.

Шунда пайғамбар алайҳис салом:

— Ундай бўлса, асални ўзимга ҳаром қилдим! — дедилар.

Сўнг Ҳафиза ҳазрати Оиша билан суҳбатлашиб ўтирганда оғзидан:

— Эй Оиша, Расул алайҳис салом Мориййани менинг кўнглим учун ўзига ҳаром қилди! — деган сўз чиқиб кетди.

Бир куни пайғамбар алайҳис салом Оишанинг хонасига кирганларида бу воқеани онҳазратга маълум қилди. Пайғамбар алайҳис салом:

— Ҳафиза менинг қилган ишимни фош қилгани сабабли уни ўзимга ҳаром қилдим! — дедилар.

Оиша ноумид бўлди. Уша онда Жабраил алайҳис салом келиб деди:

— Ҳазрати Зулжалол (Аллоҳ)дан фармон бўлдики, Мориййа ғариб ва бегуноҳдир, Ҳафизанинг хотири учун уни ўзингга ҳаром қилдинг, шу сабабли Мориййани Ҳафизанинг хужрасида бир ой хилват қилиб, чиқармагил!

Шундан сўнг Расул алайҳис салом ул хужрага кириб, бир ой чиқмадилар. Саҳобалар ул ҳазратнинг муборак жамолларини бир ой кўрмагач, ташвиш тортдилар.

Ҳазрати Умар разийаллоҳу анҳуга пайғамбар алайҳис саломнинг нима сабабдан хужрадан чиқмаётганликлари маълум бўлгач, тоқатлари тоқ бўлиб, қўлларига қиличларини олиб, Ҳафизанинг¹олдига келдилар ва унга:

— Нега бундай қилдинг, пайғамбар алайҳис саломнинг муборак хотирлари сендан ранжибди, яна сен сабабли мундоқ абадий давлат ва саодатдан бебаҳра қолдик. Ҳозир бошингни танангдан жудо қиламан! — дедилар.

Ҳафиза қўрқиб, йиғлаган ҳолда деди:

— Эй ота, сендан қўрқаман, аввал пайғамбар алайҳис саломдан сўра, рози бўлсалар ўлдиравер!

Умар разийаллоҳу анҳу бу сўзни эшитиб:

¹ Ҳ а ф и з а — пайғамбарнинг хотини, Умар ибн Хаттобнинг қизи.

— Ҳлдириб қўйсам пайғамбар алайҳис саломга қандай жавоб бераман! — деб қолди.

Ҳазрати Умар пайғамбар алайҳис саломнинг қошларига бориб, ҳужраларининг эшигида турдилар.

Бир ривоятда ёзилишича, ҳазрати Жабраил дедилар;

— Ё Муҳаммад, Умар ҳужранинг эшигида туриб, нолаю зор қилиб: «Ё расулаллоҳ, жоним, фарзандим, молу мулким сенга фидо бўлсин, сенсиз ёруғ жаҳон менга қоронғу бўлди»,— деб йиғлаб турибди. Ё Муҳаммад, Умарнинг қўнгли шикаста, бағоят ғамнок бўлиб ёнди, энди уни ҳужрангга киритгил, аммо сўзламагил!

Пайғамбар алайҳис салом Умарни ҳужрага киритдилар, аммо сўзлашмадилар. Шундан сўнг Умар Ҳафизага:

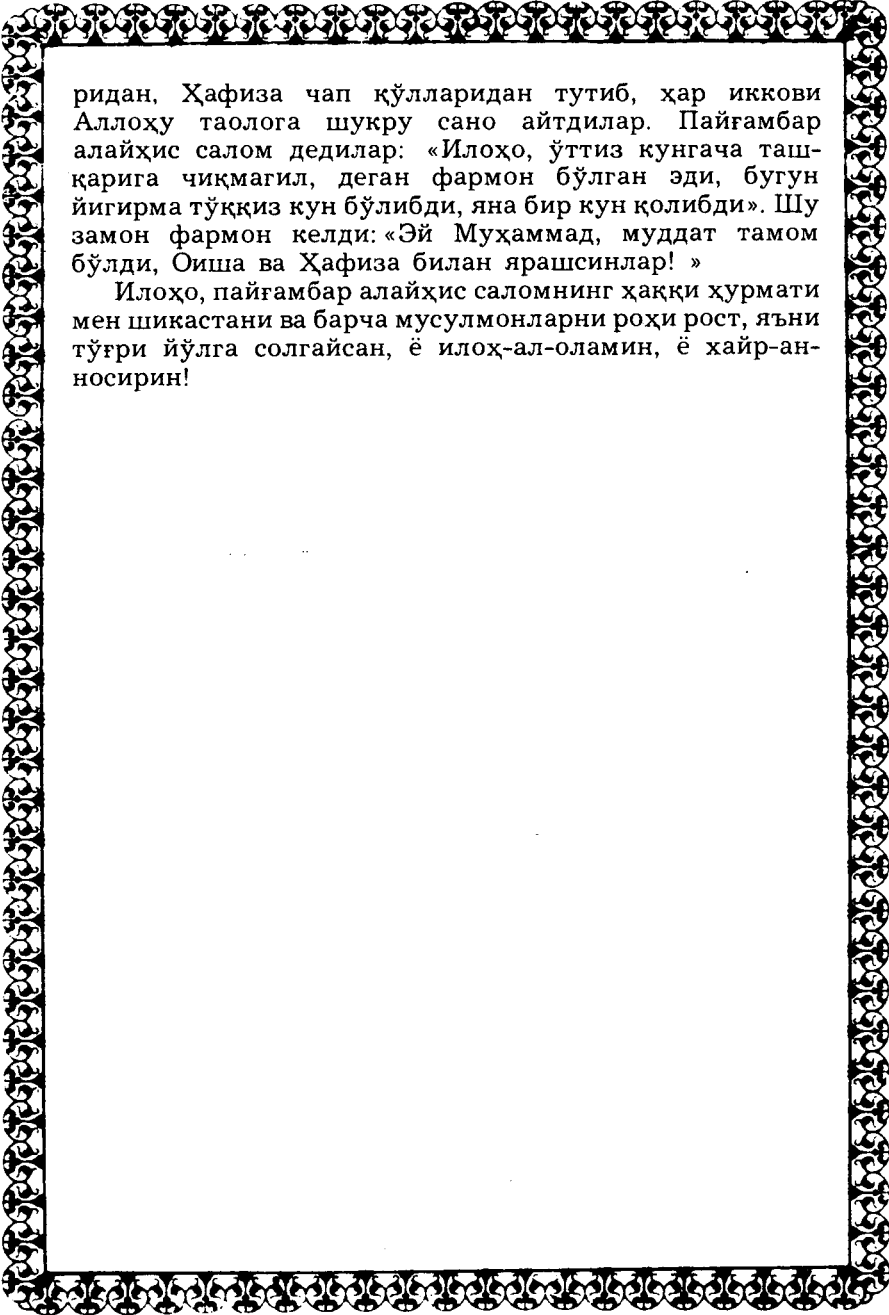
— Пайғамбар алайҳис саломнинг қошларига бор, сендан рози бўлсинлар, бўлмаса, ўлдираман, — дедилар. Ҳафиза эса Оиша разийаллоҳу анҳонинг олдига борди ва деди:

— Ё Оиша, гуноҳ қилсак икковимиз қилдик, кел, пайғамбар алайҳис саломнинг ҳужраларига борайлик, токи биздан рози бўлсинлар!

Яна икковлари иттифоқ бўлиб: «Пайғамбар алайҳиссаломга зору тазарру қилмаймиз!» дейишди-да, бошларини саждага қўйишиб, зор-зор йиғлаб, Худога муножат қилдилар: «Илоҳо, пайғамбар биздан юз ўгирди, биз сенга юзландик, сендан ўзга пушти паноҳимиз йўқ, энди беҳад иноятинг ва беадад лутфинг билан фарёдимизга етгил. Ўзингга маълумки, пайғамбар алайҳис саломнинг жамолларидан маҳрум бўлиб қолганимиз учун жон чиқарга етди»,— дедилар.

Шу онда Жабраил алайҳис салом ҳазрати Зулжалол (Аллоҳ)дан бу оятни келтирди: «Эй Муҳаммад, сенга биз ҳалол қилган нарсани сен ўзингга ҳаром қилдинг, ё Муҳаммад, Ҳафиза ва Оиша билан яраш қилгил».

Ундан кейин мана бу оятларни келтирди: «Сизлар хаёл қилмангизларки, биз Муҳаммаднинг хотинларимиз, бизга азоб қилмас, деб Муҳаммад алайҳиссаломнинг хотирлари сизлардан хуш бўлғай». Шундан сўнг улар пайғамбар алайҳис саломнинг қошларига келиб, Оиша пайғамбар алайҳис саломнинг ўнг қўлла-

ридан, Ҳафиза чап қўлларидан тутиб, ҳар иккови Аллоҳу таолога шукру сано айтдилар. Пайғамбар алайҳис салом дедилар: «Илоҳо, ўттиз кунгача ташқарига чиқмагил, деган фармон бўлган эди, бугун йигирма тўққиз кун бўлибди, яна бир кун қолибди». Шу замон фармон келди: «Эй Муҳаммад, муддат тамом бўлди, Оиша ва Ҳафиза билан ярашсинлар! »

Илоҳо, пайғамбар алайҳис саломнинг ҳаққи ҳурмати мен шикастани ва барча мусулмонларни роҳи рост, яъни тўғри йўлга солгайсан, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-анносирин!

Ун учинчи боб

Юсуф деган
йигитнинг ҳикояти

Ривоят қилишларича, пайғамбар алайҳис саломнинг замонларида бир йигит харид қилиш учун иккита туя билан бозорга борди. Том устида турган бир соҳибжамол аёл йигитни кўриб, ошиғу беқарор бўлиб қолибди. Уни олиб келиш учун бир канизагини юборди. Канизак йигитни аёлнинг олдига олиб борди. Аёл унинг нима мақсадда бозорга келганини сўради ва унга деди:

— Эй йигит, мен сенга ошиқ бўлиб қолдим, бу ерга нима учун келдинг?

Йигит деди:

— Дон сотиб олгани келдим.

Аёл канизагига:

— Мен йигитни гапга солиб тураман, сен эшикни бекит! — деди.

Сўнг йигитга:

— Эй йигит, сенга қанча дон керак, мен топиб бераман, бироқ, мен сени яхши кўриб қолдим, менинг муродимни ҳосил қиласан! — деди.

Йигит деди:

— Эй хотин, бундай сўзни сўзлама, ҳоким кўриб турибди, ундан ҳеч нарса пинҳон эмас. Яна икки гувоҳ ҳам бор.

Хотин:

— Эй йигит, ҳоким деганинг ким? — деб сўради.

— Аллоҳу таолодир, ҳамма нарсани кўриб туради! — деди йигит.

Хотин яна:

— Икки гувоҳ кимлар? — деди.

Йигит:

— Киroman котибайн¹ дир, улар халойиқ яхши-ёмон ишдан нима қилсалар, ҳаммасини кўриб, номайи аъмолларига² ёзиб туради, қиёмат куни ҳам гувоҳлик беришади! — деди.

Хотин деди:

— Барибир сени қўйиб юбормайман, муродимни ҳосил қилмасанг, ўлдираман. Одамларга эса уйимга ўғри кирибди, дейман. Халқ орасида ўзингни расво қилма, айтганимга кўн, муродимни ҳосил қил.

Йигит ўзича мулоҳаза қилиб: «Қиёмат куни дўзахга қулагандан кўра бу фоний дунёда хору зор бўлганим маъқулроқ» — деди. Бу сўзни эшитган хотин йигитни маҳкам ушлаб:

— Сен бу сўзингни қўй, барибир сени қўйиб юбормайман! — деди.

Йигит:

— Майли, халожойга бориб келай! — деди.

Сўнг халожойга кириб, қўлини узатди ва чўнтагидан устара олиб, юзини осмонга қаратиб:

— Илоҳо, ўзинг доно ва бийносан, бу аёл мени қўймаяпти, мен эса сенинг газабиндан кўрқаман, мен унинг хоҳишини бажариб, шаҳватни³ нафс эркига бергандан кўра, олатимни кесиб ташлайин, шунда аёлнинг мендан умиди узилади! — деди.

Шундай деб устарани олатига қўйди, қанча уринмасин, олати кесилмади. Шунда Худога муножат қилиб:

— Эй Худоё, Худовандо, бу ишда қандай ҳикмат бор экан?! Эй Худоё, бечораларнинг қўлловчиси ва ожизларнинг додига етувчиси, ман бечорани ўзинг қўлла, фарёдимга ет, булардан мени қутқар! — деди.

Йигит муножотини тугатмаган ҳам эдики, девор иккига ёрилиб, йигит қутилиб чиқди. Қараса, туяларига дон юкланиб турибди. Ҳайратда қолиб, бу кимнинг юки экан, деб бирпас сабр қилиб турди. Юкнинг эгаси топилмади. Пайғамбар алайҳис саломга арз қилай деб, туяларни етаклаб йўлга равона бўлди.

¹ Киroman котибайн — икки азиз ёзувчи, яъни елкадаги икки фаришта.

² Номайи аъмол — қилинган савобу гуноҳ ишлар ёзилган китоб.

³ Шаҳват — жинсий хоҳиш.

У етиб келмасдан бурун, Жабраил алайҳис салом ҳазратга келиб, тамоми воқеани баён қилиб берди ва мана бу мазмундаги оятларни келтирди: «Эй Муҳаммад, ул йигитга айтгил, бизнинг ҳузуримизда парҳез қилди, биз унга нажот бердик, охират балосидан халос қилдик, у икки туядаги дон яхшилигининг баҳосидир, яъни ҳар ким Худойи таолонинг ғазабидан қўрқиб, ёмон ишлардан қайтса бундай бандага шундай равнақ берамиз, охиратда унинг мукофоти жаннат, ҳуру қусур ва ғилмон бўлгусидир!»

Шундан сўнг йигит туяларни дон билан Расул алайҳис саломнинг қошларига етаклаб келди. Расул алайҳис салом йигитни кўриб, юқоридаги оятни ўқиб: «Донларни уйингга юбор, уни Худойи таоло сенга берди!» — дедилар. Йигит бу сўзни эшитиб, хушҳол бўлди ва уйига келди.

Ҳалиги хотин қараса, йигит халождойдан чикмаяпти. Дарҳол у ерга бостириб кирди. Йигит йўқ эди. Эшикларнинг қулфларини очиб: «Илоҳо, сенинг даргоҳингда шундай одамларинг ҳам бор эмишким, сендан қўрқиб, мол-қолларини ҳам сенга фидо қилар эмиш, сенинг ризолигингни қидирар эмиш. Худоё, сенинг ажойиб хислатли қулинг менинг ёмон феълимдан қочиб қутулди, оҳ, мен бечора сенинг даргоҳингда қуйиб-ёндим, ёмон ишларимга чин дилдан тавба қилдим, караминг ва иноятинг билан ўз паноҳингда тавбамни қабул қилгайсан!» деб, тазарру ва зор қилди. Оқибатда, тавбаси туфайли, Худонинг хос бандаларидан бирига айланди.

ҲИКОЯТ

Келтиришларича, бир йигит кема билан дарёга кирди. Ногоҳ дарёдан овоз келдиким;

— Ҳар ким ўнг минг тилло берса, унга бир нарса ўргатаман, дунё ва охират унга соз бўлади!

Бу сўзга ҳеч ким жавоб бермади. Овоз эса уч марта такрорланди. Шунда йигит ўзига деди: «Менда ўн минг олтин бор, бераман-да, дунё ва охиратнинг яхшилигини оламан!»

Йигит хитоб қилиб, деди:

— Эй нидо соҳиби, ўн минг олтин берай, уни менга ўргат!

— Дарёга ташла! — деган овоз келди.

Йигит олтинини дарёга ташлади. Нидо соҳиби буюрди:

— Мана бу оятни ўқи: «Ман яттақиллоҳа, яжъа лаҳу муҳрижан ва ярзуқуҳу мин ҳайсу ло яҳтасибу ва ман ятаваккалиллоҳа, фа-ҳува ҳасбуҳу, инналлоҳа болиғу амруҳу, қад жаъалаллоҳу ли-кулли шайъин қадир», деб уни ўргатди. Йигит бу оятни ўқишни ўзига вазифа қилди.

Савдогарлар йигитнинг олдига келиб:

— Бундай ишни ҳеч ким қилмас, агар бу оят сенга керак бўлса, биз ҳам ўргатар эдик! — дейишди. Савдогарларнинг бу хитоблари тугамаган ҳам эдики, тасодифан кема иккига бўлинди, маломатчилар сувда ҳалок бўлдилар. Йигит бир парча тахтада орол қирғоғига чиқиб олди. Қараса, бир соҳибжамол қиз оролда ўтирибди. Йигит:

— Сен кимсан, қандай қилиб бу ерга келиб қолдинг? — деб сўради.

Қиз деди:

— Отам савдогар эди, мени ўзи билан савдога олиб борарди, бир куни кемага ўтирдик, кема ғарқ бўлди, бир парча тахтада қолдик, мен шу қирғоққа чиқиб қолдим!

Йигит:

— Сену менинг бошимизга тушган воқеа бир экан, кўнглингни Худога боғла, токи даргоҳидан бир нарса хосил бўлсин! — деди.

Сўнг қиздан:

— Бу ерга тушганингга неча кун бўлди? — деб сўради.

— Уч кундан буён шу ердан — деди қиз.

— Уч кундан буён бирор кишини кўрдимми? — сўради йигит.

— Ҳа, кўрдим, сўз сўрай десам, йўқолиб кетади! — деди қиз.

Йигит ўша онда «Ман яттақиллоҳа» оятини ўқиган эди, бир тоғ пайдо бўлди. Карвон кўринди. Буларга бир кема келтириб беришди. Дарҳол кемага тушдилар. Йигит қизга:

— Эй раъно, кўрқма, менга сингил бўл! — деди.

Кемада дарёдан ўтдилар. Дарё ёнида садафлар бор эди. Қиз садафлардан олди. Қиз Мисрдан экан, уни юртига бошлади. Шаҳарга келса, бир хонадоннинг одамлари йиғлашиб турган эканлар.

— Нега йиғлаяпсизлар? — сўради йигит.

Бир киши:

— Мана бу хонадон эгасининг бир қизи бор эди, қайга борса, бирга олиб кетар эди. Дарёга кирганларида тўлқин бўлиб, Худонинг инояти билан ўзи қутилиб қолиб, қизи ҳалок бўлибди! — деди.

Бу сўзни эшитиб, йигит воқеани баён қилди. Киши қизнинг отасига кириб, воқеадан уни хабардор қилди. Хожа қизини кўриб, шоду хандон бўлди. Сўнг қизни йигитга никоҳлаб берди. Улар ўз воқеаларини эслашиб ўтирган эдиларки, йигит қиз олган садафларни кўрмоқчи бўлди. Қиз садафларни келтирди. Синдириб қарашса, ичи тўла марварид экан. Йигит марваридларни ўттиз минг ашрафий пулга сотди. Йигит яна ўша нидони эшитди: «Ўша куни дарёга ўн минг тилла ташлаган эдинг, унинг эвазига ўттиз минг ашрафий бердик, яна қиёмат куни бу оят баракатидан жаннатга ҳисобсиз киргайсан».

Илоҳо, ўз каломингни ҳаққи ҳурматидан бу каминаи хокисорга ва жамии мўъминларга иймон ато қилгайсан, икки жаҳонда мақсадларига еткизгайсан, ё иллоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирин.

Ўн тўртинчи боб

Холид ибн Валиднинг баёнида

Ривоят қилишларича, Холиднинг отаси Валид бўлиб, у пайғамбар алайҳис саломнинг кўнгилларини кўп оғритар эди. Бир куни пайғамбар алайҳис салом юзларини осмонга қилиб: «Илоҳо, сенга маълумдир, Валид барчанинг кўнглини оғритмоқда»,— деди. Шу пайт Жабраил нозил бўлди ва деди:

— Сен Валид ҳақида нима дуо қилсанг, айтганинг бўлади. Аммо ҳукми азалийда: «Мен Валиддан бир фарзанд ато қиламан»,— дейилган. Бу фарзанд мусулмон бўлади. Бу ўғилнинг оти Холид бўлғусидир.

Пайғамбар алайҳис салом муножат қилиб дедилар:

— Гарчи Валид Муҳаммадга озор етқизса ҳам, Муҳаммаддан бу озор ўтар, майли, Валидни дунёда омон қўй, токи ундан ўша гавҳар фарзанд вужудга келсин.

Алқисса, Ҳақ субҳонаҳу ва таоло Холидни вужудга келтирди. У ёшлигидаёқ иймон ва исломга мушарраф бўлди.

Бир куни пайғамбар алайҳис салом ғазотга отландилар. Саҳобалар билан йўлга равона бўлиб, бир тоғдан ўтар эдилар. Холидни уйқу босди. Отдан тушиб, ухлаб қолди. Уйғониб қараса, ҳеч ким йўқ. Уч кеча-кундуз биёбонда кезиб юрди, тилида эса: «Инна лиллоҳи ва инна илайҳи рожиъун»¹ дер эди. Уч кеча-кундуз юргандан сўнг ногоҳ бир чодирни кўрди. У ерга соябонлар ўрнатиб қўйилган эди. Чодирнинг арқонлари

¹ Қуръон ояти, маъноси: «Биз ҳаммамиз Аллоҳники ва биз ҳаммамиз унинг олдида қайтувчилармиз».

ипакдан тўқилган эди. Чодирда бир подшоҳ бўлиб, шу куни биёбонга қўнган эди.

Холид чодирга етиб келди. Қараса, чодир ичи безатилган, тахтга оро берилган ва икки тарафида олтин курсилар бор. Подшоҳ келиб, тахт устига чиқиб ўтирди. Бир тарсо¹ муаллим бўлиб, у ҳам манзилга кириб ўтирди. Беклар ўнг ва сўлдаги курсилардан жой олишди. Шу соат тарсо муаллим атрофдаги одамларни ўз динига тарғиб қила бошлади. Холиднинг кўзи бу ҳолга тушгач: «Илоҳим, доносан ва бийносан, бу тарсо муаллим бандаларингни ўз динига тарғиб қилмоқда, ўз зоти покинг ҳурмати учун муаллимга тўсқинлик бер, ҳеч нарса эсига келмасин, ҳақдан ўзга сўзни айтолмасин!» деди. Холид разиаллоҳу анҳунинг дуоси мустажоб бўлди, тарсо муаллимнинг тили лол бўлиб, ҳеч нарса дея олмади.

Шунда муаллим:

— Эй подшо, орамизда Муҳаммадий² бор, шунинг учун сўзломмайман, уни қидириб топинглар! — деди.

Подшоҳ вазирга:

— Муҳаммадийни изланглар! — деб буюрди.

Қидириб тополмадилар. Охири муаллим минбар устида туриб:

— Эй Муҳаммадий, Худойингнинг ҳаққи-ҳурмати учун, орамизда бўлсанг, ўрнингдан тур, ўзингни кўрсат, то сен билан савол-жавоб қилайлик! — деди.

Холид ирғиб ўрнидан турди ва деди:

— Жоним ул жононнинг фидоси бўлсин, мана, мен Муҳаммадийман!

Тарсо муаллим Холидни олдига чақириб деди:

— Эй Муҳаммадий, рост айт, сен сеҳр дуосини ўқиб, менга дам урдинг, менинг тилим лол бўлиб қолди ва бутунлай боғланди, бирор сўз айтолмадим, шундай эмасми? Агар рост айтсанг, қутулдинг, ёлғон айтсанг тутилдинг!

Холид разиаллоҳу анҳу деди:

— Жон берувчи ва жон олувчи Худойи таборак ва таолодир. Худойим олдида ёлғон сўз менга ҳаромдир,

¹ Тарсо — христиан динидаги киши, насроний.

² Муҳаммадий — Муҳаммад пайғамбарга қарашли киши.

сени минбарда кўргач: «Илоҳим, тарсо муаллим неча минг кишини йўлдан чиқариб, ботил йўлга тарғиб қилмоқда, ўз караминг билан унга тавфиқ бериб, рост йўлга йўллагайсан ва ҳақ сўзни сўзлагайсан», деган эдим.

Тарсо:

— Сенинг дининг қайси жиҳатдан ҳақдир? Бизнинг динимиз нима сабабдан ботилдир? Сўраган нарсаларимга жавоб берсанг қутулдинг, йўқ эса, подшога айтиб, сени пора-пора қилурман! — деди.

Холид:

— Ҳақ таолодан қандай ҳукм бўлса, ўша бўлади. Энди эса хоҳлаган нарсангни сўрайвер! — деди.

Тарсо деди:

— Кўрдимки, жаннатда бир дарахт яратилмиш, уни тубо дарахти дейдилар, унинг шохлари дунёдай кенг бўлгай, жаннатда ҳеч бир уй йўқки, бу дарахт шохи у уйда бўлмасин, яна хилма-хил мевалар ўша дарахт шохида мавжуд бўлур. Агар Худойи таолони сўзи рост бўлса, тубо дарахтининг мисолини бу дунё мисолида айтиб бер!

Холид деди:

— Хуш бўлгай!

Сўнг подшога юзланиб:

— Сен менинг ва муаллимнинг орамизда мусанниф¹ бўлгил ва Худойи таолонинг ваҳдониятига² етиб тургил. Тубо дарахтининг бу дунёдаги мисоли ойдир. Ой биттаи ёки ўнтами?

— Битта! — деб жавоб беришди.

Холид деди:

— Ойнинг нури тамоми оламини ёритиб турадими ёки бир жойга тушиб, иккинчи жойга тушмайдими?

— Оламини ёритади, яна шоҳу гадога бирдек нур сочади, — дейишди.

Холид давом этди:

— Демак Худойи таоло ўз қудрати билан бу дарахтни жаннатда яратиб, меваси билан жаннатдагиларнинг барчасини таъминлайди!

¹ М у с а н н и ф — китоб ёзувчи, нарсаларни синф (хил)га ажратувчи.

² В а ҳ д о н и я т — Худонинг бир ва ягоналиги.

Тарсо деди:

— Жаннатда киши минг ботмон таом еса ҳам бавл ва ғойит¹ асари зоҳир бўлмас, бу ақлга сиғмайди, бунинг мисолини айтиб бер.

Холид деди:

— Худойи таоло бир томчи ифлос сувни аёлларнинг раҳмида² қарор топтириб, ўз камоли қудрати билан тўрт ойдан сўнг жон ато қилади, уни қоринда овқатланг³иради, бироқ ундан на бавл, ва на ғойит пайдо бўлмас. Тўққиз ойдан кейин она қорнидан олам юзига тушгач, бавл ва ғойит пайдо бўлади. Эй муаллим, қара, менинг парвардигорим қандай қудратга эга. Эй муаллим, демак, она қорнида неча ойлаб яшаган бола шундай экан, у ўз қудрати билан буни содир этса ҳеч ажабланидиган жойи йўқ.

Шундан сўнг Тарсо деди:

— Инжил³ китобида кўрдимки, Худойи таоло одамни тупроқдан яратибди, пароканда сувдан эса фарзандларини ато қилибди. Сўнг уларни ўлдириб, яна тирилтирар экан. Ўлгандан сўнг кишининг тирилиши, у ажаб кўринади. Агар бундай қудрат Худойингда бўлса, бунинг мисолини тушунтириб бер.

Холид деди:

— Бунинг мисолини фарзандларда зоҳир этибдир, одам фарзандлари бир-бири билан жуфтлашса, тухумдаги оқ-сарик сувдан фарзандлар пайдо бўлади. Менинг Худойим ўз камоли қудрати билан тухумдаги сувдан фарзандлар пайдо қилганидек, осмондан тупроққа суву ёмғир ёғдириб, ундан лой ҳосил қилиб, худди бола пайдо бўлгани каби ҳалойқини пайдо қилади!

Тарсо муаллим деди:

— Жониворлардан насиҳат олган пайғамбар қайси пайғамбар?

Холид деди:

— Бир куни Меҳтар Сулаймон алайҳис салом ўз навқару аёнлари билан бир макондан ўтиб борарди. У ерда чумолиллар макони бўлиб, чумолиллар уни кўрди-

¹ Бавл ва ғойит — сийдик ва ахлат.

² Раҳм — бачадон.

³ Инжил — христианларнинг муқаддас китоби.

ва инларига кириб, ўз улуғига: «Сен бизнинг подшоҳимизсан, чиқиб, Сулаймонга арз қил, то унинг лашкари бизни ҳароб қилмасин» деди. Чумолилар подшоши Сулаймон олдига келиб: «Лашкарларингга айт, бизни оёқлари остида вайрон қилмасин, биз ҳам ҳақ таолонинг бандасимиз, ўлдирилган ҳар бир жонивор учун қиёмат куни жавоб берасан!» деди. Сулаймон алайҳис салом бу сўзни эшитиб, тамоми лашкарига бу маънода жарчи солдирдиким: «Эҳтиёт бўлиб юринглар, чумолиларга зарар етказманглар, чумолилар рост гапиряптилар». Яна Мусо алайҳис салом Худойи таолонинг фармони билан барча умматларини олиб, Нил дарёсига етди, орқасидан эса Фиръавн етиб келди. Мусо алайҳис салом Худого муножат қилиб эди: «Ҳассангни дарёга ур!» деган фармон бўлди. Мусо алайҳис салом ҳассани дарёга урган эди, дарё иккига бўлинди, аммо балчиқ сабабли ўтолмадилар. Яна фармон бўлди: «Умматларингга айт, бироз сабр қилсинлар, то қуёш нури урилсин». Қуёш нури тушиб, дарё лойи қуриди ва Мусо алайҳис салом умматлари билан дарёдан ўтди. Сўнг қуёш нури дарё тагига тегмади.

Тарсо жим туриб қолди. Холид эса давом этди:

— Сен менга саволлар бердинг, мен эса жавоб бердим, энди мен сенга савол берай, сен эса жавоб айт.

Муаллим:

— Сўра! — деди.

Холид:

— Жаннат эшигида қандай ёзув бор? — деб сўради.

Муаллим подшо ва атрофдагиларга қараб:

— Бу Муҳаммадий менга тўғри савол берди, жавоб берайми-йўқми, сизларнинг фикрингиз қандай? — деб сўради.

Подшо ва вазирлар:

— Сен Муҳаммадийдан бешта савол сўрадинг, Муҳаммадий уларга жавоб берди. Унинг саволларига сен ҳам рост жавоб бер! — дейишди.

— Инжилда кўрдимки, — деди муаллим, — жаннат эшигига: «Ло илоҳа иллаллоҳу Муҳаммадур расулуллоҳ» калимаси ёзилган. Кимки эшикдаги бу калимани айтса, жойи беҳишти жовидондир¹. Дунё ва ундаги

¹ Жовидон — боқий, абадий.

барча нарсалар Худойи таолонинг дўсти Муҳаммад туфайли яратилган!

Муаллим бу сўзларни айтиши биланоқ подшо, вазир ва барча халойиқ:

— Эй муаллим, бизни аввал ўз динингга тарғиб қилаётган эдинг, энди эса Муҳаммаднинг динига тарғиб қилаяпсан, бизни бундай давлатдан нега махрум қилмоқчи бўлдинг? — дейишди.

Подшо ва амирлар:

— Эй Муҳаммадий, жонинг ва танингни аямай, бундоқ сўзларни бизларга келиб айтдинг ва бизларни мусулмон қилдинг, пайғамбар алайҳис салом қайда, бизларни энди уларнинг олдиларига олиб бор, он — хазратнинг дийдорига мушарраф бўлайлик! — дейишди.

Холид:

— Бугун уч кундирки, пайғамбар алайҳис саломдан айрилибман! — деди.

Шу пайт Жабраил пайғамбар алайҳис саломнинг олдига келди ва ундан:

— Холид қаерда? — деб сўради.

Пайғамбар алайҳис салом фармонни эшитгач, ёронлардан:

— Холид қаерда? — деб сўрадилар.

Ёронлари:

— Эй Расулаллоҳ, у биз билан бир неча манзил бирга келди, уч кундирки йўқ, орамиздан ғойиб бўлиб қолди, — дейишди.

Расул алайҳис салом:

— Эй Жабраил, тезда менга хабар бер, Холид қайда қолди? — деди.

Жабраил алайҳис салом:

— Ё Расулаллоҳ, сенга қилинган ваъдага мувофиқ, Холид ибн Валид туфайли етмиш минг киши мусулмон бўлади, деган эдик. Ҳозир у етмиш минг кишини мусулмон қилди! — деди ва воқеани тушунтирди.

Шундан сўнг.

— Эй Муҳаммад, подшо барча амир ва вазирлари билан сенга мунгазирдурлар, уларга киши юбор, уларни бу ерга олиб келсин! — деган фармон бўлди.

Пайғамбар алайҳис салом: «Холидни топиб кел!» деб

бир йигитни юборди. Холид йигитни кўриб шод бўлди ва ундан:

— Пайғамбар алайҳис салом қандай? — деб сўради.

Йигит:

— Ҳақ субҳонаҳу ва таоло Жабраил алайҳис салом орқали сенинг хабарингни келтирди, подшо етмиш минг киши билан мусулмон бўлганини айтди. Пайғамбар алайҳис салом сени олиб келиш учун мени юборди! — деди.

Подшо бу хабарни эшитиб хурсанд бўлди ва ҳазрати Русул алайҳис саломнинг мулозаматларига равон бўлдилар. Яқин қолганда: «Биз ботилдан қайтиб, Холид сабабли иймон шарафига мушарраф бўлдик, даргоҳларини зиёрат қилишга рухсат борми?» деган мазмунда мактуб юборди.

Расул алайҳис салом олдиларига саҳобаларни чорлатдилар ва подшони қабул қилдилар. Подшо Расул алайҳис саломнинг оёқларига йиқилиб, иймон арз қилиб, мусулмон бўлди.

Маълум бўлсинки, бу китобга йиғилган ҳар бир воқеа ва қисса тўғри ва ҳақ хабарлар асосида нақл қилинган, шу сабабли ўқиган ва эшитган кишиларга савоби бениҳоят бўлгай.

Илоҳо, куфр залолатни ўз караминг билан кўтариб, роҳи ростга кўндиргил, иймон ва исломга мушарраф қилгил. Яна ул пайғамбари муъаззам ва муҳаррамнинг ҳаққи ҳурмати учун бу фақир дуогўй хоксорни ва барча мўъминларнинг кўнглини иймон нури билан мунаввар қилгайсан, ё иллоҳ-ал-оламин, ё хайр-анносирын.

Үн бешинчи боб

Ҳилол ва Билол ҳамда араб подшосининг фазилати ҳақида

Ривоят қилишларича, пайғамбар алайҳис салом меърож¹ кечаси Аршдан ломаконга² етганларида муборақ хотирларига келдики, Мусо алайҳис салом Тури Синога³ чиққанда: «Мусо оёқ кийимингни еч!» деган нидо эшитган эди, деб оёқ кийимларини ечдилар. Фармон бўлдики: «Эй саййид-ус-сақалайн, кўнглингда ўтаётган ҳар бир нарса бизга маълумдир, оёқ кийимни ечма!» Яна овоз келди: «Биз Мусога оёқ кийимини ечтирдик, сабаби, Тур гардига оёғи тегиб, масти мустағрақ бўлмасин дедик!» Сўнг ҳукм бўлди: «Эй Муҳаммад, сенинг улуғлигинг шундайки, мен яратган замондан то шу кунгача Арш титрамаган эди, сен оёқ кийимингни ечишинг билан титрашга тушди, энди қадаминг Аршга етгач, титрашдан тўхтайдди. Яна фармон қилурманки, оёқ кийимингнинг гардини жаннатдаги ҳурлар кўзларига сурма қилурлар ва қадамингнинг гардидан уларнинг кўзлари мунаввар бўлур. Мусонинг қадами Тури Синога теккани учун қадаминг баракатидан Турга тажаллий⁴ қилдим ва дунё хотинлари Турнинг тупроғидан кўзларига сурма қиладиган бўлдилар».

Алғараз⁵, пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламга

¹ Меърож — Муҳаммад пайғамбарнинг Маккадан Қуддусга бориб, у ердан кўкка кўтарилиши.

² Ломакон — бўшлиқ: Худого нисбатан: ҳамма ерда хозир.

³ Тури Сино — Тур тоғи, у ерда Мусо Худо билан гаплашган.

⁴ Тажаллий — кўриниш, жилваланиш; Аллоҳнинг нур сифатида жилваланиши.

⁵ Алғараз — хуллас, хулоса, натижа.

Ҳақ субҳонаҳу ва таоло:

— Ё Муҳаммад, қайт, жаннатга кир, ва уни эгалла! — деб фармон қилди.

Пайғамбар алайҳис салом:

— Илоҳо, ҳали вақт бор, жаннатни кимларга тақсим қилай? — деб сўради.

Фармон бўлди:

— Умнатларингга ва яна Абу Бакр Сиддиқ, Умар ибн Хаттоб, Усмон ибн Аффон ва Али ибн Абутолиб ҳамда барча саҳобаларга таслим ва тақсим қил. Улар бизга нима келтирдингиз, деб сўрасалар, жаннатни сизларга тақсим қилдим, деб улардан суюнчи ол.

Пайғамбар алайҳис салом жаннатга кириб, бир ерда қасрлар, қўшқлар, хурлар, анҳор ва анжир дарахтларни тақсим қилиб ўтирган эдилар, баногоҳ пайғамбар алайҳис саломнинг назарлари бир хурга тушди. Ул хурни Билолга тақсим қилдилар. Хур йиғлаб деди:

— Эй расулаллоҳ, мени ўзингга яқин қилгилки, Билол қора, мен эса заъфарон рангдаман.

Пайғамбар алайҳис салом:

— Менинг Билолим мушкка ўхшар! — деб сўзини тугатмаган ҳам эдики, хурга фармон бўлди:

— Билол ҳақида ёмон гапирма, қиёмат куни Билолнинг қоралигидан барча хурларга хол қилгайман, анинг баракатидан хурларнинг жамоли зийнат топа-жак.

Яна пайғамбар алайҳис салом дедилар:

— Меърожга чиқиб, жаннатга етдим, қулоғимга намоз бонги¹ етди, ҳайрон бўлиб дедим, «Илоҳим, Муҳаммаддан аввал ҳеч ким жаннатга кирмайди, деган ваъданг бор эди, мenden аввал жаннатга кирган ким?»

Фармон бўлди:

— Эй Муҳаммад, сенинг ходиминг Билолдир, жаннатда намоз бонгини айтмоқда! Азон айтган кишига саодатлар бўлсин! Қиёмат куни барча муаззинлар² Билол байроғи остида турадилар.

Яна билгилки, Хилол исмли бир аблақ³ қул бор эди. Пайғамбар алайҳис саломнинг динига мушарраф бўлди.

¹ Намоз бонги — азон овози.

² Муаззин — азон аytувчи.

³ Аблақ — ола-була, оқ-қора тусли.

Бир куни пайғамбар алайҳис салом масжидда ўтирган эдилар. Саҳобаларига:

— Бугун ҳузуримга бир киши келади. Унга жаннатдаги ҳурлар муштоқ турадилар! — деди.

— Эй ёронлар, бирпас ўтириб турунглар! — дедилар. Бирпасдан сўнг бир қора қул кўзларини осмонга тиккан ҳолда масжидга кириб келди. Пайғамбар алайҳис салом уни ёнларига ўтқаздилар. Ҳилол деди:

— Ё Расулаллоҳ, ҳазратларининг жамолларига мушарраф бўлсам, уч кун рўза тутай, деб назр қилган эдим!

Пайғамбар алайҳис салом:

— Эй Ҳилол, ифтор вақтида Муҳаммадни ёд қилгил! — дедилар.

Ҳилол деди:

— Эй Худойи таолонинг танлаб олгани, дуоимнинг сенга нима ҳожати бор! Аммо, ўша пайтгача умрим етармикин, билмайман!

Пайғамбар алайҳис саломнинг суҳбатларидан қайтиб чиқдилар.

Уч кундан сўнг Жабраил алайҳис салом:

— Ё Муҳаммад, сенга суюнчилар бўлсинки, Ҳилол дунёдан ўтди! — деб хабар бериб, изтироб билан қайтиб кетди.

Ҳазрати Расул алайҳис салом:

— Эй Жабраил, нима сабабдан тез қайтдинг? — деб сўрадилар.

Жабраил алайҳис салом деди:

— Эй Муҳаммад, Рабб-ул-иззат (Аллоҳ)дан фармон бўлдики, тезда Муҳаммадга хабар қил, деб.

Пайғамбар алайҳис салом:

— Ҳилол Муғийранинг қули эди, унинг уйида дунёни тарк этди. Билингларки, жаннат Ҳилол жамолига муштоқдир. Энди бориб, уни кафанлаб, тобутга солайлик! — деб барча саҳобалари билан йўлга чиқдилар. Муғийранинг эшигига келиб, дедилар:

— Эй Муғийра, уйингдаги кишинг ўлибди!

Муғийра хаёлга чўмиб деди:

— Менинг ҳеч кишим ўлгани йўқ, фақат Ҳилол деган қулим бор эди, ўша ўлган, холос.

Пайғамбар алайҳис салом:

— У сенинг олдингда хору зор ва забун эди, аммо, Хақ субхонаху ва таоло ҳамда бизнинг олдимизда азиру мукаррам эди! — дедилар.

Муғйра:

— Ахтахонага кириб кўринглар! — деди.

Кириб кўрдилар. Отларнинг оёғи тагида ётарди. Пайғамбар алайҳис салом ўз қўллари билан ювдилар. Амира-л-мўъминин Умар деди:

— Ё Расулаллох, мен уни ювайн!

Пайғамбар алайҳис салом:

— Уни ювиш менга муносибдир! — деб, ювиб, кафанга олиб, тобутга солдилар ва жаноза ўқишга олиб бордилар. Пайғамбар алайҳис салом кўрдилар:

Ҳилолнинг жанозасига осмондаги барча фаришталар ҳозир бўлдилар, оламда оёқ босгудек ер қолмади. Жаноза ўқиб, гўрга дафн этдилар. Пайғамбар алайҳис салом гўрга боқиб, табассум қилдилар, атрофдагилар:

— Ё Расулаллох, гўристон ғариблик ери, табассум ери эмас, деб ўзингиз айтган эдингиз, нега ўзингиз куляпсиз? — деб сўрадилар.

Расул алайҳис салом деди:

— Эй ёронларим, Ҳилолни лаҳадга қўйганимизда жаннат хурлари пайдо бўлди. Бирининг қўлида жаннат таоми, яна бирининг қўлида шароб-ан-тахур¹. Бири деди: «Эй Ҳилол, дунёдан ташналаб келдингиз, шаробдан ичинг». Бошқаси деди: «Ё Расулаллох, мени Ҳилолга никоҳлаб қўйинг», Ҳилол эса ҳар иккисидан юз ўгириб: «Илла хува», яъни мен Худойимнинг юзини кўрмагунимча, сизларга боқмасман!» деди. Пайғамбар алайҳис салом Ҳилолнинг бу муомаласини саҳобаларга хабар қилдилар ва шодмон бўлиб қайтдилар.

ҲИКОЯТ

Келтиришларича, пайғамбар алайҳис саломга пайғамбарлик берилгач, осмону ерни пайғамбарлик нури билан мунаввар қилдилар. Араб иқлимларидан бирининг подшоси подшоликни ташлаб, эски чопон кийиб,

¹ Шароб-ан-тахур — тоза шароб, Қуръон оятига ишора.

Мадина сари йўлга тушди. У Мадинага яқинлашгач: «Муҳаммад расулуллоҳ қайдадур?» деб сўради. «Масжидда ўтириб, иймон келтирган кишиларга Худойи таолонинг сифатлари ҳақида хабар бериб ўтирибдилар» дейишди.

Подшо ўзини девоналардек қилиб, масжидга кирди ва оғзига нима келса гапираверди. Саҳобаларнинг феъли ўзгариб, унинг кўнглини оғритмоқчи бўлдилар. Пайғамбар алайҳис салом уларни бу йўлдан қайтардилар ва уларга қараб:

— Бу девонанинг кўнгли мендан оғримасин, унинг ёмон сўзларини кечиринглар, унинг дилини оғритиш вожиб эмас! — дедилар.

Мўъминлар бу сўзни эшитиб, жим қолдилар. Подшо эса этагини кўтариб, масжидни нажосат билан булғади. Саҳобалар:

— Эй саййиди олам, бу девона Худойи таолонинг уйини ифлос қилди! — дейишди.

Расул алайҳис салом:

— Масжид бироз тупроқ билан пок бўлади, аммо кишининг кўнглига озор берманглар, буни Худойи таоло ва Муҳаммад асло ёқтирмас! — дедилар.

Подшо пайғамбар алайҳис саломнинг муборак оғизларидан бу сўзни эшитиб, кўнгида: «Бундай дийдор, гуфтор ва кирдор¹ни ҳеч қачон кўрган эмасман! — деди. Сўнг:

— Эй Муҳаммад, ҳар ким сенинг динингга кирса, Худойи таоло ул кишига беҳишти анбар сириштни ато қилурми? — деб сўради.

Пайғамбар алайҳис салом жаннатни таъриф қилиб бердилар. Подшо деди:

— Бу кўшқу шаҳристон ва ҳуру ғилмон менга керак эмас, менинг буларга эҳтиёжим йўқ.

Расул алайҳис салом бу девонага дўзахнинг қийин азобларидан, ғулу занжирларидан, хилма-хил уқубатларидан баён қилдилар. Подшо деди:

— Бу қиссани менга айтма, Худойи таоло бандасига азоб берадиган бўлса, унга иймон шарафини насиб этмас!

¹ Гуфтор ва кирдор — сўз ва феъли бир.

Пайгамбар алайҳис салом қарасалар, у на дўзахдан кўрқада ва жаннатга рағбат этади. Шунда подшо деди:

— Эй Муҳаммад, мен шарт билан иймон келтурайин, сен менга кафил бўл ва бир хат ёзиб берки, Ҳақ субҳонаҳу ва таоло менга ўзининг ўхшашсиз жамолини қиёматда кўрсатсин!

Пайгамбар алайҳис салом бу ишга қандай кафил бўламан, деб бошларини қуйи солдилар. Шу онда Жабраил алайҳис салом қошларига келиб деди:

— Фармон шундай бўлди: биз ўз карамиз билан кафил бўлдик ва хат юбордик!

Жабраил алайҳис салом хатни берди ва подшоҳга беришни тайин қилди. Подшо Худойи таолонинг иноятини кўргач, хурсанд бўлиб, ўша онда иймон келтирди ва деди:

— Ё Расулаллоҳ, менга намоз ўқиш қоидасини ўргатгил, икки ракаат намоз ўтайин.

Пайгамбар алайҳис салом унга намоздан таъли бердилар. Подшо икки ракаат намоз ўқиб, бошини саждага қўйиб, деди:

— Илоҳим, мақсудим ва матлубим¹га етқаздин, энди то жонимни олмагунингча саждадан бошимни кўтармасман.

Худойи таоло унинг дуосини мустажоб қилди ва у жонини Ҳаққа таслим қилди. Пайгамбар алайҳис салом уни юндириб, гўрга дафн этдилар. Гўрга қўйилаётган пайтда Расулulloҳ табассум қилдилар. Саҳобалар:

— Ё Расулаллоҳ, нега табассум қилдингиз? — деб сўрадилар.

Пайгамбар алайҳис салом деди:

— Подшони лаҳадга қўйишимиз биланоқ бир қул пайдо бўлиб, унинг қўлидан тутиб: «Эй олийҳиммат, на жаннатдан тамаъ қилдинг ва на дўзахдан кўрқдинг, бизнинг дийдоримиздан ўзга ҳеч нарсани истамадинг» — деди.

¹ М а т л у б — талаб қилинган, изланган нарса.

Сайт:

Худовандо, жамолингни насиб эт,
Бу давлатни манга сан анқариб¹ эт.

Илоҳо, баланд ҳиммат қулларингни ҳаққи ҳурмати
учун бу фақири шикастага ва барча мўъминларга
ҳиммат ато қилгилким, сендан ўзгани истамасинлар,
ё илоҳ-ал-оламин, ё ҳайр-ан-носирин.

¹ Анқариб — яқин.

Ўн олтинчи боб

Ҳазрати Луқмоннинг ўз ўғлига қилган насиҳатлари баёнида

Ривоятда келтиришларича, Луқмони ҳаким деди:

— Кимки хайру саховат қилса, Худойи таоло битта савоб беради, аммо қарзи ҳасана¹ берса, ўнта савоб беради.

Шунинг учун ҳам, Луқмони ҳакимнинг олдига қандай ҳожатманд келмасин, қарзи ҳасана берар эди.

Бир куни бир савдогар Луқмони ҳакимнинг ҳузурига келди ва ўзига-ўзи: «Луқмони ҳаким ҳаммага пул беради, мен ҳам бироз пул олай, хоҳласам қайтариб берарман, хоҳламасам йўқ»,— деди-да, Луқмони ҳакимдан пул олди. Сўнг ўз вилоятига қараб жўнади. Савдогарлик қилиб, шундай кўп мол ҳосил қилдики, унинг ҳисобини ўзи ҳам билмас эди.

Бир куни Луқмони ҳаким ўғлига деди:

— Эй ўғлим, фалон савдогар мендан мол олган эди, бориб олиб келгин. Кетишингдан аввал сенга тўртта насиҳат айтайин, уларни асло унутма. Биринчидан шуки, шаҳардан чиққанда бир яхши одамга йўлдош бўласан, у киши нима деса, ўшани қиласан. Иккинчиси шуки, мевали дарахтнинг остида ҳеч қачон ётма. Учинчиси шуки, савдогарнинг шаҳарига кирганда савдогарга қаршилиқ қилмайсан. Тўртинчиси шуки, соҳибжамол аёлга мафтун бўлмайсан ва яқинлик қилмагайсан.

У тўрт насиҳатни тамом қилиб, ўғлини кузатиб қўйди. Ўғли шаҳардан чиқиб, бир чиройли қарияни-учратди ва у билан ҳамроҳ бўлди. Қария:

¹ Қарзи ҳасана — фойда талаб қилинмайдиган қарз.

— Эй йигит, қаёққа кетаяпсан? — деб сўради.

Йигит:

— Фалон шаҳарга! — деб жавоб берди.

Қария деди:

— Сендек яхши йигитга ҳамроҳ бўлганим қандай саз бўлди-я!

Йигит отасининг васиятини эслаб, хурсанд бўлиб кетди. Икковлари ҳамроҳ бўлиб, йўлда давом этдилар.

Йигит деди:

— Отам мевали дарахт остида ётма деганди.

Қария:

— Бирор соат бу сояда ёт, йўл ҳордиғи чиқсин! — деди.

Йигит дарҳол дарахт остига ётиб, уйкуга кетди. Ногоҳ дарахтдан бир илон тушиб, йигитга қасд қила бошлади. Қария илонни уриб ўлдирди. Йигит уйғониб, ўлиб ётган илонни кўрди. Қария:

— Буни мен ўлдирдим. Эй йигит, илоннинг бошини ўзинг билан олиб юр! — деди.

Йигит илоннинг бошини киссасига солди. У ердан жўнадилар ва савдогарнинг шаҳарига яқинлашдилар. Улар савдогарни топганларида, у узрлар айтиб, уларни дарё лабига олиб борди ва деди:

— Сизлар бу ерда ётинглар, эрталаб келиб пулингизни бераман.

Уларни бу ерда қолдириб, ўзи кетди. Бироқ кечаси дарё тўлқинланиб, қирғоқда нимаики бўлса, оқизиб кета бошлади. Қария деди:

— Эй йигит, бу киши сени макр билан ҳалок қилмоқчи бўлди. Энди келса, биз уни дарё ёқасида қолдириб, ўзимиз далага кетамиз.

Савдогар бироз фурсатдан кейин келди. Улар савдогарни қирғоқда қолдириб, ўзлари далага кетдилар. Қария деди:

— Эй йигит, икковимиз тепаликка чиқиб, томоша қилайлик, қани, савдогарнинг ҳоли нима кечар экан.

Тепаликка чиқиб қарадилар, денгиз мавж ура бошлади ва савдогарни ҳалок қилди. Йигит билан қария эса саломат қолдилар. Савдогарнинг ҳийласи эса бутун шаҳарга ошкор бўлди. Барча халойиқ гувоҳлик бериб: «Ундаги мол Лукмони ҳақимники эди!» дедилар.

Савдогарнинг фарзанди йўқ эди. Унинг барча моли бизники, деб олдилар. Савдогар ўз ҳийласининг жазосини ўзи кўрди.

Бу шаҳарда бир соҳибжамол аёл бор эди. Киши юбориб, Луқмони ҳақимнинг ўғлини чақиртириб келди. Аёл унга:

— Менингдек соҳибжамол, раъно ва нозанин аёл бу шаҳарда йўқ, молим шундай кўпки, ҳадду ҳисоби йўқ, мени хотинликка ол! — деди.

Йигитнинг эсига отасининг насиҳати тушди ва қарияга бу ҳақда сўзлади.

— Ўзинг ўйлаб кўр! — деди қария.

Йигит хурсанд бўлиб, Ҳақ субҳонаҳу ва таолога шукрлар айтди. Отаси чиройли аёлга мафтун бўлма, деган эди. Яна бу қариянинг сўзидан чиқмасликни тайинлаган эди. Шунга қарамай, ўша аёлни никоҳ қилиб олди. Отаси, ўша аёл билан зинҳор яқинлик қилмагин, деган эди. Йигит бир неча кун у билан яқинлик қилмай, орқасини ўгириб ётди. Аёл бетоқат бўлиб деди:

— Бу не ҳолки, сенда ҳам, менда ҳам тоқат қолмади.

Йигит аёлнинг гапини қарияга айтди. Қария деди:

— Аёлга, шарт билан сенга яқинлик қиламан, шартим шуки, уду анбар¹ келтириб, андомингга² бўй берасан, шундагина сен билан яқинлик қиламан, дегин. Аёл рози бўлса, тутатилган моддага илоннинг бошини солиб қўй.

Йигит қария айтган шартни аёлга айтди. Аёл, бунинг қийин жойи йўқ, деб уду анбар тутатди, йигит эса илоннинг бошини билдирмай дуд идишига солиб юборди. Аёл андомига тутун солган эди, шу онда ундан бир илон чиқди.

Алғараз, бу шаҳарда қандай савдогар бўлмасин, аёлга мафтун бўлиб уйланар, яқинлик қилиши билан ўлиб, моли бу аёлга қолар эди. Натижада аёлда шу қадар давлат йиғилган эдики, унинг ҳисобини қилиб бўлмасди.

Йигит билан аёл қариянинг олдига келдилар. Унга:

¹ Уду анбар — хидли моддалар.

² Андом — уят жойи

— Бизнинг молимиз ва жонимиз сизга фидо бўлсин! — дейишди.

Қария:

— Эй йигит, мен молга муҳтож эмасман, агар шаҳрингга қайтиб борсанг, отанга салом айт, мен Хизр бўламан! — деб хайрлашиб, жўнаб кетди.

Илоҳим, барча ҳожатманд мўъминларни ўз караминг бирла ҳожатини раво қилгайсан, бу фақир шикастани ва барча мўъминларнинг вужудидан тавфиқ олови билан куйдиргайсан, ё илоҳ-ал-оламин, ё ҳайран-носирин!

Ун еттинчи боб

Озар буттарош¹ ҳақидаги ҳикоя

Ривоятда келтирилишича, бир ғайри дин киши бўлиб, етмиш йил бутпарастлик билан умрини ўтказган эди. Бутпарастнинг бир ўғли бўлиб, унда бир ташвиш пайдо бўлди. Бутпараст ўғлига ўта меҳрибон эди. Зор-зор чун абри навбаҳор² йиғлаб деди:

— Кўзимнинг нури мен сендан аввал ўлишни хоҳлар эдим, бироқ, кўриб туибманки, гармсел ели сени йигитлик бўстониغا етиб келибди.

Бутпараст оху афғон чекиб, хотинига деди:

— Эй хотин, мен етмиш йилдан буён буттарошларнинг хизматини қилиб, бутга сажда қилдим. Бугун бориб, фарзандимга саломатлик тилай, шоядки, тузалиб қолса!

У бутхонага кирди ва бир бутнинг оёғига бош қўйиб деди:

— Мен етмиш йилдирки сизларнинг хизматингизданман. Бугун бир талаб билан келдим, ўғлимни ранжидан халос этгил, саломатлик ато қилгил.

Ҳеч қайси бутдан овоз чиқмади. Ғамга ботиб, ўрнидан турди. Уйга қайтаётиб, масжид ичида ўтирган мусулмонларни кўрди. Улар Худога ибодат қилар эдилар. Бутпараст ўзига деди: «Масжидга кириб, мусулмонларнинг Худосига ёлборайин, сажда қилиб, ўғлим ҳақида илтимос қилай, шоядки, карам қилиб, ўғлимга сихат ато қилса!»

У масжидга кириб, бошини саждага қўйди ва деди:

¹ Буттарош — бут ясовчи.

² Абри навбаҳор — баҳор булут.

— Илоҳо, сенинг минг сифатингни эшитиб, даргоҳингга ярашгали келдим, маҳрум қайтармагил, ўғлим ўлар ҳолатда ётибди, ўз иноятинг бирла сиҳат ато қилгил!

Уша онда у олами ғайбдан¹ нидо эшитди: «Боргил, ўғлингга сиҳат ато қилдим!» Дарҳол бошини кўтариб, шарманда бўлиб деди: «Эй нафси палид, яратганнинг лутфини кўрдингни, бир зумда ижобат қилди. Сен етмиш йилдан бери бутларга хизмат қилдинг, бугун ўғлингга сиҳат тиладинг, бирорта бутдан садо чиқмади!» деб ўзига ва бутларга таъна тошини отди.

Шу пайт ўғли бошини кўтариб, онасидан:

— Отам қаёққа кетди? — деб сўради.

Онаси деди:

— Отанг бутлардан сенинг сиҳатингни тилаб кетди.

Ўғли деди:

— Эй она, бут барча нарсадан ожиздир, чунки бутларни ўзимиз ўз қўлимиз билан ясаймиз, ўзимиз яратган нарса қандай қилиб ўзимизга шифо берсин?

Сўнг деди:

— Худойи таоло ўн саккиз минг оламини яратган, менга у сиҳат ато этди!

Йигит ўрнидан туриб, бутхонага борди. Отасини у ердан топмади. Қайтиб келаётиб, отасини масжидда ўтирганини кўрди. Отаси зору тазарру қилиб дерди:

— Бор Худоё, мени ноумид қилма, ўғлимга шифо ато эт!

Шунда ўғли:

— Эй ота, бошингни кўтар! — деди.

Ота шошиб бошини кўтарди, ўғлини кўриб:

— Эй холиқи офоқ¹, етмиш йилдирким, сенга бегоналик қилибман, сенинг ризолигинг учун бир қадам босабман, энди сендан тилагим шуки, етмиш йиллик душманлигимни ўз иноятинг билан дўстликка айлантир, чунки сен тилагимни бир зумда ижобат қилдинг! — деб ўғли билан бирга иймон шарафига мушарраф бўлдилар ва «Ло илоҳа иллалоҳу Муҳаммадур расулуллоҳ» дедилар.

¹ Холиқи офоқ — уфқ, яъни оламларни яратувчи.

Байт:

Кўрунг, бу кофире ҳафтод сола¹,
Тилогач, қилди лутфин Ҳақ ҳавола.
Кўзунгни оч бу ғафлатдин бўлуб соф,
Тилогандек қилур эҳсон алтоф².

Ҳикоят

Юсуф алайҳиссалом Зулайҳони кўрди, саксон йилдан сўнггина фироқ ўти тамом бўлди, у ҳазрати Юсуф алайҳис саломга етишди.

Зулайҳо нидо қилди:

— Эй бор Худоё, Юсуф алайҳис саломни фироқида кўзларимни басир³ қилдинг, энди мен сенинг даргоҳингда бегона бўлдим, Юсуфни фироқида ёшлигимни барбод қилдим, Миср қўлимдан кетди!

У кўп шикасталик изҳор қилди. Ҳақ субҳонаҳу ва таолодан фармон бўлди:

— Эй Юсуф, Зулайҳо сенинг ўтингда куйиб куз бўлди, унинг ҳолини сўра, сенсиз аҳволи қандай эканини кўр!

Юсуф алайҳис салом Худойи таоло ҳукми билан «Эрталаб лашкар йўлга отлансин!» деб эълон қилди. Бу хабарни эшитган Зулайҳо канизақларига:

— Менга бир ҳасса келтиринглар, йўлга чиқиб ўтирай. Гарчи мен унинг дийдорини кўрмасам ҳам, у мени кўрсин, мен учун овора бўлиб чиқибди, десин! — деди.

Бу хаёл билан бориб, йўл устида ўтирди. Юсуф алайҳис салом лашкарга унинг олдидан бўлиниб-бўлиниб ўтсин, деб буюрди ва ҳар бир гуруҳ лашкар Зулайҳога: «Эй Зулайҳо, Юсуф бизнинг орамизда борми?» деб сўрасин.

Ҳар бир гуруҳ келиб сўраса, Зулайҳо «йўқ» дер эди. Охири Юсуф алайҳис салом бир гуруҳ лашкар билан етиб келди.

¹ Ҳафтод сола — етмиш ёшли.

² Алтоф — лутфлар.

³ Басир — кўр, ожиз.

— Эй Зулайхо, Юсуф қаердалигини биласанми? — деб сўрашди.

Зулайхо:

— Менинг Юсуфим сенсан! — деб жавоб қилди.

Юсуф алайҳис салом:

— Қаердан билдинг? — деб сўради.

Зулайхо деди:

— Ҳар бир гуруҳ менинг олдимга келганда отларининг туёғи ерга тегар эди, аммо сенинг отингни туёғи менинг жонимга тегди, шундан билдимки, сен Юсуфсан!

Ҳазрати Юсуф алайҳис салом сабрсизланиб деди:

— Ҳалиям мени хоҳлайсанми? Ахир ёшлигинг кетиб, ҳусну латофатинг қолмади-ку. Кўзларинг эса басир, барча аъзоларингга заифлик етган.

Зулайхо:

— Аммо муҳаббатим кундан-кунга зиёда бўлди! — деди.

— Бу қайдан маълум? — сўради Юсуф алайҳис салом.

Зулайхо:

— Эй Юсуф, қамчингни яқин келтир! — деди.

Юсуф алайҳис салом қамчиларини яқин келтирдилар. Зулайхо қамчингга қаратиб бир оҳ тортган эди, оғзидан бир парча олов чиқиб, қамчинга ўт туташди. Юсуф алайҳис салом қўлидан қамчини ташлаб юборди.

Зулайхо деди:

— Эй Юсуф, мени меҳнатингдан маломат қилар эдинг, бир ўтга тоқат қилолмадинг, мен бечора эса неча йилдирки, муҳаббатинг оловини юрагимда сақлаб юрибман!

Эй банда, қиёмат куни бундай ошиқ қулларга: «Сирот кўпригидан ўтинглар, дўзах оловидан кўрқманглар, ўз лутфим билан сизларнинг кўнглингизга муҳаббат ўтини жойлаштирдимки, бу ўтнинг бир парчаси дўзах ўтига рўпара бўлса, дўзах ўти йўқ бўлиб кетажак!» деган фармон бўлади. Уша куни мўъмин кўнглидаги Тангри таолонинг муҳаббат ўтидан дўзах олови қочади ва нидо қилиб:

— Эй мўъминлар, борингизлар, сизларнинг оловингиз мени йўқ қилиб ташламасин! — дейди.

Байт:

Худовандо, муҳаббатни кам этма,
Муҳаббатдан кўзимни бенам этма.
Худовандо, умидим сандин улдур,
Ҳамиша рост йўлга мани кўндур.

Илоҳо, ман бечораи хору зорни ва барча мўъминлар-
ни гафлат уйқусидан уйғотиб, ўз бандалигинга шой-
иста қил, ё илоҳ-ал-оламин, ё ҳайр-ан-носирин, бира-
ҳматика ёр арҳам-ар-роҳимин!

Ўн саккизнчи боб

Иброҳим ибн Адҳам ҳақидаги ҳикоят

Ривоят қилишларича, султон Иброҳим подшоликни ташлаб, зарбофт хилъатни ўрнига эски палос кийиб, вайроналарни ихтиёр этди, Ҳақ субҳонаҳу ва таолонинг ризосини қидирди.

Бир куни Миср шаҳрида Ҳорун ар-Рашиднинг асаслари¹ султон Иброҳимни ўғирликда айблаб, Ҳорун ар-Рашид олдига олиб бордилар. Ҳорун ар-Рашиднинг нигоҳи султон Иброҳимга тушди ва кўнглида: «Бундай жамолу камолли кишининг қўлидан ўғрилиқ келмайди» деб ўйлади ва синчиклаб сўрашга тушди.

— Нега ўғрилиқ қилдинг? Нега кечқурун ухламай юрибсан? — деф сўради.

Султон Иброҳим ибн Адҳам деди:

— Худойи таолонинг ризоси учун ухламай юрибман!

Асаслар бетоқат бўлиб, султон Иброҳим ибн Адҳамга бир мушт туширдилар ва дедилар:

— Подшо сендан бошқа нарсани сўраса, сен бошқа жавоб беряпсан!

Ҳорун ар-Рашид асасларга ғазаб қилиб:

— Менинг олдимда шундай зулм қилишга журъат қилдингларми? — деб асасга саксон мушт уришни буюрди. Сўнг полуда² келтириб, ўз қўли билан султон Иброҳим олдига қўйди. Султон Иброҳим табассум қилдилар. Ҳорун ар-Рашид:

— Нега куляпсан? — деб сўради.

¹ Асас — тунги соқчи, миршаб.

² Полуда — ширинлик номи.

Султон Иброҳим деди:

— Эй Ҳорун ар-Рашид, бу бечора фармонингга амал қилиб, мени тутиб келди, бўйнига мушт еди, мен парвардигори олам ризоси учун уйимдан чиқдим ва менга ҳалво ва полуда берурлар!

Халифа давом этиб деди:

— Нега емайсан?

Султон Иброҳим:

— Бу полуда эмас, балки олудадир! — деди.

Халифа:

— Олуда деганинг нима? — деб сўради.

Султон Иброҳим:

— Агар унда бир қатра харом бўлса, бу олуда бўлади, борди-ю ҳалол бўлса ҳам мен дунё лаззатини ўзимга харом қилганман! — деди.

Халифа:

— Мен сени тухматдан қутқарайин, эвазига мен билан бир неча кун тур — деди.

Султон деди:

— Шарт билан тураман.

Халифа:

— Қандай шартинг бор? — деди.

— Агар сенинг тобеларингга зўрлик қилсам, нима қиласан? — деб сўради султон.

Халифа:

— Мана шу қилич билан ўлдираман! — деди.

Султон деди:

— Мендан гуноҳ содир бўлмай туриб, ўлдирмоқчи бўляпсан, сенинг ҳузурингга қандоқ қолай ва нечун Худойимнинг хизматида бўлмайки, бир кунда юз минг гуноҳ қилсам ҳам бирортасини ошкор қилмайди. Агар бир марта: «Ёмон иш қилдим» десам, ўз лутфу карами билан барча гуноҳларимни кечиради.

Халифа деди:

— Мендан нима хоҳласанг, тила!

Султон деди:

— Эй халифа, Худойимнинг хазинаси кўп, ундан ўзгадан нарса тиламайман!

Олуда — форсча сўз бўлиб, аралашган деган маънони билдиради.

Халифа:

— Эй олийҳиммат киши, менга айт, сен ўзи кимсан? — деб сўради.

Султон Иброҳим:

— Мен Балх подшосиман, Худойи таолонинг ризоси учун барча салтанатимни тарк этдим, дарвешлик мақомини ихтиёр қилдим! — деди.

Халифа бу сўзларни эшитиб, таҳсину офаринлар қилди. Шаҳар халқининг барча катта-кичиги султон Иброҳимнинг мулозаматига чиқдилар ва бир-бирига:

— Бундай азиз жамолига мушарраф бўлишни насиб этармикин? — дейишарди.

Султон бу сўзларни эшитиб ўзича:

— Эй Иброҳим, бу ишинг қандай бўлди? Шаҳар халқи сени деб саргардон бўлдилар? — деб ўз нафси билан жанжал бошлади: — Ҳорун ар-Рашиднинг олдида улуғлик даъво қилдинг, мана энди халққа хор-зор бўлиб ўтирибсан.

Шундай қилиб, халқ бу кишининг Иброҳим ибн Адҳам эканини билишгач, унинг оёғига бош қўйишиб, узрлар айтган ҳолда дедилар.

— Эй Султон, биз сизни танимабмиз!

Учинчи куни султон бозорда сайр қилиб юрган эди. Қараса, бир киши хурмо ва анжир сотиб ўтирган экан. Султоннинг қўнгли анжир ва хурмо тусади. Хурмофуруш қошига бориб:

— Эй хурмофуруш, бу эски қовишимни олиб, менга бир-икки дона хурмо бер! — деди.

Хурмофуруш қабул қилмади. Султон у ердан қайтгач, бир киши:

— Эй хурмофуруш, бу кишини танимадингми? — деди.

Хурмофуруш:

— Танимадим, у қандай киши эди? — деб сўради.

— У шундай кишики, — деди ҳалиги одам, — Худойи таолонинг ризоси учун Балх подшолигини ташлаб, ўзини хору забун қилиб юрибди!

Хурмофуруш бу сўзни эшитиб, бир товоқ хурмо ва бир товоқ анжир олиб, султоннинг орқасидан югурди. Султонга етиб олиб, узрлар айтди. Султон деди:

— Мени танимасдан аввал хурмо ва анжир берма-

динг, энди эса сенинг хурмонг мен учун ҳаромдир, хурмо учун динимни сотмасман!

Далага чиқиб кетдилар. Бир ерга ўтириб, Худойи таолога шукрлар қилди ва деди:

— Эй Худоё Худовандо, менинг боғу бўстоним ва меваларим сенинг ҳамду санойингдир.

Яна деди:

— Эй хожам, менинг аҳлу аёлим, авлодим ва охиратим сенинг завқу шавқингдир. Эй хожам, зикринг ғарибдир, мен ҳам ғарибдурман ва фақирдурман, ғарибнинг дўстлиги ғариб билан бўлади!

Бу муножатни айтиб жонини Ҳаққа таслим қилди.

Илоҳо, султон Иброҳим ибн Адҳамнинг ва барча анбиёю авлиёлар ҳаққи ҳурмати учун мен фақир шикастани ва барча мўъминларни ўз муҳаббатингга сазовор қилгил, дунёи дун¹ меҳнатидан халос этиб, тавфиқу ҳидоятни² рафиқ этгил, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирин!

¹ Дунёи дун — пасткаш дунё.

² Ҳидоят — тўғри йўл.

Ўн тўққизинчи боб

Сахий эр ва бахил хотин ҳақида ҳикоят

Ривоят қилишларича, бир қиз пайғамбар алайҳис саломнинг олдиларига йиғлаб келиб деди:

— Ё Расулаллох, ота-онам вафот қилди, уларнинг фироқида жуда хароб бўлдим, кечаси бир туш кўрибман, қиёмат қойим бўлиб, аввалу охирги халқнинг ҳаммаси арасот¹да ҳозир бўлдилар. Ҳар томонда ғавго ва тўполон, ҳаммаси қиёмат ваҳимасида турар эдилар. Мен уларнинг орасидан ота-онамни қидирар эдим, йўлим дўзах томонга тушди. Онамни кўрдим, дўзахда куяр эди. Икки қўлида икки бўлак латта, ўт қайси томондан келса, латтани ўша томонга қаратарди. Ундан:

— Эй она, нима сабабдан бу балога гирифтор бўлдинг? — деб сўрадим.

Она деди:

— Эй қизим, бағоят бахил эдим, отангни ризоси билан иш қилмасдим, тамоми умримда ушбу икки эски латтадан бошқа нарсани хайр қилмагандим, шунинг учун дўзахга мубтало бўлдим. Эй қизим, бағоят ташнаман, отангдан менга сув сўраб келгин!

— Отам қаерда? — деб сўрадим.

— Сахийлар қаторида, жаннатда, Аршнинг ёнида! — деди онам.

Шундан сўнг отамни қидириб, Аршнинг ёнидан топдим. Жаннатда Аршнинг ёнида туриб, халққа сув улашаётган экан. Ё Расулаллох, сизни кўрдим, ёронлар

¹ Арасот — катта майдон.

билан барча халойиққа сув берар эдингиз. Отамни бу иззату мартабада қўриб, унга дедим:

— Эй ота, Ҳақ субҳонаҳу ва таоло сизни бу саодатга мушарраф этибди, онамни эса дўзахга гирифтор қилибди, энди бир қадаҳ сув беринг, онамга элтиб берай!

Отам деди:

— Ҳақ субҳонаҳу ва таоло кавсар¹ сувини дўзахдаги одамларга ҳаром қилган!

Мен дедим:

— Эй ота, агар бир қадаҳ сув бермасангиз, майли, бир қатра ҳам бўлса беринг!

Отам бир қатра сувни қўлимга томизиб берди. Уни онамга элтиб:

— Эй она, оғзингни оч! — дедим.

Очди. Тезда оғзига қуйдим. Шу онда бир фаришта ҳайбат билан:

— Ҳақ субҳонаҳу ва таоло сенинг қўлингни қуриргай, негаки, дўзахийнинг оғзига кавсар сувини қуйдинг! — деди. Қўрқинч ичида уйғондим. Қарасам, икки қўлим қуриб, ишламай қолибди. Ё Расулаллоҳ, бўлиб ўтган воқеани сизга арз қилдим.

Пайғамбар алайҳис салом унинг ҳақиға дуо қилдилар. Қўли аслига қайтди.

Ҳикоят

Расул алайҳис саломдан кейин бир бахил яшаган экан. Унинг бир қизи бўлиб, бахил бу қизига ҳар куни биттадан нон берарди. Бир куни қизига нон берганда ногоҳ бир дарвиш бахилнинг эшигига келиб: «Худо йўлига» деб нарса сўради. Қиз нонини дарвешга берди ва ўзига: «Бир кун оч қолсам қолайин, шоядки бу дарвеш туфайли Худойи таолонинг розилигини топсам!» — деди.

Дарвеш нонни олиб, ейишга тушди. Шу пайт бахил келиб:

— Бу нонни сенга ким берди? — деб сўради.

Дарвеш уйга ишора қилиб:

¹ Кавсар — жаннатдаги ҳовуз.

— Шу уйнинг эгаси! — деди.

Бахил газаб билан уйга кириб, қизига:

— Дарвешга сен нон бердингми? — деб сўради.

Қиз:

— Менга берган нонингизни бердим! — деди.

Бахил:

— Мен ҳеч кимга нон берган эмасман, сен нега бердинг! — деб қизнинг қўлидан тутиб уйдан чиқарди ва шаҳар ташқарисига олиб чиқди.

— Қайси қўлинг билан нон бердинг? — деб сўради.

— Унг қўлим билан бердим! — деди қиз.

Бахил ёнидан пичоқ чиқариб, ўша онда қизнинг ўнг қўлини кесди ва биёбонда ёлғиз ташлаб кетди. Қиз кесилган қўлини қўйнига солиб, осмонга қараб:

— Илоҳим, сенга маълумки, отам битта нон учун мени шу куйга солиб қўйди, билмадимки, сен ўз лутфинг билан не муомала қилурсан, ёлғизларнинг муниси ва бечораларнинг додига етувчи сенинг ўзингсан! — деб нола-ю фарёд қилди.

Худойи таолонинг қудрати билан ов қилиб юрган подшонинг кўзи унга тушди, қараса, бир ожиза тупроққа беланиб ётибди. Подшо ундан:

— Қандай жонсан? — деб сўради.

Ул бечора деди:

— Худойи таолонинг канизагиман!

Подшо:

— Не сабабдан бу ҳолга тушдинг, қўлингни ким кесди? — деб сўрди.

Қиз деди:

— Аллоҳу таоло ҳукми билан шундай бўлди.

Подшонинг унга раҳми келиб:

— Менинг қизим йўқ, менга қиз бўлгин, дунёда фақат битта ўғлим бор, Худойи таолонинг тақдири билан сени унга олиб берайин, — деб қизни маҳофага солиб, ўзи билан олиб кетди. Уйга етиб келиб, ўғлини чақирди ва унга:

— Эй ўғлим, сен учун бир қиз олиб келдим, бағоят соҳибжамол ва хушхулқдир, Худойи таоло мени унга меҳрибон қилди, агар менинг розилигимни тиласанг, унга уйлан! — деди.

¹ Маҳофа — тахтиравон

Шаҳзода рози бўлди. Қозини чақириб, никоҳ қилиб олди. Подшо эса хазиначини чақириб:

— Менинг хазинамда қанча марвариду лаъл бўлса, барчасини келтириб, бу қизимга бергил, уни ўзига сарф этсин! — деди.

Подшо қизга оро бериб, Жамшид мажлисини қилиб, подшоҳона тўй билан ўғлига берди. Сўнг қизга деди:

— Эй қизим, қўлимдан нима келса, ҳаммасини бажо қилдим, қолганини боқий Худога топширдим!

Подшо қизни кузатиб, уларнинг хонасига борди ва шаҳзода қизга қандай муомала қилар экан, деб қулоқ солиб турди. Шаҳзоданинг олдида бир қадаҳ шароб бўлиб, у қизга:

— Қадаҳни олиб бер! — деди.

Қизнинг ўнг қўли йўқ эди. Чап қўли билан қадаҳни олиб берди. Шаҳзода деди:

— Отам менга ўнг қўли билан чап қўли фарқини билмайдиган хотин олиб берибди!

Бу сўзни эшитиш билан қиз юзини осмонга қилиб:

— Илоҳим, айбларни ёпувчи ўзингсан, менинг айбимни ёпсанг, яъни қўлимни тузатиб қўйсанг на бўлмай, токи шаҳзода олдида шарманда бўлмагайман! — деди.

Қиз нидода эдики, қулоғига:

— Қўлингни чодирдан чиқар, менинг қудратимни кўргил — деган бир овоз келди.

Қиз қўлини дарҳол чодирдан чиқарди, қараса, қўли аввалгидан ҳам чиройлироқ бўлиб қолибди. У Ҳақ субҳонаху ва таолога шукрлар қилди. Подшо буни кўриши билан бетоқат бўлиб, уларнинг олдида кирди ва қизга қараб:

— Худонинг ҳаққи ҳурмати, айт, қўлингни ким кесган эди? — деб сўради.

Қиз бўлган воқеани баён қилди.

Эй ёри азиз, билгинки, ҳар ким Худонинг ризоси учун бир нон берса, Худойи таоло ул бандага шундай ажибу ғариб илтифотлар кўрсатгай!

Ҳикоят

Ривоят қилишларича, бир подшо бўлиб, бахилликда шундай машҳур эдики, у: «Ҳеч ким ҳеч кишига бирор нарса бермасин»,— деб, бирор киши дарвешга таом берса, қўлини кесиб, шаҳардан қувиб чиқарар эди. Камбағал ва дарвешлар хароб бўлиб, жуда кам қолдилар, кўпи ўлиб кетди.

Бир куни бир камбағал киши очликдан сабри тугаб, фарёд уриб деди:

— Эй мусулмонлар, агар подшо ризоси учун бермасанглар, Худо ризоси учун бир парча нон беринглар, еб ўлайн! — деди.

Бу сўзни эшитган бир аёл тоқат қилолмай, иккита нон чиқариб берди ва унга:

— Мен Худонинг ризоси учун бердим, подшо мени нима қилса қилаверсин! — деди.

Чақимчилар бу сўзни подшога етказдилар. Подшо аёлнинг иккита қўлини кесишга ҳукм қилди. Қўллари-ни кесиб, шаҳардан ташқарига чиқариб юбордилар. Хотиннинг бир норасида боласи бор эди, уни ҳам аёлнинг бўйнига осиб қўйдилар. Мазлума аёлга тўртта ташвиш юз берди: бири — қўлининг ташвиши, иккинчиси — норасида бола ташвиши, учинчиси — ҳовли-жойдан ажралиш, тўртинчиси — ғарибу мусофирлик. Аёл шунча бало-ю меҳнат билан биёбонда ёлғиз қолиб, саргардон бўлиб, ўнгу сўлига қарар эди. Қанча қидирмасин, ичгани бир томчи сув топмади. Ҳақ субҳонаҳу ва таолонинг қудрати билан бир ҳовуз пайдо бўлди. Аёл ўша ҳовузга кириб, сув ичай деб бошини энгаштирган эди, бўйнидаги боласи қулаб кетди. Болани сувдан олай деса, қўли йўқ, ҳайрон бўлиб: «Разийна би-қазоика ва собирна ала балоика», яъни рози бўлдиқ Худойи таолонинг қазосига ва сабр қилдик барча балосига,— деди.

Шу пайт аёлнинг олдида икки хушсурат йигит пайдо бўлди ва аёлдан:

— Бу ерда нима қилиб турибсан? — деб сўрашди.

— Болам ҳовузга тушиб кетди, ололмай турибман! — деди аёл.

Йигитлардан бири қўл узатиб, гўдакни олиб онасига берди. Аёлнинг икки қўли кесилганини кўриб:

— Қўлингга нима бўлди? — деб сўрашди.

Аёл деди:

— Подшоҳи ҳақиқий¹нинг ризоси учун иш қилдим, подшоҳи мажозий² қўлларимни кесиб ташлади! — деди.

Икки йигит бирдан ғойиб бўлиб, аёлнинг кесилган қўлларини олиб келиб, бандига қўйдилар ва дуо қилдилар.

Аёлнинг қўллари аввалги ҳолига келди.

Аёл деди:

— Сизлар ким бўласизлар?

— Биз сенинг берган нонингмиз! — деди улар.— Худо бизни шу суратда қилиб юборди. Яна қиёмат куни қўлимиз билан қўлингдан тутиб, биҳишти анбар сириштга киритурмиз!

Шундай деб назардан ғойиб бўлдилар.

ҲИКОЯТ

Келтиришларича, бир зоҳид³ни қиёмат куни арасотга келтирадилар. Тўрт юз йиллик ибодатга эга бўлади. У ўз ибодатига мағрур бўлиб:

— Эй Худоё, тўрт юз йил даргоҳингда ибодат қилдим, бунинг мукофотига жаннатнинг қайси еридан жой берасан?— дейди.

Худойи таборак ва таоло фаришталардан бирига:

— Бу зоҳидни дўзахга олиб бор! — деб фармон беради.

Дўзах эса зоҳиддан саксон минг йиллик йўлга қочиб кетади. Дўзах ҳарорати зоҳидга таъсир қилиб, тили оғзига сиғмай, ҳалок бўлай деганда бир фариштага зору тазарру қилиб, сув сўрайди.

Фаришта:

— Тўрт юз йиллик ибодатингни ярмини берсанг, бир қадах сув бераман! — дейди.

¹ Подшоҳи ҳақиқий — яъни Худо.

² Подшоҳи мажозий — ердаги подшо.

³ Зоҳид — тарки дунё қилган одам.

Зоҳид рози бўлади. Сўнг зоҳид йўлнинг бир қисмини босиб ўтгач, яна чанқайди. Улай деганда яна ярим қадаҳ сувга икки юз йиллик ибодатини сотади, камбағал ва бечора бўлиб қолади. Худойи таолодан фармон бўлади:

— Тўрт юз йиллик ибодатингни бир қадаҳ сувга сотдинг, яна сотгулик бирор нарсанг борми? Эй зоҳид, тилингни гапириши, кўзингни кўриши, қулоғингни эшитиши қаршисига тўрт юз йиллик ибодатингни қўй, қайси бири ортиқ?

Фариштага фармон бўлади:

— Бу зоҳиднинг тўрт юз йиллик ибодати билан кўзининг кўриш неъматини тортиб кўр.

Кўз неъмати оғир келади. Шунда ибодатфуруш зоҳид лом-мим демай, бошини қуйи солиб туради.

Байт:

Яна алтофи¹ шоҳий бўлмагунча,
Иноёти² илоҳий бўлмагунча,
Биҳиштга кирмагай маъруф³ зоҳид,
Фазилат йўлидин кирибдур зоҳид.

Шундан сўнг, ато этувчи ва ҳожатларни раво қилувчи Аллоҳ ўзининг камоли карами билан дегай:

— Эй қуруқ зоҳид, мен бечораларнинг харидори-ман, кел, менинг фазлим ва раҳматим бирла биҳиштга киргил!

Байт:

Гарчи гуноҳ бирла хато мандадур,
Авф била фазли ато сандадур.
Ҳар неча кўб бўлса гуноҳ лаззати,
Ҳақ деди: «Ло такнау мин раҳмати»⁴.

Илоҳо, сенинг даргоҳингга ожизу шикасталик билдирган пок бандаларингни ҳаққи ҳурмати учун бу фақир гумроҳни ва барча мусулмонларни роҳи ростга йўллаб, саховат тавфиқини ато қилгайсан, қиёматда биҳишти анбар сириштни насиб этгайсан, ё илоҳ-ал-оламин, ё ҳайр-ан-носирин!

¹А л т о ф — лутфлар.

²И н о ё т — лутфу марҳамат, меҳрибонлик.

³М аъ р у ф — машҳур.

⁴Таржимаси: «Раҳматимдан ноумид бўлмаглар».

Иигирманчи боб

Озар буттарош ҳақидаги ҳикоят

Ривоятда келтиришларича, Меҳтар Иброҳим алайҳис салом бир куни бутхонага кирди, қараса, отаси бутларга сажда қилиб турибди. Меҳтар Иброҳим алайҳис салом бетоқат бўлиб:

— Эй ота, мен сенинг бу ишингга таажжубдаман, чунки бутларни ўз қўлинг билан тиклайсан, менинг ҳазрати парвардигорим эса ўн саккиз минг оламини яратибди. Унга сажда қилмайсан. Ваҳоланки, у сенга бийнолик (кўриш) ва шинаволик (эшитиш)ни ато қилибди, барча аъзоларингни рост қилибди. Эй ота, нечун шундай айбли бутларга сажда қиласан?! — деди.

Озар унга:

— Эй Иброҳим, сўзларинг рост бўлса, Худойингни бирлигига, сенинг эса пайғамбарлигингга мана шу бутлар гувоҳлик беришсин, майли, ўшанда сенга иймон келтирайин! — деди.

Меҳтар Иброҳим алайҳис салом бу сўзни эшитиб, бутларга боқиб деди:

— Менинг Худойим қодирдир, бутларни сўзлатиб, менинг пайғамбарлигимга иқрор қилдира олади. Эй бутлар, айтинглар, мен кимман?

Бутлар фарёд уриб:

— Ло илоҳа иллаллоҳу Иброҳим халилуллоҳ!¹ — дейишди.

Озар бутларнинг бу иқрорини кўриб, ҳайратда қолди, сўнг деди:

¹ Халилуллоҳ — Худонинг дўсти

— Эй Иброҳим, калима келтирмайман!
Иброҳим барча бутларни парчалаб ташламоқчи бўлди. Шу онда Жабраил келиб, унинг қўлидан тутди ва деди:

— Эй Иброҳим, Худойи таоло фармон қилдики, бутлар менинг ваҳдониятим ва сенинг пайгамбарлигинга иқроп бўлдилар, мен ўз карамим билан уларни синдиришингни раво кўрмайман!

Демак, бу сўз мўъминларга башорат ва улуғ хушxabардурки, бутлар Худойи таолонинг ваҳдонияти ва Иброҳимнинг пайгамбарлигига бир марта иқроп бўлгани учун Худойи таоло уларни синдиришга рухсат бермади. Демак, ҳар бир мўъмин: «Ло илоҳа иллаллоҳу Муҳаммадур расулуллоҳ» дер экан, қиёмат куни боқий жаннатга кирса ҳеч ажабланадиган жойи йўқ. Худойи таолонинг ишига тўсиқ йўқ, агар у бирор кимсага нажот бераман деса, озгина амали туфайли уни ўз муҳофаза-сига олади ёки кўп яхши амали бўлса ҳам ҳайрон ва саргардон қилиб қўяди.

ҲИКОЯТ

Келтиришларича, Мусо алайҳис салом яшаган асрда бир зоҳид бор эди, тўрт юз йил ибодат қилган эди, кундузлари эса рўза тутарди, кечалари ибодат қиларди. Шу асрда яна бир фосиқ¹ бўлиб, етмиш йил умрини фисқу фужур² билан ўтказиб, гуноҳдан ўзга иш қилмас эди. Худонинг тақдири билан зоҳид ва фосиқ бир кунда ногаҳон вафот қилдилар.

Бани Исроил қавми орасида шов-шув кўтарилдики, эй халойиқ, фалон зоҳид ўлибди, деб. Сўнг барчалари йиғилиб, Мусо алайҳис салом олдига келдилар. Шу аснода яна хабар келди: «Фалон фосиқ умрини фужур билан ўтказган эди, бир бор намоз ёки бир кун рўза тутмаган эди, мудом шароб ичарди».

Мусо алайҳис салом ёронларига:

¹Фосиқ — дин ва шариат қоидаларини бажармайдиган киши.

²Фисқу фужур — бузуклик ва ярамаслик, гуноҳ ишлар билан шуғулланиш.

— Бориб, зоҳидни лаҳадга дафн этиб қайтайлик! — деди.

Ногоҳ Жабраил алайҳис салом келиб:

— Эй Мусо, Ҳақ субҳонаҳу ва таоло шундай фармон қилди: «Умнатларингга айт, зоҳиднинг бўйнидан боғлаб, судраб сахрога элтиб ташлашсинлар».

Байт:

Бу на шақовату¹ ҳузлон² турур,
Қудратиға барчаси ҳайрон турур.

Жабраил алайҳис салом деди:

— Яна фармон бўлдики, ўша фосиқнинг жанозасини ўқиб, лаҳадга дафн қил!

Бу воқеадан Мусо алайҳис саломнинг умматлари ҳайронликда қолдилар. Мусо алайҳис саломга амр бўлдики: «Бориб фосиқнинг хотинидан сўра, у қандай ибодат қилар эди».

Хуллас, Мусо алайҳис салом фосиқнинг жанозасини ўқиб, лаҳадга дафн этди. Зоҳидга эса жаноза ўқимай, судраганларича сахродаги чоҳга олиб бориб ташладилар. Қайтиб келиб, фосиқнинг хотинидан сўрадилар:

Хотин деди:

— Эй Мусо калимуллоҳ³, доимо шароб ичиб, зино⁴ қилар эди, фисқу фужур билан юрарди, дунёда бундай фосиқ йўқ эди, гоҳо ярим тунда туриб: «Эй илоҳим, мен кеча-кундуз фармонингдан чиқиб, даргоҳингда нопоклик қилурман, бандаларингни орасида мендан фосиқроқ одам йўқ, гуноҳим катта бўлса ҳам, сенинг фазлу караминг ундан ҳам каттароқ, бирсан ва борсан, бирлигинг ва борлигинг ҳаққи ҳурматидан мени кечиргил. Мусо алайҳис салом сенинг ҳақ пайғамбарингдир!» — дер эди.

Мусо алайҳис салом зоҳиднинг уйига борди.

— Зоҳид нима иш қилар эдики, Худойи таоло уни бундоқ бадбахтликка гирифтор қилди? — деб сўради.

Зоҳиднинг хотини:

¹ Шақоват — бадбахтлик.

² Ҳузлон — зарар.

³ Калимуллоҳ — Худо билан гаплашган.

⁴ Зино — бузуқлик, ёт хотинга юриш.

— Пайғамбари Худо, зоҳид ҳамиша тоат ва ибодат қиларди, сойим уд-дахр¹ ва қоим уд-дахр² эди. Гоҳида битта-яримта ёқимсиз сўз айтарди, мен тўрт юз йилдирки, тоат ва ибодат қиламан, Худо бирми ёки иккими, Мусо барҳақ пайғамбарми ёки йўқми, бунинг ҳақиқати-га етмайман! — дер эди, деб жавоб берди.

Шундан сўнг Жабраил алайҳис салом деди:

— Эй Мусо, шу жиҳатдан Худойи таоло унга биҳишти жовидон³ ато қилмади. Билингларки, Худойи таолонинг ваҳдониятига кимки шак келтирса, охиратда расво ва хор бўлғусидур.

Ҳикоят

Бир куни Жабраил алайҳис салом пайғамбар алайҳис саломнинг олдиларига келиб, салом қилди. Пайғамбар алайҳис салом:

— Ё ахи⁴ Жабраил, қаердан келаяпсан? — деб сўрадилар.

Жавоб берди:

— Ё Расулаллоҳ, бир зоҳиднинг олдидан келяпман, у юз йилдан бери ибодат қилиб, қибладан ҳеч қачон юзини ўгирмаган эди, ҳозир жон таслим қилди!

Илоҳо, бу фақир шикастани ва барча мўъминларга охирги дамда ўз лутфу караминг билан тавфиқ ва тўғри йўлга қайтишни ато қил, ё илоҳ-ал-оламин, ё ҳайр-ан-носирин!

¹ Соём уд-дахр — умр бўйи рўза тутувчи.

² Қоём уд-дахр — умр бўйи кечаси туриб ибодат қилувчи.

³ Жовидон — абадий.

⁴ Ахи — биродарим.

Йигирма биринчи боб

Сулаймон алайҳис салом билан сўзлашган тўти ҳақидаги ҳикоят

Ривоят қилишларича, Сулаймон алайҳис салом замонида бир киши юз тиллага бир тўти сотиб олган эди. Бироқ тўти ҳеч овоз чиқармас эди. У киши тўтини Сулаймон алайҳис саломнинг олдиларига олиб борди. Сулаймон:

— Нега овоз чиқармайсан? — деб сўради.

Тўти:

— Эй пайғамбари Худо, жуфтимдан айрилиб, узоқ тушдим, фироқ аламига гирифторман, шу сабабли доимо йиғидаман. Жуфтим бошқа тўтилар билан учиб кетаётиб, овозимни эшитди ва олдимга келиб: «Зинҳор йиғлама, сабр эт, Худойи таоло сабрлиларни яхши кўради, сабринг сабабли Худойи таоло сени қафас балосидан халос қилиб, шояд бизга яна қўшилсанг. Тақдиринг шундай экан, демак, бунга сабр қилмоқ керак!» — деб кетди. Бу насиҳатни эшитиб, жимликни ихтиёр қилдим! — деди.

Сулаймон алайҳис салом бу сўзни эшитиб:

— Эй бандаи Худо, бу тўтини менга сот! — деди. Шундай қилиб, у тўтини сотиб олди ва озодликка қўйиб юборди. Тўти деди:

— Эй пайғамбари Худо, менга яхшилик қилдинг, эвазига мен ҳам яхшилик қилай, тахтингни остида хазина бор, уни ол!

Сулаймон алайҳис салом:

— Эй тўти, ер остида хазина борлигини била туриб, наҳотки ўзингни бандга тушишингни билмаган бўлсанг? — деди.

Тўти:

— Ё Расулаллоҳ, мана бу: «Изо жаака-л-қазоу аъма-л-басару», яъни сен томон қазо келса, кўзлар кўрмай қолур, деган хабарни эшитмаганмисан? — деди ва Сулаймон салом олдидан учиб кетди.

Бир куни Сулаймон алайҳис салом бир биёбондан ўтиб кетарди. Бир оздан кейин қараса бир киши тўтининг икки оёғидан боғлаб, кўтариб кетаяпти. Меҳтар Сулаймон:

— Эй тўти, яна қўлга тушдингми? — деди.

Тўти:

— Эй пайғамбари Худо, бу киши мени тутишни хоҳлади, мен эса қочишни, Худойи таолонинг қазосига чора йўқ. Барча томоним ёниб турган оловга ўхшади, ҳеч тарафга учолмадим, ўғлонларнинг тузоғига илиндим. Ўша онда нидо эшитдим: «Мошоъаллоҳу кона ва мо лам яшаъ, лам якун», яъни Худо нимани хоҳласа, ўша бўлади, нимани хоҳламаса, бўлмайди. Демак, пушаймоннинг фойдаси йўқ! — деди.

Байт:

Келса сенга ранжу алам ушбу дам,
Ҳеч иссиқ қотимас агар еса ғам.
Жоъ-ал-қазоу аъма-л-басар,
Айғил бу сўзни сан дам-бадам.

Илоҳо, ул султони салтанат шиору комкорни¹ ва мен шикастани ҳамда барча мусулмонларни охирги дамда иймонини насиб этиб, қазойи хайрни ато қилгил, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирин!

¹ Комкор — бахтиёр.

² Раҳматуллоҳи алайҳи — унга Аллоҳнинг раҳмати бўлсин.

Йигирма иккинчи боб
Ҳасан Басрий раҳматуллоҳи
алайҳнинг ҳикояти

Ривоят қилишларича, бир кун Ҳасан Басрий Қуръон тиловат қилиб ўтириб, «Саломун алайкум тибтум, ф-адхулу холидийна»¹ деган оятга етди. Эй бечора Ҳасан, қиёмат куни барча жаннатийларни етаклаб биҳиштга кирсам ва жаннат менга пешвоз чиқса, деб орзу қилар эдинг. Шу пайт ғойибдан нидо эшитди: «Эй Ҳасан, менинг бандаларимдан ҳар бири бу орзуни қилади, аммо улардан фақат бир кампиргина бунга муяссар бўлади».

Ҳасан Басрий муножат қилиб:

— Илоҳим, ул кампир қаерда? — деди.

Нидо келди:

— Фалон маҳаллада.

Ҳасан Басрий ўша аёлнинг мулозаматига бориб, эшикни қоқди. Ичкаридан:

— Бу заифу шикастанинг эшигини қоқаётган ким? — деган овоз келди. Орқасидан: — Эй Хожа Ҳасан мен куйяпман! — деди.

Хожа:

— Эй синглим, қандай куйяпсан? — деб сўради.

Аёл деди:

— Бугун уч кеча-кундузки, фарзандим ҳеч нарса еган йўқ. Бу кеча Худойи таолонинг қўрқинчидан шундай йиғладимки, жигаримнинг қони билан қозон

¹ Салом алайкум, тавба қилган эдинглар (жаннатга) киринглар, у ерда абадий қоласизлар (Қуръон).

тўлди, фарзандларимга тасалли бериш учун шу қонни ичирыпман.

Хожа Ҳасан:

— Гапларинг ҳақ, Худойи таоло жаннатни сенга бекорга бермаган экан,— деди. Сўнг ўзича: «Мен Қуръон ўқиб ўтираверибман, бу заифа эса Худойи таолонинг қўрқинчидан юраги қон экан» деб ҳайронликда ўтирган эди, аёл унга:

— Эй Хожа Ҳасан, биров ўтир, — деди.

Сўнг таҳорат олди, икки ракаат намозни ўқиб, бошини саждага қўйди ва деди:

— Илоҳим, шу давргача менинг сирим яширин эди, энди уни Хожа Ҳасан билди, карам қилиб, мени бу жаҳондан ол,— дея жонини Ҳаққа таслим қилди.

Ҳикоят

Ривоят қилишларича, Ҳақ субҳонаҳу ва таоло Адн жаннатини яратиб, Жабраил алайҳис саломга нидо қилди: «Бориб, жаннатни томоша қил, солиҳ бандаларим учун уни қандай яратганимни кўр». Фармонга мувофиқ жаннатни томоша қилиб, кўшклар ичида бир кўшкни кўрди. Марвариддан қурилган етмиш минг эшиги бор эди. Ҳар бир эшиги лаъл ва ёқут билан безатилган, ҳар бир эшик ораси юз йиллик йўл, ҳар бир эшикнинг минг бир боғи, ҳар боғда минг қаср, ҳар қасрда минг тахт, ҳар тахт устида минг гавҳар, ҳар гавҳарнинг олдида минг товоқ олтину кумуш, ҳурларнинг қўлида етмиш минг ҳар хил либослар бор эди.

Ҳурларнинг бири Жабраил алайҳис саломни кўриб, табассум қилди. Тишларидан нур зоҳир бўлди, Аршнинг фаришталари бу нури тажаллий деб бошларини саждага қўйдилар.

Ҳалиги ҳур:

— Эй фаришталар, бошларингизни кўтаринглар, бу тажаллий нури эмас, бу бизнинг тишимизнинг ёруғлигидир,— деб бонг урди.

Жабраил алайҳис салом:

— Илоҳо, бу ҳурларни қайси бандаларинг учун яратибсан? — деди.

Парвардигордан: «Ва амма ман хофа мақома раббиҳи ва наҳа-н-нафса ан-ил-ҳава, фа иннал жанната ҳийа-л-маъво», — деди, яъни ҳар ким Худойи таолодан қўрқиб, ҳавойи нафсидан ўзини сақласа, шундай мартабага етгай, Аллоҳу таоло ўз фазли карамидан шундай қилса, ажиб ва ғариб жойи йўқ.

Байт:

Яхши амални жазоси¹ будур,
Ким буни қилмаса сазоси² будур.

Илоҳо, бирлигинг ҳаққи ҳурматидан мен маҳзун³ нотавонни ва барча мўъминларни ўша мақомда тутиб, ўз дийдорингни насиб этгайсан, ё илоҳ-ал-оламин, ё ҳайр-ан-носирин!

¹ Ж а з о — мукофот.

² С а з о — азоб, қийинчилик.

³ М а ҳ з у н — ғамгин.

Йигирма учинчи боб
Шайтони лаъин¹нинг
ҳикояти

Ривоят қилишларича, қиёмат куни «оманна биҳи ва садақно» (унга иймон келтирдик ва ростлигини тасдиқладик) мазмунига кимки дохил бўлса, Ҳақ таоло унга лутф кўрсатиб, Муҳаммад алайҳис салом умматларининг гуноҳини кечиради. Шунда бу қадимий душман (яъни Шайтон) ҳасрат ўтида куйиб:

— Илоҳим, менинг фармонимни тутиб, сенинг фармонингга бўйсунмаган кишиларни бугун мен билан бирга дўзахга юбор, чунки мен сенга юз минг йиллаб куллик қилдим. Одам сабабли бир марта фармонингдан чиқдим ва абадий қувилдим, энди бу гуноҳкорларни қўймасман, ўзим билан дўзахга олиб бораман, — дейди.

Саттор-ул-уйуб²дан нидо келади:

— Эй малъун, менинг бандаларим танлари билан фармонбардорлик қилсалар ҳам, кўнгилларида сенга душман эдилар. Яна билгилки, мен уларнинг Худоси эрурман, уларнинг икки жойда гувоҳлари бор, бири тил ва бири кўнгиллари, мендан ўзгани Аллоҳ демас.

Шундан сўнг фармон бўлади:

— Эй фаришталар, икки минбар келтиринглар, бирида Имоми Аъзам ўтирсин, бирида Имоми Шофиъий ўтирсин, бу малъун билан баҳс қилсинлар.

Шунда бу икки имом минбарда ўтиришади. Ҳақ таолодан нидо келар:

— Сизлар гасб ҳақида қандай ҳукм чиқардинглар?

¹ Лаъин — лаънатланган, лаънати.

² Саттор-ул-уйуб — айбларни ёпувчи, яъни Аллоҳ.

Ҳазрати Имоми Аъзам айтади:

— Эй бор Худоё, кимки бировнинг ерини гасб билан олиб, зироат қилса, агар ер эгаси келиб даъво қилса, мен ерни эски эгасига ҳукм қилдим.

Шу замон Тангри таолодан фармон бўлғай:

— Эй малъун, сен гуноҳлар уруғини бандаларимнинг кўнглига эқдинг, энди кўтаргил, мен қулларимни доруссалом¹га юборай.

Яна фармон бўлғай;

— Эй Имоми Шофиъий, сен қандай ҳукм қилар эдинг?

Имоми Шофиъий айтади:

— Илоҳим, менинг ҳукмим шундайки, киши гасб билан бировнинг ерини олса, ибрат учун, эккан уруғингни ердан ол, деб эски эгасига ҳукм қилар эдим.

Ҳақ таолодан яна фармон бўлғай:

— Биз ҳам Имоми Шофиъийдек ҳукм қилдик. Эй малъун, қулларимнинг кўнгилларига эккан ҳар гуноҳингни энди ўзингни бўйнингга ортиб, дўзахга юбораман, бандаларимни покиза қилиб, жаннатга киритаман. Эй малъун, Канъонда юз берган Юсуф билан акаларининг қиссасидаги воқеани энди сенинг бошингга солгайман.

ҲИКОЯТ

Ривоят қилишларича, ҳазрати Юсуф алайҳис саломнинг акалари Канъондан озиқ-овқат олгани Мисрга келдилар. Юсуф алайҳис саломнинг даргоҳига етиб келишганда, Юсуфнинг яқинлари унга:

— Канъондан бир карвон келибди,— дейишди. Юсуф алайҳис салом:

— Уларни менинг ҳузуримга олиб келинглар! — деб буюрди.

Олиб келдилар. Юсуф алайҳис салом:

— Сизлар кимнинг фарзандлари бўласизлар? — деб сўради.

— Биз ҳазрати Яъқуб пайғамбарнинг ўғиллари бўламиз — дейишди.

¹ Саломатлик уйи, яъни жаннат.

— Неча ўғиллари бор? — сўради.
— Биз ўн бир ўғилмиз, улардан биттаси ғойиб бўлган, — дейишди.

Биттаси:

— У девона бўлиб қолган эди, шунинг учун йўқолиб қолган, — деди.

— Ўша ўғилнинг оти нима эди? — сўради Юсуф алайҳис салом.

— Оти Юсуф эди, — дейишди улар.

Юсуф алайҳис салом бетоқат бўлиб деди:

— Агар Юсуфни кўрсангиз танийсизларми? — деб сўради.

— Таниймиз, — дейишди улар.

Юсуф алайҳис салом юзларидан бурқаъ (парда)ни олдилар. Барчалари уни таниб, оёғига йиқилдилар.

Юсуф алайҳис салом:

— Бу барчангизга интиқом бўлди, — дедилар.

Бу сўзларни эшитиб, барчалари ҳижолатдан вайрон бўлдилар, ўзларидан асло хабарлари йўқ, ханг-манг ва лол эдилар. Юсуф алайҳис салом уларни бундай изтиробда кўриб, тахтдан тушди ва:

— Худойи таолони ҳаққи ҳурмати учун менга қилган ҳар жафоларингизни кечирдим, — деб уларга подшоҳона хилъатлар кийдирди. Яна барчасига узрлар айтиб:

— Бу ишларнинг барчаси шайтоний ишлар эди, — дея акаларини тил билан ранжида қилдилар.

Ҳақ таоло шайтонга деди:

— Юсуф подшоҳи мажозий эди, акаларини тил билан ранжида қилиб, гуноҳларини афв қилди, уларга эҳсонлар ато этди. Мен эса подшоҳи ҳақиқийман, «архам ур-роҳимийн»¹ менинг сифатимдир, қулларимга уларнинг ота-оналаридан ҳам меҳрибонроқман. Демак, мен уларга нечун лутфу қарам қилмайин. Эй малъун, билгилки, Юсуф алайҳис салом отаси билан учрашгач, менинг даргоҳимга назар қилиб: «Неча минг қуллар менинг кўл остимдадир, мен уларни озод қилдим», — деди. Сўнг барча қулларини тўплади. Ҳазрати Яъқуб алайҳис салом қарасалар, Юсуфнинг кўп қуллари

¹ Архам ур-роҳимийн — меҳрибонларнинг энг меҳрибони.

айбдор экан, бири оқсоқ, бири чўлоқ ва ҳоказо, айбдор қулларга кийимлар бериб деди:

— Эй дада, мен буларни олдим, чунки улар карам ва эҳсонга сазоворроқдирлар.

Ҳақ таоло шайтонга деди:

— Эй малъун, менинг Юсуфим отасининг олдида шунча айбдор қулларни озод қилди, мен акрам ул-акрабийн¹ бўлатуриб, ўз қулларимни нечун дўзахдан озод қилмайин.

Шунда Ҳақ таолодан фаришталарга:

— Шайтони лаъиннинг бўйнига занжир солиб, дўзахга элтинглар,— деган фармон бўлади.

Фаришталар шайтоннинг қўл-оёғини занжирлаб, дўзах сари қанча ҳаракат қилсалар ҳам ўрнидан қимирлата олмагайлар. Фаришталар Ҳақ таолога нидо қилиб:

— Алим ва хабирсан², бу малъунни зўр билан тебрата олмаяпмиз, бунинг ҳикмати нима? — дейишади.

— Эй фаришталар, унинг бўйнидан тавқи лаънатни олинглар,— деган фармон бўлади. Олишгач, жаҳаннамдан бир ит чиқиб, шайтоннинг ҳалқумидан тутиб, дўзахга олиб кетади. Ҳақиқат аҳллари жаннат аҳлига башорат бериб, шайтоннинг бўйнидан тавқи лаънатни олмагунча дўзахга кирмади, деб хабар берадилар. Демак, мўъминларнинг илоҳий маърифат тавқини бўйнида бўлса нечун доруссаломга бормасин.

Худовандо, бу маърифат тавқини бўйнимга солгил-ки,
Байт:

Будур икки жаҳонни обрўйи,
Халойиқнинг ҳамиша жўстужўйи³.

Илоҳо, мен шикаста фақир хору зорни ва барча мўъминларни камоли караминг бирла иймонимизни сақлагил, ё иллоҳ-ал-оламин, ё ҳайр-ан-носирин!

¹ Акрам ул-акрабийн — карам қилувчиларнинг энг карамлиги.

² Алим ва хабир — ҳамма нарсани билувчи, улардан хабардор.

³ Жўстужўй — қидириш, излаш.

Йигирма тўртинчи боб

Нишопур подшосининг ҳикояти ҳамда мазлумнинг воқеаси

Ривоят қилишларича, Нишопур вилоятида бир подшо бор эди, унинг замонида бир тўда қароқчи пайдо бўлди. Одамлар келиб подшога:

— Фалон мавзеда бир жамоа йўлтўсарлар пайдо бўлибди,— деб арз қилдилар.

Подшо қароқчиларни тутишга буюрди. Подшо одамлари бориб, уларни тутиб келдилар. Қароқчилардан бири қочиб кетди. Подшо ясовуллари бир-бирига қараб, ўзаро маслаҳат қилишиб, бир гуноҳсиз кишини ўғирликда муттаҳам тутиб, қароқчилар билан бирга боғлаб, подшо ҳузурига келтиришди. Уларни зиндонга ҳукм қилди. Бу йигит барча воқеани айтса ҳам, ҳеч ким унинг гапини қабул қилмади. Уни ҳам зиндонга ташладилар. Йигит зиндонда таҳорат қилиб, икки ракаат намоз ўқиб, Худога мурожат қилиб деди:

— Худоё Худовандо, менинг ҳолим ўзингга маълум, гуноҳим йўқ, ёлғон тухмат билан мени шундай балога мубтало қилдилар, агар подшоҳи мажозий билмаса, сен подшоҳи ҳақиқийсан. Эй бечораларнинг суянчи ва эй мазлумларнинг додига етувчи, эй фақирларнинг мададкори, мени бу балодан халос эт.

Подшо тахт устида ётар эди. Подшони тахти билан ерга кўтариб ур, деб бир фариштага фармон бўлди. Фаришта подшони тахти-пахти билан кўтариб ерга урди. Подшо тахтдан ерга қулаб, ҳушини йўқотди. Ҳушига келиб, яқинларини чақирди ва уларга:

— Менинг тахтимни кўтариб урган кишини топинглар,— деб буюрди.

Ҳар қанча истасалар ҳам тополмадилар.

Охири:

— Бу бирорта девнинг иши,— дедилар.

Подшо «субҳоналлоҳ» калимасини кўп ўқиб, ўзига дам урди. Сўнг уйкуга ётди. Фаришта келиб, яна тахтини кўтариб ерга урди. Подшонинг кўрқинчи яна ошди. Подшо ўзича: «Бу девнинг иши эмас, мендан бир ёмонлик ўтганга ўхшайди, бунинг шумлигидан менга хабар беряпти» деб ўйлади ва барча яқинларини чақириб: «Зиндондан хабар олинглар» деб буюрди. Зиндондан хабар олишди. Зиндонбонлар:

— Зиндондагилар ичида бир йигит бор, доим: «Менинг гуноҳим йўқ, Худовандо, гуноҳсизлигимни ўзинг яхши биласан, менинг фарёдимага ет» дейди.

Подшо яқинлари бу ҳақда подшога арз қилдилар. Подшо йигитни зиндондан чиқариб:

— Сенга зулм етибди,— деди.

Йигит унга:

— Мени ўғрилар билан тутиб олиб келдилар, яқинларингга қанча ялинсам ҳам, беғуноҳман десам ҳам, қулоқ солишмади. Сен эса аҳволимни сўраб билмадинг, мени зиндонга гирифтор қилдинг. Мен айтиб берай, қароқчилар ўн киши эди, улардан бири қочиб кетди, унинг ўрнига мени тутиб келдилар. Қутилишга ҳеч чора топмадим, иложисиз Худого арз қилдим,— деди.

Подшо бу сўзни эшитиб, унга илтифотлар қилиб, узрлар айтди. Сўнг деди:

— Эй йигит, мени сендан уч сўровим бор. Бири шуки, мендан ҳар қандай хато ўтган бўлса, мени кечир. Иккинчиси шуки, ўн минг танга берай, уни қабул қил. Учинчиси шуки, мендан нима хоҳласанг, сўра.

Йигит йиғлаб деди:

— Эй подшо иккисини қабул қилдим. Бир шуки, мени беғуноҳ зиндонга солдинг, буни кечирдим. Иккинчиси шуки, ўн минг тангани қабул қилдим, уни фақир ва муҳтожларга сарф этаман, савоби эса сенга бўлсин. Аммо охиргисини қабул этмасман, сабаби шуки, бу тухматни сенинг одамларинг менга қилишди, менга тухмат қилишди деб, бу сўзни барча халойиққа айтсам ҳам, қабул қилишмас эди, Ҳақ таолого арз қилдим,

сендек подшони тахт билан кўтариб ерга урди. Бу сўзни эшитиб, ҳозир бўлганларнинг барчаси: «аҳсанта»¹ деб подшога уни таъриф қилдилар. Подшо йигитга ўн минг тангани бриб, иззату икром қилиб, кетишга ижозат берди.

Илоҳо, мен бечора хору зорни барча мўъминлар билан ўз йўлингда собитқадам қилгил, ё илоҳ-алламин, ё ҳайран-носирин!

¹ Аҳсанта — офарин сенга.

Иигирма бешинчи боб

Хожа Ҳисом Рабиъ ҳикояти

Ривоят қилишларича, Хожа Ҳисом Рабиъ Худойи таолонинг кўрқинчидан кеча-кундуз ухламас эди. Унинг бир қизи бўлиб, бир куни дадасидан:

— Эй ота, нега ухламаяпсиз, кеча-кундуз ором олмайсиз? — деб сўради.

Хожа деди:

— Эй кўзимнинг оқу қораси, олдинда бир қоронғилик бор, қиёматнинг бир куни дунёнинг минг йилига тенг.

Қизи деди:

— Эй ота, уйдаги гап бозорга тўғри келмас.

Ота бу сўзни эшитиб, наъра тортиб, фарёд уриб, ерга йиқилди ва хушидан кетди. Бироздан сўнг ўзига келиб:

— Бир ўқ келиб жонимга тегди, агар оламдан кўз юмсам, сен ялангбош бўлиб айт: «Эй Илоҳим, даргоҳингга отамни иззати бўлса, мени ва отамни раҳматингга ол», — деб муножат қилгин, деди.

Шуни деб Хожа Ҳисом жонини Ҳаққа таслим қилди. Қиз отасининг васиятига амал қилиб, ялангбош бўлиб, муножат қилган эди, хотиф¹дан овоз келди:

— Бошингни ёп, отанг гўр ҳисобини тирикликда қилиб қўйган эди, биз уни ярлақадик.

Хожанинг бир муриди бор эди. Хожа оламдан ўтган куни халифа йўқ эди. Уни ўзига халифа² қилиб кетган эди. Усиз Хожани дафн этдилар. Халифа устозининг қабрини очиб, кўрмоқчи бўлди. Гўрни очиб қарса, ҳеч

¹ Х о т и ф — ғойибдан келадиган овоз.

² Х а л и ф а — бу ерда ўринбосар маъносига.

ким йўқ. Халифа ҳайрон бўлди. Хожанинг уйига бориб, қизидан сўради:

— Буни биламан,— деди қиз.

— Бу қандай маълум бўлди? — сўради халифа. Қиз мана бу оятни ўқиди: «Рабби, ло тазарни фардан ва анта хайр-ул-ворисийн»¹. Отам ҳамиша бу оятни ўқир эди, илоҳим, гўрда ёлғиз қолдирмагин, дер эди, деган сўзни эшитиб, халифа зор-зор йиғлаб қайтди.

Алғараз маълум бўлдики, Худойи таборак ва таоло ҳар куни икки фариштага фармон қилурким, улар: «Эй тириклар, сизларни Худойи таоло ўлмоқ учун яратибди, то қиёмат тонги отмагунча бошингизни кўтара олмассизлар»,— дейишади.

Бас, эй азиз, ўлим овозаси ҳар куни келиб туради, сен ҳеч хабардор бўлмассан, бу алдоқчи дунё жафосига ботиб, нарса йиғишга машғулсан, ох, ўлган пайтингда азиз жонингни қуши тан қафасидан учса, у пайтда юз минг зору тазарру қилсанг ҳам фойдаси бўлмас.

Байт:

Ҳар нафас умр эрур пургуҳар²,
Этма ҳисоб бирла ани баробар(?)
Балки ганиматдир тириклик санга,
Хос тириклик била ўлмак (лик) санга.
Қилсанг агар тавба йигитликда сан,
Арши азим соясида бўларсан.

ҲИКОЯТ

Ривоят қилишларича, бир куни ҳазрати пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам чаҳор ёр³ — ризвонуллоҳи таоло алайҳим ажмаъин (уларнинг барчасидан Аллоҳ рози бўлсин) билан ўтирган эдилар. Сўрадилар:

— Ё Расулаллоҳ, тирикликка қанча ишончингиз бор?

¹ Парвардигорим, мени ёлғиз қўйма, сен ворисларнинг яхшироғисан.

² Пургуҳар — тўла гавҳар.

³ Чаҳор ёр — тўртта дўст, яъни пайғамбарнинг тўрт дўсти— Абу Бакр, Умар, Усмон ва Али.

Расул алайҳиссалом айтдилар:

— Эй ёронларим, мен сизларга жавоб берайин, аммо айтингларчи, сизларнинг қанчалаик ишончингиз бор? Абу Бакр разийаллоҳу анҳу дедилар:

— Ё Расулаллоҳ, бомдод намозидан сўнг пешин намозига ишончим йўқки, уни ўқий оламизми ёки йўқми?

Ҳазрати Умар деди:

— Ё Расулалоҳ, пешин намозини ўқисам, аср намозини ўқишга ишончим йўқ.

Ҳазрати Усмон разийаллоҳу анҳу деди:

— Ё Расулаллоқ, намози асрни ўқисам, шом намозини ўқишга ишончим йўқ.

Пайғамбар алайҳис салом дедилар:

— Ҳайҳот, ҳайҳот. Эй ёронларим, сизлар ўлимни жуда узоқ тасаввур қилар экансизлар, менки, Муҳаммадман, билмайманки, ўнг томонга салом бериб, чап томонга салом бергунча тирикманми ёки йўқми.

Яна пайғамбар алайҳиссалом дедилар:

— Биродарим Юсуфга ажал келди, эшикдан уйга кириб, Зулайҳога учрашишга қўймади. Азроил алайҳис салом келиб, отнинг тепасида жонини олди. Марям разийаллоҳу анҳога ажал келди, ўғли Исога таом пиширган эди, ифтор вақти эди, таомни сузишга қўймадилар, жонини олди.

Бас, эй биродари азиз, билгилки, ҳаётининг вафоси йўқдир, тирикликдан мақсад охират тадбирини қилиш, шундагина расво бўлмайсан. Ҳақиқат аҳллари айтадиларки, одам гўристонга ибрат кўзи билан боқиши керак.

ҲИКОЯТ

Нақл қилишларича, ҳар куни беш ердан икки фаришта беш марта нидо қилади: бири — Каъбаи муаззамада, бири — ҳазрати пайғамбар алайҳис саломнинг равзаларида¹. Улар калта овоз билан нидо қилиб айтдиларки, «Эй одам фарзанди, бугун пайғамбар алайҳиссаломнинг суннатларини тарк қилманглар, эрта-

¹ Равза — қабр.

га қиёмат куни шафоатдан махрум қоласизлар». Яна бир нидо Байтул-муқаддас¹ да бўлади. У ерда айтади: «Кимки тўқсон тўққиз фоиз ҳалолга бир фоиз ҳаром кўшиб, тўн қилиб кийган бўлса, бир фоиз ҳаром сабабли қилган тоатлари қабул бўлмайди». Яна бир нидо бозорда бўлади. У ерда айтадилар: «Вой ўшал кишиларнинг ҳолигаким, олишда оғир қилиб олади ва беришда енгил қилиб беради, бу шумлик туфайли иймонидан жудо бўлади». Яна бир нидо гўристонда бўлади. У ерда айтадилар: «Шундай кишиларнинг ҳолига войким, дунёда иззат-ҳурмат кўришга машгул бўлдилар, энди эса қиёматгача гўрда ётгайлар».

Эй ёри азиз, гўр икки ҳолдан ўзга эмас: ё жаннат боғларидан бир боғдир ёки дўзах тубларидан бир тубдир, бунда илону чаёнлар билан ҳамнишин бўлиб, азобга гирифтор бўлади.

Бир куни пайғамбар алайҳис салом дедилар:

— Эй мўъминлар, кимки ўлиб, гўристонга олиб борилса, гўристондаги кўмилганлар бу ўликнинг олдига келиб: «Эй ўлик, қандай амал келтирдинг, агар яхши амал келтирмаган бўлсанг, бу ерда илон ва чаёнлар билан ҳамнишин бўласан» дейишади.

Байт:

Худовандо, ўзингдан ғофил этма,
Саодат офтобин ҳойил² этма.

Яхши амаллар қилган кишига қандай хуш-саодатлар ва ёмон амаллар қилиб, қиёмат куни лол қолувчиларга қандай бадбахтлигу, қандай зарар.

¹ Байтул муқаддас — ҳозирги Иерусалим.

² Ҳойил — даҳшатли, кўрқинчли.

Йигирма олтинчи боб

Абу Суфён Саврий ҳикояти

Ривоят қилишларича, бир куни Абу Суфён Саврий раҳматуллоҳи алайҳ шайтони лаъин билан учрашиб қолди ва унга деди:

— Эй шайтон, сенинг ишларингга таажжубдаман, хабарларда кўрдимки, етмиш минг йил Худойи таолога ибодат қилибсан, яна етти ер ва осмонда бир қарич жой йўқки, сен унда Худойи таолога сажда қилмаган бўлсанг, охири фармонга бўйсунмай, исёну туғён билан кофир бўлдинг.

Шайтон деди:

— Эй Суфён, дўст — дўстнинг қадрини яхши биласан, мен сендан бир сўз сўрайин, шунга жавоб бер. Худодан фаришталарга фармон бўлди: «Мен ўзимг халифа яратурман, у менинг ҳузуримда пок дўст бўлғуси». Бу сўзни эшитиб: «Илоҳо, у биздан нимас билан ортиқ бўлади?» деб сўрадим. Фармон бўлди: «Инни аъламу мо ло таъламун», яъни мен билганини сизлар билмайсиз», деб. Одам сафийуллоҳни яратгандан сўнг фармон бўлди: «Сизлар Одам ҳақида сўзлар айтар эдингиз, энди унга сажда қилинглар». Рашк мени танг қилди, дедим: «Мен учун сендан ўзгага сажда қилмоқ нолайиқ».

Байт:

Худоё раҳматингдин қилма навмид¹,
Ки фазлинг бирла қилгил лутфи жовид².

¹ Навмид — ноумид, умидсиз.

² Жовид — абадий.

Ҳикоят

Ривоят қилишларича, бир куни амирул-мўъминин Умар разийаллоҳу анҳу Каъбага кириб қараса, шайтони лаъин ҳарамда ўтирибди, Ҳазрати Умар:

— Эй малъун, сен Ҳақ субҳонаҳу ва таолонинг душманисан, унинг дўстлари манзилида нима қилиб ўтирибсан? — деди.

Шайтон алайҳ-ил-лаънага¹ бу гап қаттиқ тегиб, деди:

— Эй Умар, бу ер ноқларнинг ери, деб менга таъна қилма, менга назар қил, сўнг ўзингга бок. Эй Умар, мен малъун аввал аъло даражада эдим, Ҳақ субҳонаҳу ва таолонинг тасбиҳ билан ёд қилар эдим, сен ўша пайтларда бу Каъбани бутхона қилиб, бошингни бутларга қўяр эдинг. Энди эса Аллоҳу таоло ўз тақдири билан мени мардуд² ва малъун, сени эса мақбулу манзур қилибди. Менга кўп таъна тошини отаверма.

Ҳазрат Умар шайтондан бу сўзларни эшитиб, жавоб бермай қолди. Шунда у қўйидаги нидони эшитди: «Эй Умар, нега жавоб бермай турибсан? Бугун Худойи таолодан бегона ким-у, бегона эмас ким?».

Ҳикоят

Келтиришларича, бир йигит бўлиб, у доим: «Менинг орзум шайтон билан учрашиш» дер эди. Бир куни шайтон: «У йигитни васвасага солмасам ҳам, фиқру фужур билан шуғулланиб юрибди, борди-ю, юзма-юз мулоқот қилсам, ўша онда иймонини оламан» деди. Шу хаёл билан одам суратига кириб, йигитнинг олдига келди. Йигит ундан:

— Сен кимсан? — деб сўради.

— Иблисман,— деб жавоб берди у.— Сен мени кўришни хоҳлардинг, бугун мен сенингдек дўстимни кўргани келдим.

Йигит бу қадимий душман шайтон эканини, бугун

¹ А л а й ҳ и л л а ъ н а — унга лаънатлар бўлсин.

² М а р д у д — қувилган, ҳайдалган. Шайтон жаннатдан ҳайдалган.

унга душманлик қилгани келганин билди. Йигит табассум қилиб деди:

— Эй малъун, сени нима учун кўрмоқчи бўлганлигимни биласанми?

Шайтон ундан:

— Эй дўстим билмадим, қандай мақсадинг бор? — деб сўради.

Йигит деди:

— Сенга бир саволим бор, шуни сўрасам деб доимо сени эслаб юрамдим.

Шайтон:

— Майли сўра,— деди.

Йигит:

— Эй малъун, нима учун Одамга сажда қилмадинг? — деб сўради.

Шайтон деди:

— Эй йигит, сен ўзинг ҳукм қил, мен қандай қилиб Одамга сажда қилай, у тупроқдан яралган, мен эса оловдан.

Йигит шайтоннинг юзига тупуриб:

— Эй малъун, нима учун одамга хотин бўлиб, қўйнига кириб, яқинлик қилдирасан¹, ваҳоланки, Одамга сажда қилишдан ор қилган эдинг, бундай номаъқул ишдан эса ор қилмайсан,— деди.

Шайтон унга:

— Эй йигит, мақсадим иймонингни олиш эди, мени шарманда-ю шармисор қилдинг, то сен ўлмагунингча олдинга келмайман,— деди.

Бас, эй бандаи мўъмин, ҳар кимнинг кўнгли иймон чироғи билан равшан бўлса, у хоҳ фосиқ, хоҳ солиҳ бўлсин, оқибати саодат билан тамом бўлади, шайтони лаъин уни енга олмайди.

Байт:

Агар олсанг менинг жонимни, ё раб,
Ҳалолдан сақла доим они, ё раб,
Саодат бирла сан жонимни ёрут,
Ҳидоят бирла иймонимни ёрут.

Илоҳо, ман дуоғўйи шикастани ва жамиъи мўъминларнинг иймонин шайтон ғорат қилишидан сақла, ё илоҳ-ал-оламин, ё хайр-ан-носирин!

¹ Бу ерда эркакларнинг уйқуда «шайтон» бўлиб қолиши назарда тутилмоқда. Эркак уруғининг оқиб кетиши (поллюция) «шайтон» бўлиб қолиш дейилади.

Йигирма еттинчи боб

Хожа Ҳасан Нурий раҳматуллоҳнинг ҳикояти

Ривоят қилишларича, Хожа Ҳасан Нурий Ҳақ субҳонаҳу ва таолонинг зикридан бир лаҳза узоқ бўлмас эди, унинг ажойиб сифатлари бутун оламни тутган эди. Шунинг учун одамлар унинг ҳузурига оқиб келишарди.

Бир куни икки йигит шаҳардан чиқиб, унинг олдига жўнадилар. Бир неча муддатдан кейин Хожанинг шаҳарига етиб келдилар ва бир дўконга кирдилар. Бу ерда турган икки мушук бир-бирига:

— Бугун Хожа Ҳасан Нурий раҳматуллоҳи алайҳ оламдан ўтди,— дер эди.

Йигитлар буни эшитиб:

— Инна лиллаҳи ва инна илайҳи рожиун *,— дедилар. Сўнг бир-бирларига: — Тириклариди кўрол-масак ҳам, ҳеч бўлмаса бориб қабрларини зиёрат қилайлик,— деб йиғлаб жўнашди.

Йўлда бир киши уларга учраб, аҳвол нима эканини билгач:

— Мен Ҳасан Нурий бўламан,— деди.

Йигитлар Хожанинг тириклигини кўриб, хурсанд бўлдилар ва беҳуш бўлиб йиқилдилар. Бироздан сўнг ўзларига келганларида, Хожа улардан:

— Нега хушдан кетдинглар? — деб сўради.

— Шаҳарга етиб келиб, бир дўконга кирсак, икки мушук бир-бирига: «Хожа Ҳасан Нурий оламдан ўтди» дейишди. Биз эшитиб ғамга чўкдик ва тириклариди

* «Бизлар Аллоҳники ва албатта, бизлар унга қайтувчилармиз». Одатда бировнинг ўлгани ҳақида хабар келса, шу оят ўқилади.

кўролмадик, ҳеч бўлмаса қабрларини зиёрат қилайлик, деб келаётгандик. Алҳамдулиллоҳ, сизни тирик кўрдик. Ўлган киши қандай тирик юрибди, деб ваҳима босди ва хушдан кетиб йиқилдик,— дейишди йигитлар.

Хожа бу ҳикоятни эшитиб, зор-зор йиғлади ва деди:

— Бир лаҳза Ҳақдан ғофил бўлган эдим, кўкдан менинг ўлганимниг овозаси келибди.

Демак, Худойи таолонинг ёдидан доим ғофил бўлиб, маккор дунёнинг муҳаббатига гирифтор бўлган кишиларнинг ҳолига вой. Охират ишларидан ғофил кишининг ҳоли қиёмат уни қандай бўлар экан?

Ҳикоят

Ҳазрати пайғамбар алайҳис салом дедилар:

— Кимки Ҳақ субхонаху ва таолонинг ёдидан ғофил бўлса, осмондан: «Фалон ибн Фалоннинг ўғли ўлибди» деган нидо келади. Чунки Худойи таоло фармон қилади: «Кимки мени эслашдан ғофил бўлса, у ўлик билан тенг».

Демак, тирикликнинг лаззати Худойи таолони эслаш билан бўлади, чунки ўликлар тирикликни орзу қилмайди, фақат бир ишни орзу қилади, яъни бир марта тирилиб дунёга борсак, Худойи таолони яхши сифатлар билан ёд қилсак, дейди. Бироқ, улар бу орзуга етолмайдилар. Демак, охират гамини дунёда емоқ керак, тирикликни эса ғанимат тутмоқ лозим. Ўлгандан сўнг надоматнинг фойдаси бўлмас.

Бир уни Хожа Ҳасан Нурий Каъбани тавоф қилишга бораётган эди. Бир саҳрога етди. Иссиқдан сақланиш учун соя топломади. Бироз йўл юргач, бир дарахт кўринди. Хожа тез юриб, дарахтга етди. Дарахт остида бир қудуқ бор эди. Қудуқни кўриб, хурсанд бўлиб кетди. «Челак бўлса, соз бўларди, сувдан олиб ичардим» деб ўйлади. Шу пайт бир гуруҳ охулар кўринди. Қудуқ бир онда сув билан лиммо-лим бўлди. Охулар сув ичишиб, орқага қайтишди.

Хожа Ҳасан сув ичмоқчи бўлиб, қудуққа яқинлашган эди, ногоҳ қудуқ суви пастлаб кетди. Буни кўриб:

— Илоҳим, охуларга сувни қудуқнинг лабига келти-

риб бердинг, Ҳасаннинг сувини эса қудуқнинг тагига тушириб юбординг, бунинг ҳикмати нима? — деди.

Нидо келди:

— Эй Ҳасан, челақка таваккул қилдинг, бизга таваккул қилмадинг. Охулар бизга таваккул қилди. Кимки бизга таваккул қилса, дунё ва охиратдаги ҳожатларини равон қилурмиз.

Байт:

Худоё, раҳматингни шомил¹ эткил,
Таваккул борасида комил эткил.

Шундан сўнг, Ҳасан бу хитобни эшитиб, йўлида давом этар экан, вайронада ўтирган бир йигитни кўриб қолди. Хожа Ҳасан:

— Ассалому алайкум,— деди.

Йигит саломга жавоб берди.

Хожа Ҳасан:

— Эй йигит, бу ерда нима қилиб ўтирибсан? — деди.

Йигит:

— Эй Хожа Ҳасан, ғарибнинг ўтирадиган ери вайронадир,— деди.

Хожа Ҳасан:

— Эй йигит, менинг отимни сенга ким айтди? — деб сўради.

Йигит:

— Эй Хожа Ҳасан, кимки Ҳақ таолонинг ёдидан гофил бўлмаса, Ҳақ таоло унга барча нарсани билдиради,— деди ва давом этди: — Эй Хожа Ҳасан, бу учрашувдан менинг мақсадим нима эканини биласанми?

— Билмайман,— деди Хожа Ҳасан.

Йигит деди:

— Эй Хожа Ҳасан, бир нафас тўхтаб тур, то мен жонимни Ҳаққа таслим қилай, сен мени дафн эт, мақсадим шу.

Хожа Ҳасан:

— Бу ишни пайғамбар билмади, умуман, қачон ўлиш ҳеч кимга маълум эмас,— деди йигитга.

¹Ш о м и л — ўз ичига олиш, умумий қилиш.

— Ҳар кимга Худойи таоло лутф этса,— деди йигит,— у ўз қулига: «Бу фоний дунё зиндонидан боқий оламга кел», деб айтади. Бугун менга маълум бўлдики, Ҳақ субхонаҳу ва таолога етишурман.

Сўнг йигит иймонни тилга жорий қилиб, Ҳаққа таслим қилди. Хожа Ҳасан ўша онда гўр қазिशга киришиб, йигитни лаҳадга қўйди ва: «Илоҳим, ғарибу ғурбатда жон берди, уни раҳматингга ол», дейиши билан йигит гўр ичида табассум қилди. Буни кўрган Хожа ҳайратда қолди ва деди:

— Эй йигит, тирик десам, ҳеч тирик гўрга кирмас, ўлик десам, ўликлар кулмас.

Йигитдан овоз чикди:

— Авлиёуллоҳи ло ямутуна, янқалибуна мин дорин или дорин, садақа расулуллоҳ, яъни Худойи таолонинг дўстлари ўлмас, фақат бир уйдан иккинчи уйга ўтадилар.

Хожа Ҳасан бу овозни эшитиб, наъра урди, юзини қибла томонга қуйди.

Байт:

Худовандо, ўзингга ошино қил,
Халойиқ улфатидин ҳам жудо қил.

Бир кун султон-ул-орифийн¹ Боязид Бистомийдан сўрадилар:

— Эй султон-ул-орифийн, нима учун муборак юзинг кундан-кунга ўзгариб, сарғайиб бормоқда?

Султон деди:

— Эй ёронларим, бир одамнинг кўнглида тўрт нарсанинг фикру андишаси бўлса, у одамнинг юзи нега ўзгармасин?

Ёронлар:

— Эй қутб ул-ақтоб², улар қайсилар? — деб сўрашди.

Султон деди:

— Эй ёронлар; Худойи таоло Одамни яратган

¹ Султон-ул-орифийн — орифлар (Ҳаққа етишган кишилар) нинг султони.

² Қутб ул-ақтоб — авлиёларнинг пешвоси қутблар ҳисобланади, қутбларнинг пешвоси эса шу ном билан аталади.

вақта: «Аласту би-раббикум?»¹ деб нидо қилади. Кофирларнинг жонидан бошқа барча жонлар: «Қолу бало» деб жавоб берадилар. Боязиднинг жони кофирларнинг жони ичидами ёки мўминларними, бу ҳануз маълум эмас. Иккинчидан одам фарзанди туғилганда фаришталар: «Эй Худоё, бу одамга қандай фармон бўлур, некбахтми ё бадбахтми? Бу икки дафтарнинг қайси бирига ёзайин?» деб нидо қилурлар. Боязиднинг қайси дафтарда экани ҳам номаълумдир.

Учинчиси — бандага ўлим келса, Азроил унинг жонини олаётиб: «Илоҳо, банданг фоний оламдан боқий оламга сафар қилаётганда жонини иймони билан олайнму» деганда, кимга иймон саодати муяссар бўлур ва ким иймон давлатидан маҳрум ва маъюс бўлиб, бадбахтлик ва зиёнга абадул-абад гирифтор бўлғусидир. Боязиднинг жонини Азроил олаётганда унга қандай муомала этади? Тўртинчи — қиёмат куни бўлганда «аввал ўтганлар ва охир ўтганларнинг ҳаммаси арасот майдонида ҳозир бўладилар». «Фариқун фи-л-жаннати ва фариқун фис-саъйири» («Баъзи гуруҳлар жаннатда ва баъзи гуруҳлар дўзахда») нидоси пайдо бўлиб, бир гуруҳ дўзахга жўнаганда ва бир гуруҳ жаннатга юзланиб, шоду-хандон кетаётганларида Боязид қайси ичида эканлиги номаълумдир.

Байт:

Бу ҳайбат бирла бағрим пора-пора,
Агар лутф этмаса, банда на чора.

Ҳаммадан оғирроғи азиз жонни беришдир. Иккинчи — қоронғи гўрга кирмоқ. Учинчи — гўрдан чиққандан сўнг уч минг йил маҳшарда² турмоқ. Ваҳоланки, ўша куннинг ҳайбатидан ҳатто барча пайғамбарлар «вой жоним, вой жоним» дейдилар.

Тўртинчи — мўмин бўлса, номаи аъмолини³ ўнг

¹ А л а с т у б и - р а б б и к и м — аё, мен сизларнинг парвардигорингиз эмасманми?

² М а ҳ ш а р — қиёмат куни одамлар йиғиладиган катта майдон.

³ Н о м а и аъ м о л — ҳар бир банданинг ер юзиде қилган ҳамма савоб ва гуноҳ ишлари ёзилган китоб.

қўлига беради. Бешинчи — тарози келтирилиб, яхши-
ёмон ишлари ўлчанади. Олтинчи — уч минг йиллик
сирот йўлида дўзахга ўтказилади. Сирот эса қиличдан
ўткир, қилдан ингичкадир.

Эй ёри азиз, бу ишларни фикр қилиб, ўлигу
тириклик ғамин еб, бунинг тадбирига кириб, то қиёмат
куни ҳайронликда қолмагайсан!

Байт:

Агарчи ушбу ғамдин қон ютарман,
Вале фазлингга ул кун кўз тутарман.

Йигирма саккизинчи боб

Шайх Барсисо зоҳиднинг ҳикояти

Ривоят қилишларича, Шайх Барсисо зоҳид шундай улуғ зот эдики, Арши азимдан то ер остигача бўлган нарсаларни аниқ кўра оларди. Ҳар хил иқлимлардан беморлар келиб, бир назардан сиҳат топар эдилар.

Бир куни у яшайдиган шаҳарнинг подшоши аскар йиғадиган бўлди. Олти яшардан олтмиш яшаргача аскарликка борсин, деб ҳукм чиқарди. Шу шаҳарда икки йигит бўлиб уларнинг бир синглиси бор эди. Уни ишониб топширишга одам тополмадилар. Кимга топширайлик, деб узоқ ҳайрон бўлишиб, охири Шайх Барсисога топширишга қарор қилдилар.

— Эй Шайх,— дейишди улар,— биз аскарликка бормоқчимиз, бу ожизани сенга келтирдик, сендан ўзга ишонадиганимиз йўқ, то бориб келгуниimizча, хотиримиз жам бўлгай деган умиддамыз.

Шайх қизни қабул қилди ва савмаанинг¹ ёнидан бир хужра тайин қилди. Йигитлар ожизани ўша хужрага жойлаштириб, ўзлари жўнаб кетдилар.

Бир неча кундан сўнг Шайх қизнинг ҳолини сўраш учун хужрага кирди ва қизнинг тоат ва ибодатига машғул эканини кўрди. Қизнинг ҳусни хужрани мунаввар қилиб турарди. Шайх қизнинг жамолу камолини кўриб ихтиёрини йўқотиб турган эди, шайтон лаъин васвасага солиб деди:

— Эй Шайх, боқ, бу ҳусну малоҳатни бир томоша қил.

Шайх шайтоннинг васвасига гирифтор бўлди. Шайх

¹ Савмаа — масжид.

савмаага бориб, намоз ўқишга ҳам ҳоли бўлмади, бечоранинг кўнгли қизнинг раъно жамоли каманд¹ига гирифтор бўлган эди. Тун бўлгач, Шайх қизга қасд қилиб, хужрасига кирди ва қизнинг намоз ўқишга машғул эканини кўрди.

Шайх қизга деди:

— Эй Барсисонинг ҳамсояси, бошингни саждадан кўтар, менинг кўнглимни бутунлай ғорат қилибсан.

Қиз бечора ҳайрон бўлиб деди:

— Эй Шайх, нима деяётганингни биласанми? Қандай ишга қўл ураётганингдан хабаринг борми?

Қиз уни қанчалик қайтармасин, Шайх ўз қасдидан кечмади. Охири қизга яқинлик қилди.

Байт:

Бу шақоватдур² кўрингизлар муни,
Ибрат олиб яхши ўқингизлар муни.

Бир неча вақтдан сўнг қиз ҳомиладор бўлди. Шайтон келиб деди:

— Эй Барсисо, неча йиллардан бери зоҳид эдинг, зоҳидлик даъвосини урардинг, тақво³ ва каромат билан халқ орасида ном чиқарганинг, энди бу ёмон ишнинг сири ошкор бўлса, халқ орасида нима деган одам бўласан?

Шайх қизни ўлдирди ва хужранинг ичига кўмди.

Бир неча вақтдан сўнг қизнинг акалари қайтиб келишди. Қизни хужрадан тополмадилар. Золим Шайхдан:

— Ожизамиз қани? — деб сўрадилар.

Ноинсоф Шайх:

— Мен қаердан билай, ибодатим билан машғул эдим, қаердалигидан хабарим йўқ. Аммо ўлибди, деб эшитганим бор, — деди.

Йигитлар ғамга чўмиб, вайрона кўнгили билан қайтдилар. Шунда шайтони лаъин одам суратига кириб:

¹ Каманд — тузук.

² Шақоват — бадбахтлик.

³ Тақво — парҳезгарлик.

— Эй йигитлар, хабарингиз борми, синглингизни Шайх Барсисо гумдон қилди,— деди.

Йигитлар:

— Хабаримиз йўқ,— дейишди.

— У синглингиз билан яқинлик қилди, қиз ҳомиладор бўлиб қолди, уни ўлдириб, хужранинг ичига кўмиб кўйди,— деди шайтон.

Қизнинг акалари бу сўзни эшитиб, қайтиб келдилар ва кўмилган еридан топиб олдилар, Қизнинг ўлигини подшо олдига олиб бориб, воқеани арз қилдилар. Подшо золим Барсисони ўлимга ҳукм қилди. Уни дорга осаётган пайтларида яна шайтон ҳозир бўлди ва унга:

— Эй Барсисо, энди ўладиган бўлдинг,— деди.

Барсисо:

— Агар кўлингдан келса, мени озод қил,— деб ялинди.

Шайтон:

— Менга сажда қилсанг, сени бу балодан қутқариб қоламан,— деди.

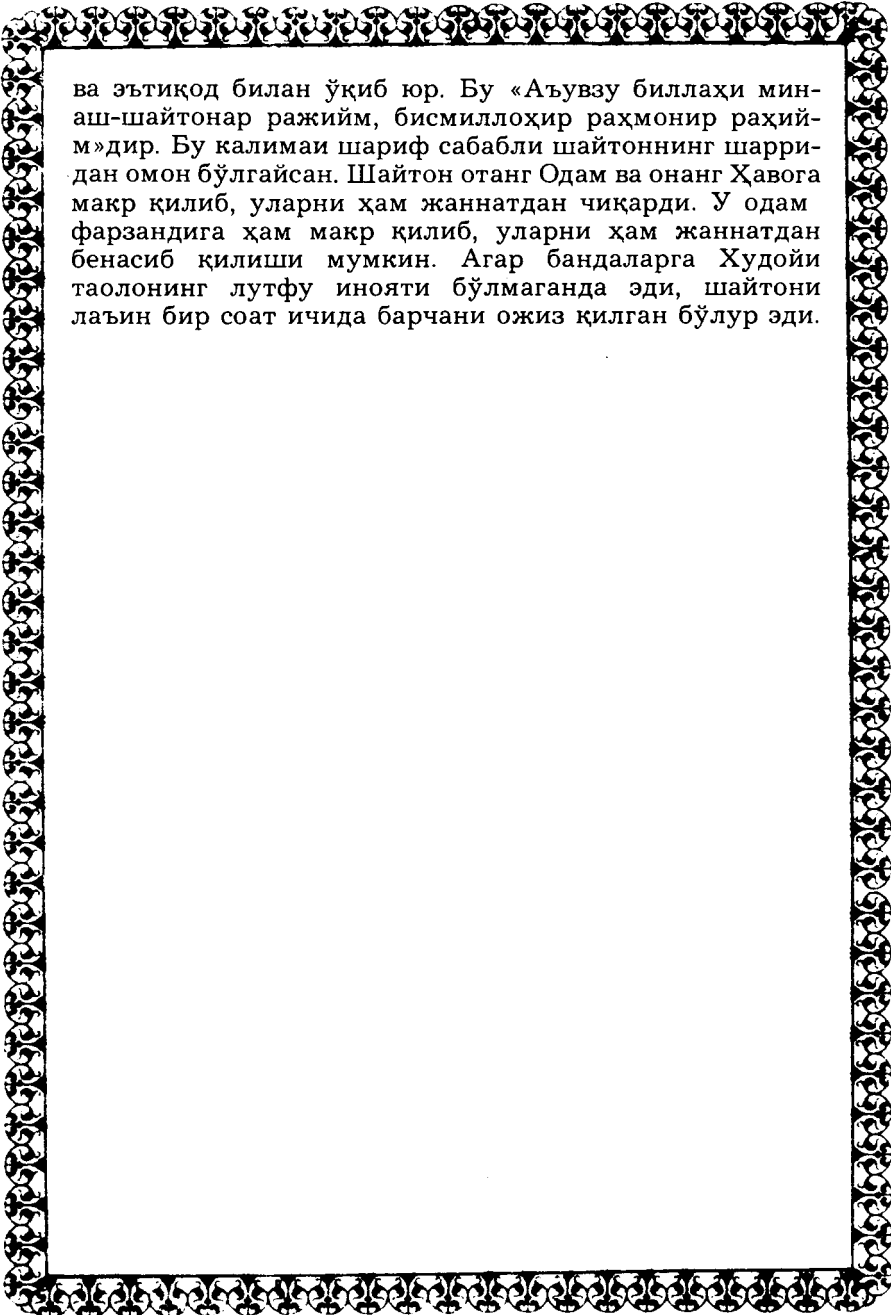
Барсисо юзини қибладан ўгириб, шайтонга сажда қилди. Шу аснода Шайхни дорга осдилар.

Байт:

Кўр, бу кўҳна шумлиғидин шаҳриёр,
Куфри бирла дор уза топти қарор.

Шайх Барсисо тўрт юз йил ибодат қилиб, охириги дамда шайтони лаъиннинг макрига учиб, бу паст дунёдан иймонсиз кетди.

Бас, эй биродари азиз, бундай душмандан доимо эҳтиёт бўлмоқ керак. Одам фарзандига икки душман бор: бири — зоҳирий (ташқи) душман, бири — ботиний (ички) душман. Ташқи душманнинг қўлига тушсанг, сени ўлдирса, ўлим сабабли охиратга мушарраф бўласан. Аммо ички душман, яъни шайтон доимо иймонингга чанг солади, фурсатини топиб, иймонингни олса, абадул-абад дўзах оловига гирифтор бўласан. Агар бу душманнинг макридан озод бўлайин десанг, қуйидаги калимаи шарифни ўзингга вазифа қил, ихлос

ва эътиқод билан ўқиб юр. Бу «Аъувзу биллаҳи мин-аш-шайтонар ражийм, бисмиллоҳир раҳмонир раҳийм»дир. Бу калимаи шариф сабабли шайтоннинг шарридан омон бўлгайсан. Шайтон отанг Одам ва онанг Ҳавога макр қилиб, уларни ҳам жаннатдан чиқарди. У одам фарзандига ҳам макр қилиб, уларни ҳам жаннатдан бенасиб қилиши мумкин. Агар бандаларга Худойи таолонинг лутфу инояти бўлмаганда эди, шайтони лаъин бир соат ичида барчани ожиз қилган бўлур эди.

Йигирма тўққизинчи боб

Рамазон ойининг фазилатлари ҳақида

Худойи таоло айтади: «Ас-савму ли ва ана ажзи биҳи», яъни рўза мен учундир ва унинг ажрини¹ рўза тутувчиларга бергайман». Бас, эй бандаи мўъмин, рўзанинг ажрини сизларга берар экан, бу савобни ҳеч киши битиб адо қилолмас, унинг ҳисобини фақат Аллоҳнинг ўзи билади.

Осмонда яна бир фаришта бўлиб, осмон юлдузларининг сонича кўзи бор. Худойи таолодан унга: «Рўзадорларнинг савобини ҳисобла», деган фармон бўлади. У нафақат рўза кунларининг, балки бир кундаги савобини ҳам ҳисоблай олмас. Ожиз бўлиб дейди: «Илоҳо, рўзадорларнинг ажрини ва савобини фақат ўзинг ҳисоблайсан».

Яна: «Жаннатдан шароб ан-тахур² келтир» деган фармон бўлади. Жабраил алайҳис салом бир қадаҳда шароб ан-тахур келтиради. «Муҳаммад расулуллоҳнинг равзасига олиб бориб, рамазон келди, умматлари билан ҳамкорлик қилсин» деган фармон бўлади. Пайғамбар алайҳис салом айтадилар: «Умматларимсиз шароб ан-тахурни қандай ичаман?» Фармон бўлади: «Ичавер, қолганини мен умматларингга насиб этгайман».

Хазрати Расул алайҳис салом ичгайлар ва Жабраил алайҳис саломнинг қўлига бериб, айтадилар: «Эй биродарим Жабраил, умматларимсиз шароб менга ҳаромдир». Фармон бўлади: «Эй Жабраил, қадаҳда қолган

¹ Ажр — мукофот, савоб.

² Шароб ан-тахур — жаннатдаги тоза шароб, бу ҳақда Қуръонда оятлар бор.

шаробни рўзадорларнинг оёғига қўй, Муҳаммад алайҳис саломдан қолгани рўзадорларнинг рўзаси учун бўлсин. Ҳар бир мўъмин банда шароб ан-таҳурдан ичса, унинг дўзах ўти билан иши бўлмас».

Яна: моҳи рамазон¹ келса, ризвонга² «Дузах эшикларини то ўттиз кунгача ёп» деган фармон бўлади. Жаннатга эса: «Эшикларингни оч» деган фармон етади. «Рамазон ойи келди», деган нидо етгач, саккиз жаннат эшиклари очиқ бўлади.

Яна: «Эй Жабраил, гўристон аҳлига нидо қилгилки, рамазон ойи келди, шоду хуррам бўлинглар» деб. Ҳеч бир гўрда азоб қолмагай, барча қабрларни мунаввар қилдим»...

Бас, ҳар бир мўъмин бу ойнинг ҳақини ўз жойига қўйиши керак. Рўзани кўз, тил, қулоқ, оёқ ва қўл билан тутиш керак. Кўзнинг рўзаси шуки, номаъқул ва ношаръий³ нарсаларга боқмайди. Қулоқнинг рўзаси шуки, номаъқул ва ношаръий сўзларни эшитмайди. Тилнинг рўзаси шуки, номаъқул ва ношаръий нарсаларни сўзламайди.

Билгил, эй мўъмин, Ҳақ таоло қандай талаб қўйибди, биз бечораларнинг рўзалари қабул бўлгайми ё йўқ. Ўттиз кун ичида рўзадорга фақат очлик ва жонни қийнашдан ўзга фойда йўқ.

Ҳазрати амир ул-мўъминин Али ҳазрати пайғамбар алайҳис саломнинг вафотларидан кейин ҳайит намозидан қайтиб келар эдилар. Йўлда беҳуш бўлиб йиқилдилар. Бу хабар маликаи рўзи маҳшар⁴ ҳазрати Фотимаи Заҳрога етди. Пайғамбар алайҳис салом: «Ё Фотима, мен ўлгач, Али хушдан кетса, менинг салламни унинг бошига қўйинглар, хушига келади» деб айтган эдилар. Фотима ҳазрати Алининг олдига етиб келди ва пайғамбар алайҳис саломнинг саллаларини ҳазрати Алининг бошига қўйди. Али хушига келди. Саҳобалар:

— Эй шери Худо, нега хушдан кетдингиз? — деб сўрадилар.

¹ Моҳи рамазон — рўза ойи.

² Ризвон — жаннатлар.

³ Ношаръий — шариат ман қилган нарсалар.

⁴ Маликаи рўзи маҳшар — маҳшар кунининг маликаси.

Ҳазрати Али:

— Ҳайит намозидан қайтаётсам, хаёлимга: «Эй Али ўттиз кун рўза тутдинг, тутган рўзаларинг қабул бўлдим — йўқми, биласанми?» деган фикр келди. Бунинг ҳайбатидан ҳушдан кетдим, — деди.

Демак, поку халол одамлар хавфу рижо¹ ўртасида ғамда эканлар, биз бечоралар ҳоли қандай бўларкан?

Яна билгилки, рамазон ойида ҳазрати Усмон разийаллоху анху пайгамбар саллоллоху алайҳи ва салламни ифторга таклиф этди. Ҳазрати Усмоннинг муборақ хотирларига келиб, ўйлади: «Тасаввур қиялсанми, бугун Муҳаммад расулуллоҳнинг қадамлари уйингга етур, Арши азим уларнинг оёқларининг гардидан фахрланган эди, эй Усмон, сен ҳам қадамларининг шукронасини жойига қўйгайсан».

Шундай деб, ҳазрат Усмон Муҳаммад расуллуллоҳнинг муборақ қадамларини санадилар, то уйигача уч юз олтмиш қадам чиқди. Ҳар бир қадамларига бир қул озод қилинди ва бу қулларни расулуллоҳнинг қаршиси-га келтириб турғизди. Ҳазрати расул алайҳис салом сўрадилар:

— Буларни нега келтирдингиз?

Ҳазрати Усмон деди:

— Ё расулаллоҳ, агар уйимга келсангиз, шукронаси учун ҳар бир қадамингизга биттадан қул озод қиламан, деб назр қилган эдим. Уч юз олтмиш қадамингизга ўз қулларимни озод қиялпман.

Шундан сўнг онҳазрат ва унинг ёронларига алвон неъматлар тортиқ қилди. Таомадан фориғ бўлгандан сўнг, Расулуллоҳ дуо қилдилар, саҳобалар «омин» деб турдилар. Сўнг уйига қайтдилар.

Шундан сўнг ҳазрати Али ўзларига: «Ҳазрати Усмон куёв эди, у шунчалик ихлос кўрсатди. Мен ҳам куёвман, аммо уйимда Фотима, Ҳасан ва Ҳусайн бир арпа нонга муҳтождирлар» деди. Биби Фотима ҳазрати Алига:

— Ё Али, нега хотирингиз паришон? — деди.

Ҳазрати Али жавоб бермадилар. Фотима яна:

— Ё Али, нега жавоб бермаяпсиз? — деб сўради. Ҳазрати Али яна индамадилар. Фотима яна:

¹ Хавфу рижо — қўрқинч ва умид.

— Эй Али, уйда нарса йўқлигидан хафа бўляпсиз, гам еманг, фақирлик дадамнинг фахридир,— деди.

Ҳазрати Али яна сўзламадилар. Ҳазрати Фотимада тоқат қолмади. Ирғиб туриб, ҳазрати Алининг атрофида етмиш марта айланди, ёқасини чок қилди ва деди:

— Худойи таоло айтибди: «Худодан ўзгага сажда қилиш мумкин бўлганда эди, аёлларга ўз эрларига сажда қилишни буюрардим». Эй Али, гамингизда тоқатим қолмади, айтинг, нима бўлди?

Ҳазрати Али деди:

— Ё Фотима, пайғамбар алайҳис саломни ҳазрати Усмон уйига таклиф қилиб, ҳар бир қадамларига биттадан кул озод қилди ва алвон неъматлар тортиқ қилди. Кўнглимда: «Бир куёв Усмон ва бир куёв менман, у шунчалик меҳмондорлик қилди, менинг уйимда эса арпа ноним йўқ»,— деб ўйладим.

Ҳазрати Фотима деди:

— Ё Али, фақирлик ҳақидаги ўйингизни менга айтмайсизми? Агар хоҳласангиз, пайғамбар алайҳис саломни, ҳазрати Усмоннинг уйига борган ёронларни уйимизга таклиф қилинг.

Ҳазрати Али:

— Эй Фотима, уйда бир кечалик таом йўқ, шунча кишини қандай чақираман,— деди.

Биби Фотима:

— Ё Али, ҳазрати Усмон пайғамбарни ўз уйига молининг қуввати билан чақирса, мен парвардигоримнинг қудрати билан чақираман,— деди.

Ҳазрати Али Фотимадан бу сўзни эшитиб, масжид томонга равон бўлди. Ҳазрати Расул алайҳис саломнинг олдиларига етди. Бомдод намозини ўқидилар. Али туриб деди:

— Ё Расулаллоҳ, ҳазрати Усмоннинг уйига борган ёронлар билан бизнинг фақир хонамизга ифтор учун қадам ранжида қилсалар.

Ҳазрати пайғамбар алайҳис салом:

— Мен сизнинг аҳволингизни яхши биламан, шунча кишини қандай қабул қила оласиз? — дедилар.

Ҳазрати Али:

— Фотима шундай қарорга келди,— деди.

Пайғамбар алайҳис салом:

— Ё Билол, саҳобаларга хабар қил, Алининг уйига ифторга борамиз,— дедилар.

Алқисса, ифтор вақти бўлди, Ҳазрати Али уйда чор атрофга қаради. Ҳеч таом йўқ. Сўнг:

— Эй Фотима, ифтор вақти бўлди, нима қиламиз? — деди.

Биби Фотима:

— Ё Али, боринг, меҳмонларни олиб келавринг,— деди.

Ҳазрати Али масжидга борди ва деди:

— Ё Расулаллоҳ, ёронларингиз билан ифторга марҳамат қилурсиз.

Ҳазрати Расул алайҳис салом саҳобалар билан Ҳазрати Алининг уйига етдилар ва Алига:

— Ё Али, аввал сиз киринг, сўнг биз кирайлик,— дедилар.

Ҳазрати Али уйга кирди. Қараса, Фотима бошини саждага қўйиб, Ҳақ таолодан илтимос қилиб: «Илоҳим, Усмон пайғамбарни ўз моли билан меҳмон қилди, мен сенинг караминг улугворлигига ишониб чақирдим, отамни олдида Алини шарманда ва хижолат қилма» деб муножат қилиб турарди. Ҳазрати Али ҳужра эшигида турганди, қараса, ғайб олаmidан бир дастурхон пайдо бўлди.

— Ё Фотима, бошингизни саждадан кўтаринг, дуойингиз мустажоб бўлди,— деди Али.

Фотима саждадан бош кўтарди ва дастурхонни кўрди. Сўнг Алига:

— Ё Али, меҳмонлар қўлларини ювсинлар,— деди.

Расул алайҳис салом ёронлари билан қўлларини ювдилар. Ҳазрати Али ҳужрага кирди ва дастурхонни ёзмоқчи бўлиб, ўзича: «Расул алайҳис саломнинг ёронлари кўп, дастурхон эса кичик», деб ўйлади.

Фотима деди:

— Ё Али, фалон жангда Расул алайҳис салом билан бирга эмасдингиз? Жангда ёронлар унга: «Сув йўқлигидан ўлар ҳолатга етдик, ҳеч ерда сув йўқ, ташналиқдан ҳатто туяларнинг оғзи ёпилмай қолди», дейишди. Расул алайҳис салом: «Бир қадаҳ сув топиб келинглар!» деб буюрди. Қидира-қидира бир қадаҳ сув топилиб келдилар. Расул алайҳис салом бармоқларини

сувга тикдилар. Қадаҳ чашмага айланди. Чаҳорёру барча дўстларга етди. Эй Али, дастурхонни ҳазратнинг олдиларига олиб боргил ва айтгилки, қўлларини дастурхонга теккизсинлар, дастурхон шундай кенг бўлгилки, барча ёронлар есалар ҳам ҳеч тугамас.

Али разийаллоху анху дастурхонни кўтариб, ҳазратнинг олдиларига борди, пайғамбар алайҳис салом муборак қўлларини дастурхонга қўйдилар ва дедилар:

— Эй дастурхон, шундай кенг бўлгилки, неъматларинг барча ёронларга етсин.

Дастурхон ўша онда кенг ёзилди. Ёронлар ундан тўйиб едилар. Жабраил ҳам пойгоҳда турган эди. Онҳазрат унга:

— Эй биродарим, Жабраил, нега юқори чиқмай-сиз? — деди.

Жабраил:

— Эй пайғамбари Худо, мен хизмат билан келдим, Али ва Фотимага гуноҳкор умматлар ҳақида мужда¹ ва башорат келтирдим, сизнинг муборак хотирингизни ҳам шод қилгайман. Худойи таоло айтурки, Усмон қадамингизни санаб ҳар бир қадамингизга биттадан кул озод қилган бўлса, Али ва Фотима дунё бойлигини ихтиёр қилмагани сабабли, бир фариштага фармон бўлдики, Расулуллоҳнинг қадамини сана, деб. Ҳар бир қадамингизга номаи аъмоли ёзилган етмиш минг осий ва гуноҳкор умматларингиз озод қилинди.

Илоҳо, мен бечорага ва барча мўъминларга моҳи рамазоннинг шарофати билан раҳматингни сочиб, жаннат ато қилгайсан, иймон давлатини насиб этгайсан, ўз фазлу караминг билан дийдорингни кўришга мушарраф этгайсан, ё илоҳ-ал-оламин, ё ҳайр-анносирин, ё арҳам-ар-роҳимийн.

¹ Мужда — хушхабар.

Ўттизинчи боб

Каъбаи муаззаманинг фазилати баёнида

Айтишларича, мўмин то тирик экан, Каъбани зиёрат қилиш орзусини ёддан чиқармаслиги керак. Муслмон киши учун ҳаж қилмоқ фарздир. Бу уйни Худойи таоло ўз уйим деб айтган. Мўминларни ул уй сари чорлаб, кимки ул уйга борса, гуноҳлардан омон бўлмай, яъни қиёмат куни ул кишига омонлик бергайман, деган. Ҳар йили етмиш минг ҳожи тавофга боради, борди-ю шундан бир киши кам бўлса, ўрнига фаришталардан бири боради. Фаришталарга: «Уларнинг ўрнига сизлар борингиз, Каъбани тавоф қилингиз ва савобини Муҳаммаднинг умматларига берингиз, улар аҳли аёллари сабабли келолмайдилар»,— дейди. Каъбанинг улуғлиги сабабли гуноҳкор ва зинокорлар эру хотинларнинг ҳам гуноҳидан ўтади, жаннатга лойиқ қилади.

Ҳикоят

Ривоят қилишларича, Хожа Ҳотам раҳматуллоҳи алайҳ Каъбага бормоқни орзу қилди. Хотинига деди:

— Эй хотин, мен Каъбага бормоқчиман, бориб келгунимча сенга қанча нарса лозим бўлади?

Хотин деди:

— Неча йилда келсан, ўлиб қолсанми, тирик қолсанми, буни қаердан билай,— демади. Бироқ аёл Худони яхши таниганлардан эди. Эрига деди:

— Эй жуфти ҳалолим, ҳар ким тирик экан, Худойи таоло унинг ризқини беришга қафилдир. Худойи таолонинг ўзи ризқимни еткази.

Хожа бу сўзни эшитиб, хотини билан видолашди ва Каъба сари йўлга тушди. Йўлда Каъба томон «лаббайка, лаббайка» деб кетаётган бир йигитни кўриб қолди. Йигитнинг ёнида озиқ-овқати йўқ эди. Хожа унга:

— Эй йигит, сенда ҳеч қандай озиқ-овқат кўрмадим, қандай қилиб кетяпсан? — деб сўради.

Йигит унга:

— Эй Хожа, сену мени, еру осмонни яратган эгам Каъбага озиқ-овқатсиз етказди,— деди.

Йигит Хожадан аввал Каъбага етиб, уни тавоф қилди. Хожа йигитга тикилиб, ҳайрон бўлиб турган эди, йигит унга:

— Эй Хожа, нега ўйга толиб қолдинг, Худойи таоло чўлда тўнғизнинг ҳам ризқини берибди. Агар одам Худойи таолонинг зикри билан яшаса, қандай қилиб унинг ризқини кам қилсин,— деди.

Байт:

Ҳар на қусур¹ банданинг ўзидадур,
Варна² онинг лутфида йўқдур ками.

ҲИКОЯТ

Ривоят қилишларича, Иброҳим алайҳис салом Каъбани иморатидан қутилганда Жабраил алайҳис салом Ҳақ таолодан илтимос қилди:

— Илоҳо, фармон бергилким, Иброҳимни бир синаб кўрай, қани, унинг дўстлиги қанчалик экан.

— Синаб кўр,— деган фармон бўлди.

Жабраил Каъбага яқин келиб: «Ё Аллоҳ» деди. Иброҳим дўст отини эшитиб, шу лаҳзадаёқ ҳаяжонга келди ва деди:

— Эй Аллоҳ дегувчи, дўстимнинг отини яна айт,— деди.

Жабраил:

— Дўстингнинг шукронасига нима берасан? — деди.

¹ Қусур — нуқсонлар, камчиликлар.

² Варна — «ва агар на» сўзларининг қисқартириб айтилгани.

— Қўлимдаги мол-мулкимнинг ҳаммасини сен учун бердим,— деди Иброҳим.

Жабраил:

— Ё Аллоҳ,— деди.

— Эй парвардигорим отини айтувчи, унинг исмини яна такрорла,— деди.

— Бор-шудингни менга бердинг, энди ҳеч нарсанг қолмади, дўст отини айтсам, шукронаси учун энди нима берасан? — деди Жабраил.

Иброҳим деди:

— Агар дўстимнинг отини эшитсам, жонимни бераман.

Жабраил унга:

— Сенга шодлик ва хуррамликлар бўлсинки, мен Жабраилман, сени синаш учун келган эдим,— деди.

НАМРУД алайҳ ил-лаъна Иброҳим халилуллоҳни қўлу бўйнига занжир уриб, манжаниққа¹ солиб, ўтга отди. Фаришталар:

— Илоҳо, бизни осмондан ерга юбор, бандангнинг ҳолини кўрайлик, Намруди мардуд уни нима қилар экан,— дейишди.

Жабраил ҳам:

— Илоҳо, Иброҳимнинг ҳоли танг бўлди, фармон бўлса, унинг олдига борсам,— деди.

Рабб ул-оламиндан²:

— Боргил,— деган фармон бўлди.

Жабраил Иброҳимнинг олдига келди.

— Эй Иброҳим, сени ўтга ташлайдилар, хоҳласанг ёрдам берай,— деди.

Иброҳим:

— Аршдан то ер остигача у (Аллоҳ) ҳозирдир, ожиздан нечун ёрдам сўрай, менинг аҳволимдан Ўзи хабардор,— деди.

Фаришталар унга офарин айтдилар. Ҳақ субҳонаху ва таоло Иброҳимни ўз паноҳида сақлади. Оловни гулистонга айлантирдиким, бундай гулистон на ерда ва на жаннат ул-фирдавсда бор эди.

¹ Манжаниқ — тош солиб отадиган ёғоч замбарак.

² Рабб -ул -оламин — оламларнинг парвардигори.

Алқисса, Каъба қурилиб битгач, Иброҳим уни ўзининг такагоҳига¹ айлантирди. У бир куни така қилиб ўтирган эди:

— Тур, Каъбани қуриб битирдинг, энди шукронасига қурбонлик қил,— деган башорат бўлди.

Иброҳим уйқудан уйғониб, Каъбага уч юз қўй келтирди, қурбонлик қилиб, халққа берди. Яна фармон бўлди:

— Тур, бундан ҳам яхшироқ қурбонлик қил.

Яна уч юз туяни қурбонлик қилди ва халққа едирди. Нидо келди:

— Энг севган нарсангни қурбонлик қил.

Иброҳим деди:

— Жигаргўшам Исмоилни яхши кўраман.

Нидо келди:

— Уни қурбон қил.

Хотини Ҳожарнинг қошига келди ва деди:

— Исмоилнинг бошини юв, бошдан — оёқ кийинтир, дўстнинг уйига олиб бораман.

Биби Ҳожар Исмоилнинг бошини ювди, сарпо кийгизди ва деди:

— Илоҳим, Исмоилни бизга меҳрибон қилибсан, барча фарзандим отаси билан боради, ўғлимни сенга топширдим, ўз қудратинг билан менга яна соғу-саломат етказгил.

Бу муножот Исмоилни пичоқдан халос қилди. Нима учун Имом Ҳусайнни ўлдирдилар? Чунки Исмоилнинг ота-онаси ҳаёт эди, ота-онанинг дуоси билан қутилди. Имом Ҳусайннинг ота-онаси ўтган эди, тиг остида ҳалок бўлди.

Билгилким, ота-онанинг фарзандга қилган дуоси мустаҷобдир ва фарзанд эса киши учун буюк неъматдир.

Малик ва Ваҳҳоб сифатли Аллоҳ
кўмаги билан китоб тугади.

1267 ҳижрий йили
(1850 мелодий)

Шуд ба тавфиқи Худойи ло-яном,
Чун китобат рӯзи шанба тамом.
Хатти тақдир аст берун аз ғалат,
Аз ғалат холи набошад ҳеч хат.
Ҳар ки хонад дуо тамаъ дорам,
З-он ки ман бандам гуноҳкорам.

Таржимаси:

Доимо уйғоқ Худонинг ёрдами билан
Бу китоб шанба куни кўчириб тугатилди.
Тақдир хатигина нуқсондан узоқ бўлади,
Аммо, ҳар қандай ёзув хатодан холий
бўлолмайди.
Мен гар гуноҳкор бир банда бўлсам ҳам
Ўқиган ҳар бир кишидан дуо умид қиламан.

Бадиий-адабий нашр

САЙФ УЗ-ЗАФАР НАВБАҲОРИЙ

ДУРР УЛ-МАЖОЛИС

Муҳаррир А. Шаропов
Рассом Б. Хайбуллин.
Техн. Муҳаррир В. Мешчерякова

ИБ№ 77

Босмахонага берилди 10. IX. 91 Босишга рухсат этилди 25. X. 91. № 1 офсет қоғози. Бичими 60X84/16. Офсет босма Шартли 9,76. Шартли бўёқ отг. 10,22. Рақамли буюртма 6865. Шартнома № 73—91. Жами 50 000 нусха. Баҳоси 6 с.
«Езувчи» нашриёти, 700129. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.
Маъсулияти чекланган жамияти «Мажнунтол» фирмаси. Главпочтампт 700000, а/я 5813.
Ижара пудратидаги Тошкент полиграфия комбинати, Тошкент, Навоий кўчаси 30.